

Zoals in de dagen van Noach
en van Lot

Aren van Waarde

(c) Aren van Waarde, www.bijbelsdenken.eu

“En zoals het gebeurde in de dagen van Noach, zo zal het ook zijn in de dagen van de Zoon des mensen... Op dezelfde manier ook, zoals het gebeurde in de dagen van Lot... Evenzo zal het zijn op de dag waarop de Zoon des mensen zal geopenbaard worden”

(Lukas 17:26,28,30)

Omslagafbeelding: **Ноев Ковчег** (“De Ark van Noach”), schilderij van Vladimir Kosov, 09071967, 140 x 100 cm, 2018, CC BY-SA 4.0.

Inhoud

Voorwoord	5
Hoe Gods rijk komt	8
Niet op waarneembare wijze? – “Niet met opletten” – “in uw midden” - Volgens de Heer wordt het rijk eens zichtbaar – Gods rijk komt in twee fasen – Geestelijk van aard en tóch zichtbaar - Samenvatting	
Zoals het gebeurde...	17
“Een van de dagen” – “Ziehier of ziedaar”- “Zo zal het ook zijn” – Een plotseling en onverwacht einde – Alles achterlaten om je leven te redden – Achtergebleven of aangenomen – Dag of nacht - Waar, Heere? – Andere vragen - Samenvatting	
Waarom Gods oordeel kwam	31
Zelfzucht – Godsdienstige schijn – Goddeloosheid – Verdrukking – Gods geduld in Noachs tijd – Gods geduld in Lots tijd - Samenvatting	
Kwaad dat tot de zondvloed leidde	39
Gedachtespinsels – Verdorven – Geweld – Uitingen van geweld – Samenvatting	
De misstap van de “zonen van God”	47
Gods zonen (in de Bijbel) – Godenzonen (in de Bijbel) – Kinderen van de levende God – Wat “zoon van God” betekent – Zonen van Seth? – Een Goddelijk decreet – “En ook daarna” – Samenvatting	
Toch zonen van Seth?	60
Argumenten tegen de “engel-uitleg” van Genesis 6:2 – Hoe overtuigend zijn deze argumenten? – Samenvatting	
Zoals in de dagen van Noach	73
De wereld in Noachs tijd - Slechtheid – Gedachtespinsels – Verdorvenheid – Geweld – De wereld bij Christus’ wederkomst – Oprecht geloof zeldzaam – Slechte gedachtespinsels aanvaard – Massale afval – Wereldmijding onbekend	

- Démonen besturend - Veelvormige slechtheid - Afgoden vereerd - Tovenarij en moord - Ontucht - Voedingsverboden - Samenvatting

Zoals in de dagen van Lot 89

De omstandigheden in Lots tijd - Wetteloze werken - Losbandigheid van zedelozen - De omstandigheden in de "laatste dagen" - Ongekende wetteloosheid - Verborgene wetteloosheid - Globalisering - Gezondheidszorg - Techniek - Samenvatting

Gedachtespinsels 98

Wereldbeeld - Religie - Moraal - Waarheid - Modellen - Supermens - Samenvatting

De overhaaste vlucht 110

Wie? - Waarheen? - Wanneer? (volgens Lukas) - Wanneer? (volgens Mattheüs en Markus) - Samenvatting

Het Bijbels perspectief 118

De komende toorn - Gered van de komende toorn - De aanleiding tot de toorn - Weggerukt - Barensweeën - Reiniging en oogst - Vrede en gerechtigheid - Satan gebonden - Samenvatting

Nawoord 133

Om verder te lezen 135

Voorwoord

Sommige Bijbelgedeelten zijn in onze Nederlandse taal spreekwoordelijk geworden. Als iemand zegt: “Het is Sodom en Gomorra daar”, dan bedoelt hij: “Er gebeuren daar allerlei slechte dingen”. Een vakantieganger kan aan het thuisfront schrijven: “San Francisco is als Sodom en Gomorra”. Hij beschouwt zo’n stad dan als een broeinest van losbandigheid.

In meerdere Nederlandse zegswijzen wordt er verwezen naar het Bijbelverhaal van de zondvloed. Wanneer een werknemer opmerkt: “Na mij de zondvloed”, dan bedoelt hij: “Dat is een probleem dat zich pas zal voordoen als ik er niet meer ben. Het zal mijn tijd wel duren, ik ga me er niet mee bezighouden”.

In andere uitdrukkingen wordt de zondvloed juist beschouwd als iets uit het verre verleden. Wie bij het zien van een stuk gereedschap uitroept: “Dat is nog van vóór de zondvloed”, zegt daarmee: “Dat is wel héél ouderwets”. Over zo’n oeroud werktuig had de spreker ook kunnen opmerken: “Die zaag is nog met Noach in de ark geweest”. In het Groningse Westerkwartier heeft deze uitdrukking een andere betekenis dan in de rest van Nederland. “Die is nog bij Noach in de ark geweest” betekent daar: “Dat is iemand van de oude stempel, dat is een persoon met ouderwetse ideeën, die is in geen enkel opzicht met zijn tijd meegegaan”.

In toespraken tot Zijn leerlingen verwees de Here Jezus ook naar de zondvloed en naar de omkering van de steden in het Jordaandal. Hij beschouwde die historische gebeurtenissen als voorafschaduwingen van een vergelijkbaar oordeel van God dat zou plaatsvinden in de toekomst. Dorpen in Israël die weigerden om Zijn apostelen te ontvangen, zouden op de oordeelsdag zwaarder worden gestraft dan Sodom en Gomorra (Matth.10:15, Mar.6:11, Luk.10:12). De Heiland verweet Zijn woonplaats Kapernaüm dat die niet naar het goede nieuws van het Koninkrijk had willen luisteren, en merkte over haar op:

“Als in Sodom de krachten waren gebeurd die in u hebben plaatsgevonden, dan zou het tot op de huidige dag gebleven zijn. Maar Ik zeg u dat het voor het land van Sodom verdraaglijker zal zijn op de dag van het oordeel dan voor u” (Matth.11:23-24).

Het slot van het tegenwoordige wereldtijdperk zal volgens Hem in vele opzichten lijken op de tijd van Noach en de tijd van Lot. Toen Hij op weg was naar Jeruzalem en in een latere toespraak op de Olijfberg zei Hij:

“En zoals het gebeurde in de dagen van Noach, zo zal het ook zijn in de dagen van de Zoon des mensen. Zij aten, zij dronken, zij namen ten huwelijk en zij werden ten huwelijk gegeven tot op de dag waarop Noach de ark binnenging en de zondvloed kwam en hen allen om deed komen” (Luk.17:26-27, vgl. Matth.24:38-39).

Tijdens de reis naar Jeruzalem trok Hij ook een parallel tussen de dag van Zijn wederkomst en de vlucht van Lot uit Sodom. Want aan Zijn opmerking over de dagen van Noach voegde Hij toe:

“Op dezelfde manier ook, zoals het gebeurde in de dagen van Lot: zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden. Op de dag echter waarop Lot uit Sodom wegging, regende het vuur en zwavel uit de hemel en bracht hen allen om. Evenzo zal het zijn op de dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard zal worden. Wie op die dag op het dak zal zijn, met zijn huisraad in huis, moet niet naar beneden gaan om het mee te nemen. En wie op de akker is, moet evenmin terugkeren naar wat hij achterliet. Denk aan de vrouw van Lot. Wie zijn leven zal proberen te behouden, zal het verliezen. En wie het zal verliezen, zal het behouden” (Luk.17:28-33).

Omdat de Heer het slot van het tegenwoordige wereldtijdperk vergeleek met de “dagen van Noach” en “de dagen van Lot”, is het van belang om na te gaan, hoe de wereld er in die “dagen” uitzag. Als we weten hoe de tijdgenoten van Noach en van Lot dachten en handelden, kunnen we nagaan of onze eigen tijd op de dagen van Noach en van Lot begint te lijken. Volgens de Here Jezus zijn gelovigen verplicht om na te denken over de tijd waarin zij leven. Hij droeg de mensen die naar Hem kwamen luisteren op om waakzaam te zijn (Luk.12:35-40) en Hij verweet Zijn tijdgenoten dat ze het karakter van hun eigen tijd niet wisten te onderscheiden. Tegen de menigten zei Hij:

“Wanneer u een wolk ziet opkomen vanuit het westen, zegt u meteen: Er komt regen. En zo gebeurt het. En als er een zuidenwind waait, zegt u: Er komt hitte. En het gebeurt. Huichelaars, de aanblik van de aarde en van de hemel weet u te duiden. Hoe kan het dan dat u deze tijd niet weet te duiden?” (Luk.12:54-56)

Bij een andere gelegenheid verweet Hij de Farizeeën en Sadduceeën:

“Als het avond geworden is, zegt u: Mooi weer, want de hemel is rood; en ’s morgens: Vandaag storm, want de hemel is somber rood. Huichelaars! De aanblik van de lucht weet u wel te onderscheiden, en kunt u de tekenen van de tijden niet onderscheiden?” (Matth.16:2-3)

Het onderkennen van het karakter van de tijd waarin men leeft, het “duiden van de tijd” in het licht van de Schrift, is volgens de Here Jezus dus erg belangrijk. En het is noodzakelijk om op overeenkomsten tussen de eigen tijd en de dagen van Noach en van Lot te letten. De dag van de Heer zal voor Zijn vijanden komen “als een dief in de nacht”, maar zal Zijn broeders niet overvallen, want die zijn “kinderen van het licht en kinderen van de dag” (1 Thess.5:2-5).

Dit boek probeert samen te vatten wat de Bijbel zegt over de tijd van Noach en de tijd van Lot. En het geeft antwoord op de vraag, of er overeenkomsten zijn tussen die twee tijdperken en de “dag” waarin wij leven.

* * * * *

Hoe Gods rijk komt

Als iemand ons vraagt wat de Here Jezus heeft gezegd over Zijn wederkomst en de gebeurtenissen die aan die komst voorafgaan, zullen de meesten van ons antwoorden:

“Over zulke dingen heeft Hij gesproken op de Olijfberg, toen Hij met Zijn discipelen uitzag op de gebouwen van de tempel. We vinden van die toespraak een verslag in Mattheüs 24 en 25, Markus 13 en Lukas 21. Wat de Here toen zei, staat bekend als de rede over de laatste dingen”.

En dat is inderdaad een beroemd Bijbelgedeelte. Maar de Here sprak al eerder over de toekomst. Hij gaf Zijn leerlingen al onderricht toen Hij vanuit Galilea op weg was naar Jeruzalem. De aanleiding tot Zijn onderwijs was een vraag die de Farizeeën hem stelden:

“En toen Hem door de Farizeeën gevraagd werd, wanneer het Koninkrijk van God zou komen, antwoordde Hij hun en zei: ‘Het Koninkrijk van God komt niet op waarneembare wijze. En men zal niet zeggen: Zie hier of zie daar, want, zie, het Koninkrijk van God is binnen in u’. (Lukas 17:20-21) ¹

Niet op waarneembare wijze?

Tijdens bijbelkringen en in kerkdiensten die ik heb bijgewoond werd bij deze Bijbeltekst dikwijls het volgende commentaar gegeven:

“De aardsgezinde verwachtingen die de Farizeeën koesterden zouden niet in vervulling gaan. Het rijk van God komt ‘niet op waarneembare wijze’, want het is geen aards koninkrijk. De Here zei: ‘Het Koninkrijk van God is binnen in u’. Het Koninkrijk bevindt zich waar God heerst in de harten van mensen. Het bestaat uit gerechtigheid en vrede en blijdschap in de heilige Geest en het is volmaakt aanwezig in de hemel.” ²

---

¹ Bijbelcitataten in dit boek zijn ontleend aan de HSV, tenzij anders is aangegeven.

² Om niemand te kwetsen verwijs ik niet naar levende personen. Deze opvatting is te vinden bij: H.P.Berlage, *De vraag naar de komst van het Koninkrijk Gods door Jezus beantwoord*, Amsterdam: H.W.Mooij, 1868. Vergelijk Romeinen 14:17.

Ik beschouw zo'n commentaar om minstens vijf redenen als een misvatting.

“Niet met opletten”

De vraag die de Farizeeën aan de Here stelden, kwam niet voort uit een oprecht verlangen om te vernemen wat de Bijbel over de komst van het koninkrijk zegt. Want Lukas schrijft in zijn evangelie, dat de Schriftgeleerden en de Farizeeën de Heiland

“dwongen om zich over veel dingen uit te spreken – zij spanden strikken voor Hem om iets uit Zijn mond op te vangen opdat zij Hem zouden kunnen beschuldigen” (Lukas 11:53-54).

De vraag naar de komst van het rijk was een valstrik. Als de Here zou antwoorden: “Gods rijk komt spoedig” zouden ze een aanleiding hebben gehad om Hem bij de overheid aan te klagen en Hem af te schilderen als een oproerkraaier. Omdat de Here hun harten kende en hun opzet doorzag, gaf Hij een verrassend antwoord – een antwoord dat ze niet hadden verwacht en dat hun geen grond voor een aanklacht gaf.

Voor “niet op waarneembare wijze” staat in de oorspronkelijke tekst van Luk.17:20: “*meta parateereeseos*”. Het zelfstandig naamwoord *parateereesis* komt nergens anders in de Bijbel voor. Wel vinden we daar het verwante werkwoord *parateereeo*. Op alle plaatsen waar dit woord voorkomt kan het worden weergegeven als “letten op”, of “in de gaten houden”:

“En zij **letten op** Hem, of Hij hem op de sabbat zou genezen...” (Mar.3:2).

“De farizeeën **letten op** [Hem] of Hij op de sabbat zou genezen...” (Luk.6:7).

“En het gebeurde, toen Hij op een sabbat in een huis...was gekomen...dat zij **op** Hem **letten**” (Luk.14:1).

“En om [op Hem] te **letten** zonden zij spionnen uit, die zich voordeden alsof zij rechtvaardig waren, om Hem op een woord te vatten, ten einde Hem aan de overheid en het gezag van de stadhouder over te leveren” (Luk.20:20).

“En ook **bewaakten** zij dag en nacht de poorten om hem [Paulus] te kunnen doden”³ (Hand.9:24).

“U **onderhoudt** dagen en maanden, tijden en jaren”⁴ (Gal 4:10).

“Niet op waarneembare wijze” (HSV, Telos) of “niet met uiterlijk gelaat” (SV) is geen goede weergave van Luk.17:20. De Here Jezus zei: “Het koninkrijk van God komt niet met opletten”⁵. Hij zei dit tegen mensen die **vijandig** stonden tegenover het onderwijs van Johannes de dooper en van Hem, dus tegenover de prediking dat het koninkrijk nabij was gekomen (Matth.3:2, 4:17, 10:7; Mar.1:15; Luk.10:9,11). Wat de Here zei komt neer op het volgende: “Jullie zullen niet door scherp op te letten kunnen vaststellen dat het Rijk van God ergens is gekomen, want met de komst van het rijk bedoelen jullie de omverwerping van de regering van Herodes en de bevrijding van Israël uit de greep van de Romeinen. Jullie verwachten dat een messiasfiguur ergens in het land, ‘hier of daar’, een groepje vrijheidsstrijders bijeen zal verzamelen, en dat zijn legertje het begin zal vormen van het toekomstige vrederijk. Maar zó zal Gods rijk niet beginnen. Jullie vragen aan Mij, wanneer het rijk van God komt? Het rijk van God komt niet, want het *is* er al” (vgl. Luk.10:11).

“In uw midden”

In de Griekse tekst van Lukas 17:21 staat: “*hè basileia tou theou entos humin estin*”. Dat betekent: “Het rijk van God binnen van u is“, maar dat is geen goede Nederlandse zin. Het voorzetsel *entos* wordt in Matth.23:26 gebruikt als zelfstandig naamwoord. Dan betekent het: “de binnenkant” of “het inwendige”.

---

³ De machthebbers in Damascus **letten op** de poorten. Ze hielden in de gaten wie er de stad uitgingen, om Paulus te kunnen grijpen.

⁴ Paulus schreef aan de Galaten: Jullie **letten op** dagen en maanden, tijden en jaren. Jullie houden in de gaten of het al tijd is om zo’n rustdag, nieuwe maan, hoogtijd, sabbatsjaar of jubeljaar te gaan vieren.

⁵ Het Griekse voorzetsel *meta* wordt in Luk.17:20 gevolgd door de tweede naamval van het woord *parateereesis*. “Met opletten”, “met scherp waarnemen”, of “met gadeslaan” is een goede weergave van de woorden van de Here.

De Here kan niet tegen de Farizeeën hebben gezegd: “Het koninkrijk van God is *in* jullie”. Want de vragenstellers waren felle tegenstanders van Zijn onderricht. Ze beweerden dat Hij Zijn wonderen deed door Beëlzebul (Matth.12:24, Luk.11:15).

De Here moet dus hebben gezegd: “Het koninkrijk van God is *temidden van* u”. De kanttekeningen van de Statenvertaling zeggen: “Het Koninkrijk van God is *in het midden* van u”. En de Telosvertaling zegt: “Het Koninkrijk van God is *midden onder* u”. De vragenstellers hadden kwade bedoelingen, maar binnen hun kring waren er wel enkelen die in Hem geloofden, zoals Nicodémus en Jozef van Arimathea. Voor hun neus stond de Persoon die het rijk belichaamde, de wettige Koning. Omdat de Koning zich had gevoegd bij zijn onderdanen, was het rijk er al (vgl. Joh.1:26). Ook manifesteerde het rijk zich in de genezingen, die de Here en zijn discipelen verrichtten, en in het uitwerpen van demonen uit bezetenen (Luk.10:9, Matth.12:28).

Volgens de Heer wordt het rijk eens zichtbaar

Op grond van Luk.17:20 beweren sommigen, dat het rijk van God altijd onwaarneembaar zal blijven, maar dat is niet wat de Here Jezus zei. Nadat Hij de vraag van de Farizeeën had beantwoord, begon Hij immers Zijn discipelen te onderrichten. Wat in Lukas 17:22-37 staat was voor gelovige oren bestemd. Die kregen te horen:

“... Zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht, zo zal ook de Zoon des mensen zijn op Zijn dag” (Luk.17:24)

Met Zijn discipelen sprak Hij over “de dag waarop de Zoon des mensen *geopenbaard* zal worden” (Luk.17:30). Een bliksemschicht in de donkere nacht is beslist waarneembaar, en het Griekse woord *apokaluptetai*, dat als “geopenbaard worden” is weergegeven, betekent letterlijk: “onthuld worden”, zichtbaar worden zoals een kunstwerk wordt onthuld.

In het boek Daniël blijkt dat “Zoon des mensen” een titel is van de Messias, die namens God over de mensheid zal gaan regeren (Dan.7:13-

14). Zijn rijk zal in de plaats komen van de wereldmachten die eraan voorafgingen (Dan.7:27, vgl. Dan.2:44).

Maar bij de voorzegging dat Hij zou komen “zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht”, plaatste de Here de kanttekening: “*Eerst* moet Hij echter veel lijden en verworpen worden door dit mensengeslacht” (Luk.17:25). Zijn discipelen zagen terecht uit naar de dag waarop hun Meester zou verschijnen in heerlijkheid (vgl. Matth.19:28, Luk.22:30). Maar voorafgaand aan die dag moest Hij lijden, verworpen worden door de overpriesters en de Schriftgeleerden en sterven aan een kruis. In Lukas 22:39-23:55 wordt verteld hoe deze profetie van de Here is vervuld.

Gods rijk komt in twee fasen

Volgens het onderwijs dat de Here aan Zijn discipelen gaf zou het koninkrijk van God zich op aarde uiten tijdens twee opeenvolgende fasen:

- (i) De fase van het “niet zien”, en:
- (ii) De zichtbare fase die begint met Zijn verschijning als de bliksem.

Fase twee zou aanbreken op “Zijn dag”, de dag van de Heer (Luk.17:22-24).

Bij andere gelegenheden onderscheidde de Here dezelfde fasen. Hij sprak over:

- (i) de “*verborgenheden* van het Koninkrijk” (= verborgen gestalten van het rijk in de tegenwoordige “boze eeuw”, Mat.13:11, Luk.8:10), maar ook over:
- (ii) het moment waarop het rijk “*openbaar*” zou worden (Luk.17:30, 19:11).

De Here zei tegen Zijn discipelen dat zij beide fasen zouden meemaken. Wie Hem in de *tegenwoordige eeuw* volgde (en daarom lijden moest

verdragen), zou in de *toekomstige eeuw* mogen delen in Zijn triomf. Aan Zijn volgelingen beloofde de Here:

“Voorwaar, Ik zeg u: Er is niemand die huis of broers of zusters of vader of moeder of vrouw of kinderen of akkers verlaten heeft omwille van Mij en om het evangelie, of hij ontvangt honderdvoudig, **nu in deze tijd**, huizen en broeders en zusters en moeders en kinderen en akkers, met vervolgingen, en **in de wereld** [Gr. eeuw] **die komt**, het eeuwige leven” (Mar.10:29-30, vgl. Matth.19:29 en Luk.18:29-30).

“Deze tijd” stond in Zijn onderwijs tegenover “de eeuw die komt”. In “deze tijd” is het rijk van God nog verborgen, maar in “de eeuw die komt” (het toekomstige wereldtijdperk) zal het openbaar worden. In de tegenwoordige tijd worden gelovigen nog verdrukt en vervolgd, hoewel God hen ook rijkelijk zegent, maar in de toekomst zullen zij met de Messias over de schepping gaan regeren en namens God over mensen en engelen gaan rechtspreken (1 Kor.6:2, Mat.19:28, Luk.22:30).

Geestelijk van aard en tóch zichtbaar

De toekomstige regering van de Messias heeft een geestelijke basis. Zijn heerschappij berust niet op eigen inzicht maar op de wil van Zijn hemelse Vader (Joh.5:30, 6:38). Het zal een bestuur zijn dat niet zelfverheerlijking, maar dienstbetoon en zelfopoffering nastreeft (Mar.9:35). De Koning zal niet hooghartig optreden maar nederig, niet vanuit machtswellust, maar vanuit bewogenheid en liefde (1 Joh. 4:8,16). Toch zal de Messias regeren met “een ijzeren staf”, en aan ieder kwaad dat in de wereld de kop opsteekt met groot gezag onmiddellijk een eind maken (Psa.2:9, Openb.2:27, 12:5, 19:15).

In de Psalmen wordt over de Messias gezegd:

“Ik zal het besluit bekendmaken: De HEERE heeft tegen Mij gezegd: U bent Mijn Zoon, Ik heb U heden verwekt. Eis van Mij en Ik zal U **de heidenvolken als Uw eigendom** geven, **de einden der aarde** als Uw bezit. U zult hen verpletteren met een ijzeren scepter, U zult hen in stukken slaan als aardewerk” (Psa.2:7-9)

“Hij zal heersen **van zee tot zee, van de rivier de Eufraat tot de einden der aarde...** Ja, alle koningen zullen zich voor Hem neerbuigen, alle heidenvolken zullen Hem dienen” (Psa.72:8-11).

Profeten die voor de ballingschap optraden zeiden over het messiaanse rijk:

“Het zal in het laatste der dagen geschieden, dat de berg van het huis van de HEERE vast zal staan als de hoogste van de bergen en dat hij verheven zal worden boven de heuvels, en dat alle heidenvolken ernaartoe zullen stromen. Vele volken zullen gaan en zeggen: Kom, laten wij opgaan naar de berg van de HEERE, naar het huis van de God van Jakob; dan zal Hij ons onderwijzen aangaande Zijn wegen, en zullen wij Zijn paden bewandelen. Want **uit Sion** zal de wet uitgaan, en het woord van de HEERE **uit Jeruzalem**. Hij zal oordelen tussen de heidenvolken en veel volken vonnissen. En zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegscharen en hun speren tot snoeimessen. **Geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen. Oorlog voeren zullen zij niet meer leren**” (Jes.2:2-5, Micha 4:1-3).

“Men zal nergens kwaad doen of verderf aanrichten op heel Mijn heilige berg, want **de aarde zal vol zijn van de kennis van de HEERE**, zoals het water de bodem van de zee bedekt. Want op die dag zal de Wortel van Isai er zijn, Die zal staan als banier voor de volken. Naar Hém zullen **de heidenvolken** vragen. Zijn rustplaats zal heerlijk zijn” (Jes.11:9-10).

Aan de ziener Daniël, die zich tijdens de ballingschap in Babel bevond, werd getoond welke eer de “Zoon des mensen” ten deel zal vallen:

“Hem werd gegeven **heerschappij, eer en koningschap, en alle volken, natiën en talen moesten Hem vereren**. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die Hem niet ontnomen zal worden, en Zijn koningschap zal niet te gronde gaan... **Het koningschap en de heerschappij en de grootheid van de koninkrijken onder heel de hemel** zullen gegeven worden aan het volk van de heiligen van de Allerhoogste. Zijn koninkrijk zal een eeuwig koninkrijk zijn, en alles wat heerschappij heeft, zal Hem eren en gehoorzamen” (Dan.7:14,27).

Na de Babylonische ballingschap profeteerde Zacharia:

“De HEERE zal **Koning worden over heel de aarde**. Op die dag zal de HEERE de Enige zijn en Zijn Naam de enige... Het zal geschieden dat al de overgeblevenen van alle heidenvolken die tegen Jeruzalem zijn opgerukt, van jaar tot jaar zullen opgaan

om zich neer te buigen voor de Koning, de HEERE van de legermachten, en om het Loofhuttenfeest te vieren” (Zach.14:9,16).

Uit zulke voorzeggingen blijkt, dat de Messias met het volk dat Hem toebehoort eens over de hele aarde zal regeren. De macht die wereldleiders nu nog bezitten zal aan Hém worden gegeven. En Hij zal een glorie ontvangen die de hunne oneindig ver te boven gaat.

In wie Christus toebehoren woont Gods Geest nu al op een verborgen manier (Rom.8:9), maar in de toekomst zal het rijk van de Messias zich onmiskenbaar openbaren (zie Psalm 2, Daniël 7 en Luk.17:24). Het Koninkrijk van God is op dit moment nog niet zichtbaar, maar de Koning van dat rijk zal eens “in Zijn heerlijkheid komen” en plaats nemen “op de troon van Zijn heerlijkheid” (Matth.25:31).

“Niet op waarneembare wijze” of “niet met uiterlijk gelaat” is daarom een onjuiste vertaling van Lukas 17:20, en “binnen in u” is niet de enig mogelijke weergave van Lukas 17:21. Andere vertalingen zeggen: “in uw midden”.

Samenvatting

Uit Luk.17:20-21 menen sommigen te kunnen afleiden, dat het rijk van God een onzichtbaar geestelijk bestuur is in menselijke harten, maar nooit op zichtbare wijze op aarde zal worden gevestigd. Deze conclusie is om vijf redenen onjuist:

1. “Het koninkrijk van God komt niet op waarneembare wijze” geeft de oorspronkelijke tekst niet goed weer. De Here zei tegen Zijn vijanden: “Het rijk van God komt niet met opletten” (Luk.17:20). Hij bedoelde daarmee: “Jullie zullen niet door scherp op te letten kunnen vaststellen dat Gods koninkrijk ergens is gekomen, want jullie verwachten dat een leidersfiguur ergens in het land, ‘hier of daar’, een groepje vrijheidsstrijders bijeen zal verzamelen, en dat zijn legertje het begin zal vormen van de komst van het rijk. Maar zó zal Gods rijk niet beginnen. Het rijk van God komt niet, want het *is* er al”.

2. De Here sprak tegen Farizeeën (Luk.17:20) die Hem afschilderden als een handlanger van de duivel (Luk.11:15) en Hem door middel van strikvrAGEN wilden dwingen om iets te zeggen dat als aanklacht tegen Hem kon worden gebruikt (Luk.11:53-54). “Het koninkrijk van God is binnen in u” is daarom geen goede weergave van Luk.17:21. In de meeste moderne vertalingen staat: “Het koninkrijk van God is *in het midden van u*”. De Man die God tot Koning had gezalft stond tussen Zijn volksgenoten.

3. Volgens Jezus’ eigen woorden zal het rijk eens wél op zichtbare wijze komen, wanneer de Zoon des mensen verschijnt “zoals de bliksem flitst” (Luk.17:24) en de Zoon des mensen “wordt geopenbaard” (Luk.17:30).

4. Volgens de Bijbel komt het rijk van God in twee fasen: een verborgen fase in het tegenwoordige “boze” wereldtijdperk en een openbare fase in de toekomstige eeuw.

5. Volgens de Bijbel zullen “het koningschap, de heerschappij en de grootheid onder heel de hemel” die nu nog in het bezit zijn van de wereldleiders eens worden gegeven aan het volk van de heiligen dat met de Messias is verbonden (Dan.7:27). We mogen dus wel degelijk uitzien naar een zichtbare vestiging van het rijk van God op aarde.

* * * * *

Zoals het gebeurde...

Toen de Here Jezus vanuit Galilea naar Jeruzalem reisde, voor de laatste Pesachmaaltijd die Hij met Zijn discipelen zou houden, zei Hij tegen hen:

“Er zullen dagen komen dat u ernaar verlangen zult één van de dagen van de Zoon des mensen te zien, en u zult die niet zien. En zij zullen tegen u zeggen: Zie hier of ziedaar is Hij. Ga er niet heen en ga er niet achteraan. Want zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht, zo zal ook de Zoon des mensen zijn op Zijn dag. Eerst moet Hij echter veel lijden en verworpen worden door dit mensengeslacht. (Lukas 17:22-25)

“Eén van de dagen”

Hoewel de Here Jezus vers 22 richtte tot Zijn discipelen (Lukas schrijft: “En Hij zei tegen de discipelen”), sloot het onderwijs dat de Meester aan zijn leerlingen gaf aan bij wat Hij kort tevoren tegen de Farizeeën had gezegd. De Farizeeën verwachtten een strijdbare Messias die het zou opnemen voor zijn volk Israël en die vanuit een klein begin (“Zie hier of zie daar”, vs.21), met Gods hulp uiteindelijk het hele land van vreemde overheersing zou bevrijden. De Heiland wist dat Zijn discipelen opvattingen koesterden die in veel opzichten leken op de toekomstverwachting van de Farizeeën. Eén van Zijn volgelingen was zelfs een “zeloot”, dat wil zeggen: een vrijheidsstrijder (Luk.6:15). Maar Hij beseftte dat Hij binnenkort zou lijden en sterven en op de derde dag zou opstaan (Luk.9:21-22, 9:43-45, 18:31-34), om pas na lange tijd terug te keren in heerlijkheid (Luk.19:11-27). Hij had dit aan Zijn discipelen meegedeeld, maar ze hadden niet begrepen wat Hij had gezegd (Luk.18:34, Mar.9:32). Met wat Hij nú tegen hen zei, wilde Hij hen opnieuw voorbereiden op wat hun in de nabije toekomst te wachten stond.

“Er zullen dagen komen dat u ernaar verlangen zult één van de dagen van de Zoon des mensen te zien, en u zult die niet zien” zei de Here. In de oorspronkelijke tekst van Lukas worden er verschillende woorden gebruikt voor het werkwoord “zien” (*eidoo* en *optanomai*) en ook

verschillende werkwoordstijden. Om het onderscheid in het Nederlands weer te geven, zou je wat er in de Griekse tekst staat zó kunnen weergeven: “Er zullen dagen komen dat u ernaar verlangen zult één van de dagen van de Zoon des mensen waar te nemen, en die zullen zich niet laten zien”. Natuurlijk rijst dan de vraag, wat de Here Jezus bedoelde met de uitdrukking: “één van de dagen van de Zoon des mensen”.

Omdat Hij in eerdere toespraken Zichzelf had aangeduid als de Zoon des mensen ⁶, zou wat Hij nu zei kunnen betekenen: “Er zullen dagen komen, waarop jullie met heimwee zullen terugdenken aan een dag uit het verleden, toen Ik nog bij jullie was” ⁷. Maar het is niet erg waarschijnlijk dat dit de bedoeling van de Here was, want het werkwoord *epithumeo*, dat als “verlangen” (of “begeren”) is vertaald, heeft wanneer het verband houdt met het “zien” van “dagen” of van “dingen”, in het NT doorgaans betrekking op het meemaken van gebeurtenissen die door de profeten aangekondigd waren (Matth.13:17, Luk.22:15-16, 1 Petr.1:12). Ook past de opvatting dat vers 22 over heimwee van de discipelen zou spreken niet bij wat de Heiland in vers 23 op zijn uitspraak over de “dagen” laat volgen. Het ligt daarom voor de hand, om de betekenis van de uitdrukking “de dagen van de Zoon des mensen” te zoeken in wat wij “het Oude Testament” noemen.

Wanneer we dat gedeelte van de Bijbel opslaan, komen we terecht bij de droom van Daniël, waarover de ziener opmerkt:

“Ik keek toe in de nachtvisioenen, en zie, er kwam met de wolken van de hemel iemand **als een Mensenzoon**. Hij kwam tot de Oude van dagen en men deed Hem voor Zijn aangezicht naderbij komen. Hem werd gegeven heerschappij, eer en koningschap, en alle volken, natiën en talen moesten Hem vereren. Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, die Hem niet ontnomen zal worden, en Zijn koningschap zal niet te gronde gaan” (Dan.7:13-14)

---

⁶ Zie b.v. Luk.7:34, 9:22,26,44,56,58; 11:30; 12:8,10,40.

⁷ In de “STEP Bible” (Scripture Tools for Every Person) wordt deze verklaring van de woorden van de Here Jezus gegeven.

De uitdrukking “de dagen van de Zoon des mensen” kan dus betekenen: “De dagen waarin de Mensenzoon Zijn blijvende heerschappij over de mensheid uitoefent”. Dat de Here Jezus over “één van die dagen” sprak, houdt mogelijk verband met het feit dat de discipelen in situaties van verdrukking zouden verzuchten: “Was het vandaag maar een dag waarop de Messias zichtbaar op aarde regeerde. Dan zou deze dag niet met onrecht en geweldpleging, maar met vrede en gerechtigheid zijn gevuld”.

In feite herhaalde de Here in vers 22 wat Hij eerder tegen de Farizeeën had gezegd. Tegen Zijn tegenstanders zei Hij: “Het koninkrijk van God komt niet ‘met opletten’”. Nu zei Hij tegen Zijn volgelingen: “Er zullen dagen komen waarop jullie zullen verlangen om een dag te mogen beleven ⁸ waarin Ik namens God op aarde regeer, maar zo’n dag zal zich dan niet laten zien”.

“Ziehier of ziedaar”

Op zijn aankondiging dat zijn discipelen tevergeefs naar “één van de dagen van de Zoon des mensen” zouden verlangen, liet de Here Jezus volgen:

“En zij zullen tegen u zeggen: Ziehier of ziedaar is Hij. Ga er niet heen en ga er niet achteraan” (Luk.17:23).

Deze waarschuwing doet denken aan wat Hij later, op de Olijfberg, tegen zijn discipelen zou zeggen:

"Pas op dat u niet misleid wordt, want velen zullen komen onder Mijn Naam en zeggen: Ik ben de Christus, en: De tijd is nabijgekomen. Ga hen dan niet achterna" (Luk.21:8, vgl. Matth.24:23-26, Mar.13:21).

---

⁸ Het werkwoord *eidoo* (zien) wordt in het NT soms gebruikt in de zin van “beleven” of “meemaken”. Dat Simeon de dood niet zien zou voordat de beloofde Messias was geboren, betekende niet dat Simeon in zijn omgeving niemand zou zien overlijden, maar dat hijzelf in leven zou blijven totdat de Messias was gekomen (Luk.2:26).

Tijdens de lange periode waarin de Messias naar een “ver land” zou reizen om “voor zich een koninkrijk in ontvangst te nemen en daarna terug te keren” (Luk.19:12, een profetische gelijkenis van het interval tussen Zijn hemelvaart en wederkomst) en vooral in de woelige tijd tussen het jaar 66 en het jaar 136 zouden er in de Joodse gemeenschap veel mannen optreden die zouden zeggen: “Ik ben het” (Mar.13:6), ik ben de beloofde Messias. Ook tijdens de periode van grote verdrukking waarmee de tegenwoordige “boze eeuw” zal worden afgesloten zullen er allerlei nep-messiassen zijn (Matth.24:21-27, Mar.13:19-23). De Heiland waarschuwde Zijn leerlingen dat ze zich door zulke leidersfiguren niet moesten laten meeslepen. Want Zijn eigen wederkomst zou heel anders plaatsvinden dan hun komst op het wereldtoneel. Terwijl de valse messiassen vanuit een verborgen plek zouden optreden (Matth.24:26 zegt: “in de woestijn” of “in de binnenkamer”) zou Zijn eigen verschijning volstrekt onmiskenbaar en voor de hele wereld direct zichtbaar zijn. De Mensenzoon zou op een andere manier geopenbaard worden dan de leugenaars die zich voor Hem uitgaven. Over Zijn eigen komst zei de Here Jezus:

“Want zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht, zo zal ook de Zoon des mensen zijn op Zijn dag” (Luk.17:24).

In zijn latere toespraak op de Olijfberg zei Hij precies hetzelfde (Matth. 24:27). Hij zou niet, zoals Judas Maccabeüs, in een uithoek van het land volgelingen om zich heen verzamelen en na een langdurige strijd uiteindelijk het hele land bevrijden. Op Zijn dag zou Hij uit de hemel komen, zoals de bliksem flitst, en in een oogwenk voor iedereen zichtbaar zijn. Omdat Zijn discipelen de eerdere aankondigingen van Zijn lijden, sterven en opstanding (Luk.9:21-22 en 43-45) niet hadden begrepen, voegde Hij op de weg naar Jeruzalem aan de aankondiging van Zijn verschijning in heerlijkheid de waarschuwing toe:

“Eerst moet Hij echter veel lijden en verworpen worden door dit mensengeslacht” (Luk.17:25)

De details van dat lijden en van die verwerping worden beschreven in de vier evangeliën.

“Zo zal het ook zijn”

Volgens Luk.17:26-30 trok de Here een parallel tussen de “dagen” die voorafgingen aan de zondvloed, toen Noach op aarde leefde ⁹, de latere tijd toen Lot, de neef van Abraham, in Sodom verbleef ¹⁰, en “de dagen van de Zoon des mensen”, of “de dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard zal worden”. Uit het tekstverband blijkt dat de uitdrukking “de dagen van de Zoon des mensen” een synoniem is van de Bijbelse uitdrukking “de dag van de Heer”. In de uitdrukking “dag van de Heer” is het woord “dag” niet de aanduiding van een periode van 12 of 24 uur, maar van duizend jaar (2 Petr.3:8). Tijdens een korte periode die voorafgaat aan Zijn wederkomst zal het Lam in de hemel de zegels van de verzegelde boekrol gaan verbreken om het erfdeel te kunnen opeisen waarvoor Hij de losprijs heeft betaald (Openb.6 e.v.). Nu wacht Hij nog af en zit aan Gods rechterhand (Psa.110:1, Hebr.10:13), maar vanaf het moment waarop Hij het eerste zegel verbreekt, zal Hij ingrijpen en handelend optreden door bepaalde gebeurtenissen op aarde te doen plaatsvinden. De korte tijd die aan de verschijning van de Messias in heerlijkheid voorafgaat wordt in de Joodse traditie aangeduid als het tijdperk van de “barensweeën van de Messias”, de geboorteweëën van het messiaanse rijk (zie Matth.24:8). In Zijn onderwijs rekende de Here ze tot “de dagen van de Zoon des mensen”. De dag van de Heer begint niet op het moment van Christus’ verschijning in heerlijkheid, maar op het moment waarop Zijn tegenstander in de tempel van God gaat zitten (zie 2 Thess.2:1-4).

---

⁹ Met “de dagen van Noach” is niet bedoeld: de tijd vanaf Noachs geboorte tot aan zijn sterven, maar de fase van Noachs leven die voorafging aan de zondvloed. In Matth.24:37-38 worden “de dagen van Noach” namelijk omschreven als: “de dagen voor de zondvloed”.

¹⁰ Zo is met “de dagen van Lot” ook niet het hele leven van Lot bedoeld, maar de periode die begon toen Abrahams neef zich in Sodom vestigde en die eindigde toen de stad door vuur en zwavel werd verteerd.

Een plotseling en onverwacht einde

Over de parallel tussen de dagen van Noach, de dagen van Lot en de dagen van de Zoon des mensen zei de Here Jezus:

“En zoals het gebeurde in de dagen van Noach, zo zal het ook zijn in de dagen van de Zoon des mensen. Zij aten, zij dronken, zij namen ten huwelijk en zij werden ten huwelijk gegeven tot op de dag waarop Noach de ark binnenging en de zondvloed kwam en hen allen om deed komen. Op dezelfde manier ook, zoals het gebeurde in de dagen van Lot: zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden. Op de dag echter waarop Lot uit Sodom wegging, regende het vuur en zwavel uit de hemel en bracht hen allen om. **Evenzo zal het zijn op de dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard zal worden**” (Luk.17:27-30)

In de dagen van Noach werd bijna de hele mensheid door een natuurramp weggevaagd ¹¹. De bewoonde wereld werd getroffen door een ontzaglijke watervloed. Slechts acht personen: Noach, Noachs vrouw, Noachs zonen Sem, Cham en Jafeth, en Noachs drie schoondochters, ontsnapten aan de verdrinkingsdood (Gen.7:13).

In Lots tijd werden de steden Sodom, Gomorra, Adama en Zeboïm ¹² door vuur en zwavel uit de hemel verbrand en totaal “omgekeerd” (Gen.19:24-25). De aardkorst in de Jordaanvallei verzakte, en de Dode Zee ontstond. Slechts vier mensen wisten Sodom te ontvluchten voordat die plaats werd verzwolgen door het vuur: Lot, Lots vrouw en hun twee dochters (Gen.19:16). Omdat de vrouw van Lot onderweg treuzelde en omkeek naar de plaats waar ze zo lang had gewoond, werd ze door het vuur ingehaald en kwam ze op haar vluchtweg om. Ze werd veranderd in een zoutpilaar (Gen.19:26). Uiteindelijk wisten slechts drie mensen aan het droevige lot van verstikking en verbranding te ontsnappen.

Iets dergelijks zal er volgens de Here plaatsvinden in de tijd die voorafgaat aan de dag waarop “de Zoon des mensen geopenbaard zal worden”. De meeste mensen zullen niet beseffen wat hun boven het

---

¹¹ Gen.6:7,13,17; 7:22-23.

¹² Deut.29:23.

hoofd hangt. Net als in de dagen van Noach zullen ze tot het laatste moment huwelijken sluiten en uitbundig feestvieren. Net als in de dagen van Lot zullen ze tot het laatste moment doorgaan met eten en drinken, kopen en verkopen, wijngaarden planten en huizen bouwen. Maar dan zullen ze in een oogwenk omkomen.

Volgens het Bijbelboek Openbaring zal de tijd die aan Christus' komst voorafgaat gekenmerkt worden door vreselijke "plagen" (= "slagen", of "klappen") die de wereld zullen treffen. Het is bijna onvoorstelbaar dat mensen die zulke plagen meemaken zullen eten, drinken, kopen, verkopen, planten en bouwen, alsof er niets aan de hand is. Maar de mensheid zal zich toch echt zo gedragen als de Here heeft voorzien. Want het laatste Bijbelboek zegt: "En de overige mensen, die niet door deze plagen werden gedood, bekeerden zich niet van de werken van hun handen; zij bleven de demonen aanbidden en de gouden, zilveren, koperen, stenen en houten afgoden, die niet kunnen zien, horen of lopen. Ook bekeerden zij zich niet van hun moorden, hun tovenarij, hun ontucht en het plegen van diefstal" (Openb.9:20-21).

Alles achterlaten om je leven te redden

Uit de toespraak van de Here blijkt, dat er nog een andere overeenkomst is tussen de dagen van Noach, de dagen van Lot en de dagen die aan Zijn wederkomst zullen voorafgaan. De acht mensen die in Noachs tijd gered werden door de ark binnen te gaan, moesten alles achterlaten: hun huizen, hun tuinen, hun akkers en weilanden, hun vrienden en burens, het hele bestaan waarmee ze vertrouwd waren en dat ze jarenlang hadden geleid. Precies hetzelfde gebeurde er in de dagen van Lot. Om te ontkomen aan de regen van vuur en zwavel moesten Lot en zijn gezin zodra het licht begon te worden de stad uitvluchten en al hun bezittingen achterlaten. Lots vrouw vond het erg moeilijk om met haar oude leven te breken. Ze had heimwee, treuzelde op de weg en keek om. Dat werd haar dood (Gen.19:26).

Op de dag dat "de Zoon des mensen geopenbaard wordt" zal het net zo gaan. Want de Here zei:

“Wie op die dag op het dak zal zijn, met zijn huisraad in huis, moet niet naar beneden gaan om het mee te nemen. En wie op de akker is, moet evenmin terugkeren naar wat hij achterliet. **Denk aan de vrouw van Lot.** Wie zijn leven [Gr. **ziel**] zal proberen te behouden, zal het verliezen. En wie het zal verliezen, zal het behouden” (Lukas 17:31-33).

Net als in de dagen van Noach en de dagen van Lot zal het voor gelovigen moeilijk zijn om overhaast te vluchten wanneer de dag van de Heer aanbreekt. Maar ook *dán* zal treuzelen levensgevaarlijk zijn. Wie op die dag in leven wil blijven moet volgens de Here Jezus bereid zijn om in een oogwenk met zijn oude leven te breken (“Denk aan de vrouw van Lot!”). Wie op die dag zijn comfortabele bestaan wil behouden, zal “zijn ziel verliezen”, dus omkomen. Maar wie bereid is om alles te verliezen, zal “zijn ziel behouden”, dus in leven blijven.

Uit het feit dat de Here op weg was naar Jeruzalem (Luk.17:11) en uit Zijn latere toespraak op de Olijfberg blijkt, dat de waarschuwing om niet van het dak naar beneden of van de akker de stad in te gaan om nog enkele bezittingen mee te nemen, bestemd was voor gelovigen in Judea. Op de Olijfberg zei Hij namelijk tegen Zijn discipelen:

“Wanneer u dan de gruwel van de verwoesting, waarvan gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan in [de] heilige plaats... laten dan **zij die in Judéa zijn**, vluchten naar de bergen; laat hij die op het dak is, niet naar beneden gaan om de dingen uit zijn huis te halen; en laat hij die op het veld is, niet terugkeren naar achteren om zijn kleed te halen” (Matth.24:15-18).

De waarschuwing van de Here werd gericht tot gelovige Joden in het beloofde land – niet tot gelovigen uit de volken. Inwoners van de stad Jeruzalem en het gewest Judea zullen moeten vluchten wanneer ze de “gruwel der verwoesting” in de “heilige plaats” zien staan: een afgodsbeeld in de tempel, of op het tempelplein (Dan.11:31, 12:11; Matth.24:15, Mar.13:14; vgl. 2 Thess.2:3-4, Openb.13:14-15).

Achtergebleven of aangenomen

Nadat Hij op de parallellen tussen Zijn dag en de dagen van Noach en de dagen van Lot had gewezen, sprak de Here een profetie uit:

“Ik zeg u: In die nacht zullen er twee op één bed zijn. De één zal aangenomen en de ander zal achtergelaten worden. Twee vrouwen zullen samen malen. De één zal aangenomen en de ander zal achtergelaten worden. Twee zullen er op de akker zijn. De één zal aangenomen en de ander zal achtergelaten worden” (Lukas 17:34-36)

Vele uitleggers menen dat het werkwoord *paralambanoo* in Lukas 17:34-36 moet worden vertaald als “meegenomen”, en dat wie op de dag van de Heer wordt “meegenomen” wordt gestraft. Voor deze uitleg beroepen zij zich op de gelijkenis van het onkruid, waarin de Here zei:

“Zoals dan het onkruid verzameld en met vuur verbrand wordt, zo zal het ook zijn bij de voleinding van deze wereld [Gr. eeuw]: de Zoon des mensen zal Zijn engelen uitzenden, en zij zullen uit Zijn Koninkrijk verzamelen alle struikelblokken, en hen die de wetteloosheid doen, en zij zullen hen in de vurige oven werpen; daar zal gejammer zijn en tandengeknars. Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon, in het Koninkrijk van hun Vader” (Mattheüs 13:40-43).

Onkruid wordt door de engelen meegenomen en in de oven geworpen, zeggen zulke Bijbelkenners. Alleen de rechtvaardigen zullen op aarde achterblijven, om in het Koninkrijk van de Messias te stralen.

Andere uitleggers wijzen erop, dat de Here in Lukas 17:34-36 een vergelijking maakte tussen de dagen van de Zoon des mensen, de dagen van Noach en de dagen van Lot. De werkwoorden “aannemen” en “achterlaten” staan daarom vermoedelijk in verband met de geschiedenissen van Noach en van Lot die in het boek Genesis worden beschreven. Voor “achterlaten” gebruikt Lukas het werkwoord *aphiemi*, dat op andere plaatsen in de Bijbel als “wegzenden” is vertaald.

Wie in Noachs tijd werd “achtergelaten” ging niet mee in de ark en verdronk. En wie in Sodom “achterbleef” werd door vuur en zwavel verstikt en verbrand. Lots aanstaande schoonzoons bleven achter omdat ze de boodschap van de engelen als onzin beschouwden (Gen.19:14). Met

“achtergelaten” (*aphetheesetai*, Luk.17:34-35) kan de Here daarom hebben bedoeld: “aan het oordeel prijsgegeven”, en het werkwoord “aannemen” (of “meenemen”, *paralambanoo*, Luk.17:34-35) kan Hij hebben gebruikt als een synoniem van “redden”.

In feite is het niet zo belangrijk, welke van de twee verklaringen van Luk.17:34-35 de juiste is, want één ding is volstrekt duidelijk: Op de dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard wordt zullen sommige mensen op aarde achterblijven, Zijn koninkrijk binnengaan en als Zijn onderdanen worden aangenomen, terwijl anderen zullen worden weggenomen, voor het burgerschap van het messiaanse rijk zullen worden afgewezen en zullen omkomen in het gericht dat er dan plaatsvindt.

Dag of nacht

De voorzegging van de Here bevat een interessant detail. In Luk.17:31 zegt Hij: “Wie op die **dag** op het dak zal zijn... en wie op de akker is”. Tegen Zijn discipelen had Hij eens gezegd: “Zijn er niet twaalf uren in een dag?” (Joh.11:9). En in Gen.1:5 staat: “God noemde het licht dag”. Toen de Eeuwige het licht had geschapen, noemde Hij de duisternis “nacht” (Gen.1:5). Met het woord “dag” uit Luk.17:31 is dus geen etmaal van vierentwintig uur bedoeld, maar de tijd dat het licht is.

Nadat de Here over mensen had gesproken die op hun platte dak of op hun akker met werkzaamheden bezig waren (Luk.17:31), zei Hij: “In die **nacht** zullen er twee op één bed zijn” (vs.34). Mensen doen hun werk overdag, maar ze liggen op hun bed wanneer het nacht is.

Blijkbaar zal de komst van de Here voor sommige mensen plaatsvinden tijdens de nacht, terwijl die komst anderen zal overvallen tijdens de dag. Terwijl Lukas 17:31-33 gericht is tot de inwoners van Judéa, hebben de verzen 34-36 betrekking op de hele mensheid. Terwijl de Here in Jeruzalem zal verschijnen wanneer het dag is, zal het in gebieden die ver van het beloofde land afliggen op het tijdstip van Zijn wederkomst nacht zijn.

Waar, Here?

De evangelienschrijver sloot zijn verslag van de toespraak van de Heer als volgt af:

“En zij [d.w.z. de discipelen, zie vs.22] antwoordden en zeiden tegen Hem: Waar, Heere? En Hij zei tegen hen: Waar het lichaam is, daar zullen de gieren zich verzamelen” (Lukas 17:37)

Met het werkwoord “antwoordden” wordt niet bedoeld dat de discipelen antwoord gaven op een vraag die hun Meester hun had gesteld, maar dat zij op Zijn onderwijs reageerden. Ze vroegen Hem: “Waar, Here? Waar zullen sommige mensen worden aangenomen, en anderen worden afgewezen? Zal dit gebeuren in Jeruzalem, in Judéa, of in het buitenland?

Op die vraag gaf de Here een raadselachtig antwoord. Hij zei: “Waar het lichaam is, daar zullen de gieren zich verzamelen”. In Zijn onderwijs op de Olijfberg (Mattheüs 24:28) maakte Hij van dezelfde beeldspraak gebruik. Hij zei toen:

“Als men dan tegen u zal zeggen: Zie, Hij [d.i. de Messias] is in de woestijn; ga er niet opuit; zie, Hij is in de binnenkamers, geloof het niet, want zoals de bliksem vanuit het oosten komt en zichtbaar is tot in het westen, zo zal ook de komst van de Zoon des mensen zijn. Want waar het dode lichaam is, daar zullen de gieren zich verzamelen” (Mattheüs 24:26-28)

Het voegwoord “want” verbindt het spreekwoord over aas en gieren met het voorafgaande. De spreuk betekent blijkbaar: “Waar er ook maar een dood dier ligt (of dat nu in het verre oosten is, hier, of in het verre westen), daar zullen de gieren zich verzamelen”.

In het verslag van Lukas wordt het spreekwoord over gieren en aas (Luk.17:37) óók voorafgegaan door de vergelijking van de wederkomst met een bliksemflits (Luk.17:24). Blijkbaar mogen we Lukas 17:37 als volgt opvatten: “Waar er ook maar iemand is die kan worden aangenomen of achtergelaten, daar zál dit ook gebeuren”. Het scheidingsproces zal niet tot één enkele landstreek beperkt blijven (zoals in de dagen van Lot),

maar zal in de hele bewoonde wereld plaatsvinden (zoals in de dagen van Noach). De Messias zal niet verschijnen op een plek die voor het oog van het grote publiek verborgen is (in een binnenkamer, of in de woestijn). De hele wereld zal Zijn komst opmerken. Die komst zal sommige mensen verrassen tijdens de nacht, en anderen tijdens de dag, afhankelijk van de plek op aarde waar zij zich bevinden: in het verre oosten, in Israël of in het verre westen.

Andere vragen

Bij enig nadenken roepen de woorden van de Here toch vragen op. De belangrijkste drie zijn de volgende:

1. Eten en drinken, kopen en verkopen, planten en bouwen, huwen en uitgehuwelijkt worden zijn volstrekt normale bezigheden. **Waarom** werden de mensen in Noachs tijd dan plotseling weggevaagd? De “zondvloed kwam en deed hen allen omkomen”. En **waarom** “regende het vuur en zwavel uit de hemel” in de dagen van Lot en bracht de inwoners van Sodom om? Niet omdat deze mensen hadden gegeten en gedronken, gekocht en verkocht, geplant en gebouwd, of omdat ze waren getrouwd en ten huwelijk waren gegeven, want zulke handelingen zijn in geen enkel opzicht strafwaardig en zulke dingen heeft de mensheid tijdens haar hele geschiedenis gedaan.

2. Is de reden voor het ingrijpen van God in de tijd van Noach, in de tijd van Lot, en in de “dagen van de Zoon des mensen” misschien steeds dezelfde? Onze Heer trok immers een parallel tussen Zijn dagen, de dagen van Noach en de dagen van Lot. Om te begrijpen waarom Gods oordeel op de laatste dag van de tegenwoordige “boze eeuw”¹³ de hele mensheid zal treffen, moeten we blijkbaar nagaan wat de Bijbel zegt over het tijdperk van Noach en van Lot.

3. **Wanneer** mogen gelovigen in Israël niet aan hun bezittingen denken en niet proberen om die te behouden? **Wanneer** mogen ze niet in hun

---

¹³ De uitdrukking “jongste dag”, die in kerkelijke documenten wordt gebruikt, betekent “laatste dag”, de dag waarmee het tegenwoordige boze wereldtijdperk zal worden afgesloten.

huis naar binnen gaan, en niet vanuit het veld naar de stad lopen om nog iets mee te nemen? **Wanneer** moeten ze niet proberen om “hun leven” (= hun oude bestaan) “te behouden”, maar bereid zijn om alles “te verliezen”? En waarheen moeten ze op dat moment vluchten?

Samenvatting

1. Tijdens Zijn laatste reis naar Jeruzalem bereidde de Here Jezus Zijn discipelen voor op het feit dat Hij moest lijden en sterven (Luk.17:25), en pas na een lang tijdsinterval van onbekende duur zou verschijnen in heerlijkheid (Luk.17:22,24).

2. Hij waarschuwde Zijn leerlingen, dat die zich gedurende dat tijdsinterval niet moesten laten meeslepen door mensen die beweerden de Messias te zijn, maar het in werkelijkheid niet waren (Luk.17:23).

3. Zulke valse messiassen zouden ergens in het land (“hier of daar”, Luk.17:23) een groep volgelingen om zich heen verzamelen, maar de verschijning van de echte Messias, de Mensenzoon uit Daniël 7, zou van heel andere aard zijn. De ware Messias zou niet vanuit een verborgen hoekje optreden en het land geleidelijk veroveren, maar “komen op de wolken van de hemel, met grote kracht en heerlijkheid” (Matth.24:30), “zoals de bliksem flitst van de ene plaats onder de hemel en naar de andere plaats onder de hemel licht” (Luk.17:24).

4. De Here vertelde aan Zijn discipelen dat het tijdperk dat aan Zijn wederkomst voorafgaat zal lijken op “de dagen van Noach” (Luk.17:26) en “de dagen van Lot” (Luk.17:28). “De dagen van de Zoon des mensen” zullen volgens de Here in drie opzichten met deze dagen uit het verre verleden overeenstemmen:

5. Hoewel de mensheid in die toekomstige “dagen” is gewaarschuwd voor de nadering van het oordeel, doen de meeste mensen tot het allerlaatste moment alsof er niets aan de hand is. Ze komen niet tot bekering en ze veranderen hun gedrag niet. Dan komen ze plotseling om (Luk.17:27,29).

6. Gelovigen in Israël zullen wanneer de dag van de Heer aanbreekt overhaast moeten vluchten en al hun bezittingen moeten achterlaten, net zoals Lot en zijn gezin Sodom moesten ontvluchten om hun leven te redden (Luk.17:31-33). Wie toen achterbleef of treuzelde werd getroffen door het vuur en de zwavel waarmee de stad werd omgekeerd.

7. Bij het aanbreken van de dag van de Heer zal er in de hele wereld een scheiding plaatsvinden. Sommige stervelingen zullen door de Messias als Zijn onderdanen worden aangenomen en op aarde mogen blijven leven, maar anderen zullen worden afgewezen en zullen omkomen wanneer het messiaanse rijk aanbreekt (Luk.17:34-37).

* * * * *

Waarom het oordeel kwam

Over de “dagen van Noach” zei de Here Jezus: “Zij aten, zij dronken, zij namen ten huwelijk en zij werden ten huwelijk gegeven tot op de dag waarop Noach de ark binnenging” (Luk.17:27, Matth.24:38). En over de “dagen van Lot”: “Zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden. Op de dag echter waarop Lot uit Sodom wegging, regende het vuur en zwavel uit de hemel en bracht hen allen om” (Luk.17:28-29). Deze woorden die bij meerdere gelegenheden werden uitgesproken ¹⁴ roepen vragen op. Eten en drinken, kopen en verkopen, planten en bouwen, en een huwelijk sluiten zijn normale menselijke bezigheden. Zulke handelingen geven toch geen aanleiding tot een oordeel van God?

Zelfzucht

De steden in het Jordaandal en de wereld voor de zondvloed werden geoordeeld omdat men bepaalde dingen *niet* had gedaan. Toen Hij de dagen van Lot beschreef kon de Here niet zeggen: “Ze ondersteunden de hulpbehoevenden tot het vuur en zwavel uit de hemel regende”. En over de dagen van Noach kon Hij niet opmerken: “Ze riepen de HEERE aan en ze prezen Hem totdat de zondvloed kwam”. Door over barmhartigheid en godsvrucht te zwijgen, maar te spreken over eten en drinken, kopen en verkopen, planten en bouwen liet de Heiland zien dat de tijdgenoten van Noach en van Lot *alleen maar* bezig waren met het najagen van plezier en het verwerven van bezit. In de tijd die aan de wederkomst voorafgaat zullen de mensen zich net zó gedragen. Heel hun bestaan zal draaien om het verwennen van zichzelf.

In een profetie van Ezechiël wordt Sodom een zusterstad van Jeruzalem genoemd, en in die profetie merkt de HEERE op:

---

¹⁴ Tijdens de reis van Galilea naar Jeruzalem, en in Jeruzalem, op de Olijfberg.

"Zie, dit was de ongerechtigheid van uw zuster Sodom: trots, overvloed van voedsel en zorgeloze rust had zij met haar dochters. **De hand van de arme en de behoeftige ondersteunde zij echter niet.** Zij **verhieven** zich en deden een **gruweldaad** voor Mijn aangezicht. Daarom deed Ik hen weg, zodra Ik het gezien had" (Ezechiël 16:49-50).

Godsdienstige schijn

De levenshouding in de slotfase van de tegenwoordige "boze eeuw" zal volgens Paulus lijken op het gedrag van de tijdgenoten van Lot. Aan zijn leerling Timotheüs heeft de apostel geschreven:

"En weet dit dat in de laatste dagen zware tijden zullen aanbreken. Want de mensen zullen **liefhebbers zijn van zichzelf**, geldzuchtig, grootsprekers, hoogmoedig, lasteraars, hun ouders ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, kwaadsprekers, onmatig, wreed, zonder liefde voor het goede, verraders, roekeloos, verwaand, **meer liefhebbers van zingenot dan liefhebbers van God.** Zij hebben een schijn van godsvrucht ¹⁵, maar hebben de kracht ervan verloochend" (2 Tim.3:1-5).

Volgens deze brief zullen de gelovigen van de laatste dagen "liefhebbers van zichzelf" en "liefhebbers van zingenot" zijn, maar geen "liefhebbers van God". Ze zullen "een schijn van godsvrucht" hebben, maar hun verering heeft geen enkele kracht. Ze zullen er niet naar streven om God te behagen, maar hun eigen plezier najagen, ten koste van hun medemensen. De gelovigen van de eindtijd zullen zich in hun levensstijl nauwelijks meer onderscheiden van ongelovigen. Heel hun leven zal draaien om genot en plezier in het hier-en-nu, en het ontzag voor Gods eer en naam zal bij hen totaal ontbreken. Voor het gezinsleven en de gang van zaken binnen de christelijke gemeente zal deze levenshouding volgens Paulus verwoestende gevolgen hebben.

---

¹⁵ Voor "godsvrucht" staat in de oorspronkelijke tekst het woord *eusebeia*, dat "goede verering" betekent.

Goddeloosheid

De apostel Petrus noemde de wereld die aan de zondvloed voorafging: “de wereld van de goddelozen”. Hij schreef:

“Als God de oude wereld niet gespaard heeft, maar het achttal van Noach, de prediker van de gerechtigheid, bewaard heeft, toen Hij de zondvloed over de wereld van de goddelozen bracht... dan weet de Heere ook nu de godvruchtigen uit de verzoeking te verlossen, maar de onrechtvaardigen te bewaren tot de dag van het oordeel, om gestraft te worden” (2 Petr.2:5,9).

Goddelozen zijn mensen die zonder God door het leven gaan. De keuzes die ze maken en de beslissingen die ze nemen zijn niet gebaseerd op ontzag voor Zijn woord. In de praktijk van alledag houden ze geen rekening met Zijn bestaan. In de dagen van Noach werd het wereldgebeuren door zulke mensen bepaald. De “oude wereld” was “de wereld van de goddelozen”.

Volgens een profetie die Henoeh, de zoon van Jered (Genesis 5:18-24), heeft uitgesproken zullen de “dagen van de Zoon des mensen” óók gekenmerkt worden door goddelozen en “goddeloze daden”. In de brief van Judas lezen we:

“Ook over hen ¹⁶ heeft Henoeh, de zevende vanaf Adam, geprofeteerd, toen hij zei: ‘Zie, de Heere is gekomen met Zijn tienduizenden heiligen, om over allen het oordeel te vellen en **alle goddelozen** onder hen terecht te wijzen voor al hun **goddeloze daden**, die zij **op goddeloze wijze** bedreven hebben, en voor al de harde woorden die zij, **goddeloze zondaars**, tegen Hem gesproken hebben” (Judas:14-15).

Wanneer de Heer terugkomt zal de wereld die Hij aantreft de “wereld van de goddelozen” zijn – net zoals ze dat was in de dagen van Noach. Met de “komst van de Heere met Zijn tienduizenden heiligen” doelde Henoeh op de verschijning van de Messias in heerlijkheid.

---

¹⁶ Lasteraars binnen het volk Israël, die een opstand tegen de (Joodse en Romeinse) overheid wilden ontketenen.

Verdrukking

In de evangeliën wordt er op negen plaatsen gesproken over de komst van de Zoon des mensen met Zijn heilige engelen ¹⁷. Over het gericht dat er dan zal plaatsvinden heeft Paulus opgemerkt:

“Het is immers rechtvaardig van God verdrukking te vergelden aan hen die u verdrukken, en aan u die verdrukt wordt, samen met ons verlichting te geven bij de openbaring van de Heere Jezus vanuit de hemel **met de engelen van Zijn kracht**, wanneer Hij met vlamvend vuur wraak oefent over hen die God niet kennen, en over hen die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn. Zij zullen als straf het eeuwig verderf ondergaan, weg van het aangezicht van de Heere en van de heerlijkheid van Zijn macht, wanneer Hij zal gekomen zijn om op die dag verheerlijkt te worden in Zijn heiligen en bewonderd te worden in allen die geloven” (2 Thess.1:6-10).

Volgens Paulus zullen mensen die “God niet kennen” en “het evangelie van onze Heer Jezus Christus niet gehoorzamen” gestraft worden wanneer de Messias verschijnt. Zulke mensen verzetten zich tegen God, ze verbieden de dienst van Hem, verdrukken de mensen die de Schepper willen eren en geven aan het goede nieuws van Zijn toekomstig rijk geen gehoor. Ze zullen als straf het “eeuwig verderf” ondergaan. Tijdens het tijdperk dat volgt op de komst van de Heer zullen ze aan het verderf zijn prijsgegeven, dus dood zijn en tot stof vergaan. Bij “de openbaring van de Heere Jezus vanuit de hemel met de engelen van Zijn kracht” zullen zulke mensen omkomen. In dat opzicht zal het gericht bij de wederkomst lijken op het oordeel van de zondvloed.

Gods geduld in Noachs tijd

Over de tijd die aan de zondvloed voorafging schreef Petrus, dat:

“God in Zijn geduld nog eenmaal wachtte in de dagen van Noach, terwijl de ark gebouwd werd, waarin weinige – dat is acht – mensen [Gr. zielen] behouden werden door het water heen” (1 Petr.3:20).

---

¹⁷ Mattheüs 13:40-42, 13:49-50, 16:27, 24:30-31, 25:31-32; Markus 8:38, 13:26-27; Lukas 9:26, 12:8-9.

De apostel omschrijft “de dagen van Noach” als de tijd waarin “God in Zijn geduld nog éénmaal wachtte”. Hij voerde Zijn besluit om Noachs tijdgenoten te straffen niet meteen uit, maar gaf de mensheid respijt. Vanwege dat uitstel kreeg Noach gelegenheid om de ark te bouwen. In de brief aan de Hebreëën lezen we:

“Door het geloof heeft Noach, toen hij een aanwijzing van God ontvangen had van de dingen die nog niet te zien waren, uit ontzag voor God de ark gebouwd, tot redding van zijn gezin. Daardoor heeft hij de wereld veroordeeld en is hij een erfgenaam geworden van de rechtvaardigheid die overeenkomstig het geloof is” (Hebr.11:7).

Noach “ontving een aanwijzing van God van de dingen die nog niet te zien waren” (Hebr.11:7). De HEERE zei tegen hem:

“Het einde van alle vlees is voor Mijn aangezicht gekomen, want de aarde is door hen vervuld met geweld; en zie, Ik ga hen met de aarde te gronde richten” (Gen.6:13).

De Schepper kondigde aan dat Hij de wereldbevolking zou vernietigen om aan het kwaad dat zij bedreef een einde te maken:

“En Ik, zie, Ik ga een watervloed over de aarde brengen om alle vlees waarin een levensgeest is, van onder de hemel te gronde te richten; alles wat op de aarde is, zal de geest geven” (Gen.6:17).

Van die watervloed was er op het moment van spreken nog niets te zien. Maar Noach geloofde God op Zijn woord. De Hebreëenschrijver zegt dat hij “door het geloof... uit ontzag voor God de ark bouwde” (Hebr.11:7). Noach bedacht het reddingsplan voor de mensheid en de landdieren niet zelf. De HEERE gaf hem opdracht om de ark te bouwen en Hij gaf hem aanwijzingen voor de constructie (Gen.6:14-16).

Noach heeft de Godsspraak over de komst van de zondvloed aan zijn medemensen doorgegeven en hen opgeroepen om zich te bekeren. De apostel Petrus noemt hem: “de prediker van de gerechtigheid” (2 Petr.2:5). De bouw van een enorm schip op het droge was voor Noachs tijdgenoten een preek op zichzelf. De ark beeldde uit wat de wereld in de toekomst zou treffen. Het was een zichtbaar teken van wat God had

gezegd. De mensen wisten dat God aan Noach opdracht had gegeven om een ark te bouwen omdat er een zondvloed over de wereld zou komen. Maar men beschouwde een wereldwijde vloed als een onmogelijkheid, en men schonk geen aandacht aan de aankondiging van het oordeel. Door Gods “aanwijzing” wél te geloven en uit ontzag voor Hem een enorm schip te bouwen, “veroordeelde Noach de wereld” (Hebr.11:7).

Zolang de ark nog niet voltooid was, wachtte God in Zijn geduld nog af. Maar zodra Noachs gezin en alle landdieren zich in de ark hadden begeven kwam de zondvloed en vaagde alle spotters weg.

Gods geduld in Lots tijd

In de dagen van Lot gebeurde er iets soortgelijks. De apostel Petrus zegt, dat “de rechtvaardige Lot” in Sodom “leed onder de losbandige levenswandel van normloze mensen” (2 Petr.2:7). Zolang hij “in hun midden woonde, heeft hij dag in dag uit zijn rechtvaardige ziel gekweld bij het zien en horen van hun wetteloze daden” (2 Petr. 2:8). Omdat Lot “te Sodom in de poort zat” (Gen.19:1), dus lid was van het stadsbestuur, was hij van alle belangrijke gebeurtenissen op de hoogte en sprak hij zich tegen het heersende onrecht uit, maar zonder enig resultaat.

Op zekere dag kwamen er twee engelen bij Lot op bezoek, die hem een boodschap van de HEERE brachten. Ze zeiden:

“Breng allen die u in de stad hebt, uit deze plaats naar buiten. Want wij gaan deze plaats te gronde richten, omdat de roep van haar zonden groot geworden is voor het aangezicht van de HEERE. Daarom heeft de HEERE ons gezonden om haar te gronde te richten” (Gen.19:12,13).

Lot begaf zich naar zijn aanstaande schoonzoons, zoals de engelen hem hadden opgedragen, en zei tegen hen:

“Sta op! Ga naar buiten, uit deze plaats! Want de HEERE gaat deze stad te gronde richten!” (Gen.19:14).

Maar zijn schoonzoons beschouwden hem als een grappenmaker en geloofden niet wat hij zei (Gen.19:14). Dat werd hun fataal.

Op de dag waarop Sodom geoordeeld werd wachtte de Schepper geduldig totdat Lot en zijn dochters het plaatsje Zoar hadden bereikt (Gen.19:18-25). Zodra zij daar waren aangekomen “deed de HEERE vuur en zwavel over Sodom en Gomorra regenen, en keerde Hij deze steden om” (Gen.19:24-25). Alle stadsbewoners die zonder God hadden geleefd en Lots schoonzoons die Gods waarschuwing in de wind hadden geslagen, werden in een oogwenk verstikt en verbrand. Met Lots vrouw gebeurde dat verdrietig genoeg ook, omdat zij op haar vluchtweg had getreuzeld.

Samenvatting

1. Uit een profetie van Ezechiël (Ezech.16:49-50) en uit het onderwijs van de Here Jezus (Luk.17:26-30) blijkt, dat de tijdgenoten van Noach en van Lot alleen maar bezig waren met het vermeerderen van hun bezit en het najagen van genot. Volgens een voorzegging van de apostel Paulus (2 Tim.3:1-5) zullen de mensen in de “laatste dagen” van de tegenwoordige boze eeuw zich net zó gedragen. Zelfs de gelovigen uit die tijd zullen “meer liefhebbers van zingenot zijn dan liefhebbers van God”.

2. De wereld die voorafging aan de zondvloed was “de wereld van de goddelozen” (2 Petr.2:5). In die tijd werd het wereldgebeuren bepaald door mensen die met het bestaan van God geen rekening hielden. Uit een profetie van Henoch die is vermeld in Judas:14-15, en uit een brief van Paulus blijkt dat het tijdperk dat voorafgaat aan de wederkomst in dit opzicht op Noachs tijd zal lijken. De wereld zal ook dán worden bestuurd door “goddelozen”. Zij zullen trouwe gelovigen verdrukken (2 Thess.1:6-10) en uiteindelijk zelfs elke vorm van godsdienst verbieden (2 Thess.2:4).

3. In de dagen van Noach en van Lot voerde de HEERE Zijn besluit om te gaan straffen niet meteen uit. Noach predikte aan zijn tijdgenoten “gerechtigheid” en liet door de bouw van de ark zien welk gericht de wereld zou treffen (1 Petr.3:20, Hebr.11:7). Lot bekeek de “wetteloze

daden” van de inwoners van Sodom met afschuw (2 Petr.2:7-8) en sprak zich in de stadspoort tegen het schrijnende onrecht uit (Gen.19:1). Maar de tijdgenoten van Noach en van Lot namen deze waarschuwingen niet ter harte. Het oordeel kwam toen Gods geduld was uitgeput. In de dagen van de Zoon des mensen zal het net zó gaan. Het einde zal pas komen wanneer het “evangelie van het koninkrijk” in de hele wereld gepredikt is (Matth.24:14). Een engel zal “een eeuwig evangelie” verkondigen om de aardbewoners op de komst van het oordeel voor te bereiden (Openb.14:6-7). Maar velen zullen zich niet laten waarschuwen en niet het besluit nemen om zich te bekeren.

4. De zondvloed kwam pas over de aarde toen Noach en zijn gezin in de ark waren gegaan en de HEERE de deur achter hen had gesloten (Gen.7:11-16). En de HEERE liet pas vuur en zwavel over Sodom regenen toen Lot en zijn dochters het Jordaandal hadden verlaten (Gen.19:22). Ook in de toekomst zullen Gods oordelen pas losbarsten wanneer Zijn uitverkorenen in veiligheid zijn gebracht. Voordat de HEERE tegen de aardbewoners ten strijde trekt zullen wie Christus toebehoren worden weggerukt. Ze zullen in de lucht met hun Heer worden verbonden. In de strijd die vervolgens losbarst zullen ze aan Zijn kant staan en met Hem worden geopenbaard in heerlijkheid wanneer Hij verschijnt (1 Thess.4:13-18, Openb.12:5, Kol.3:4). Wetsgetrouwe Israëlieten zullen vanuit Judea naar de woestijn vluchten en daar veilig worden bewaard, om hun Messias bij Zijn komst te kunnen begroeten (Openb.12:6,14-16; Matth.24:15-22, Mar.13:14-20).

5. Bovenstaande parallellen tussen de dagen van Noach, de dagen van Lot en de dagen van de Zoon des mensen worden vermeld in het Nieuwe Testament, maar het boek Genesis verschaft over de dagen van Noach en van Lot nog meer informatie. In het volgende hoofdstuk zullen we daarom aandacht besteden aan Genesis 6.

* * * * *

Kwaad dat tot de zondvloed leidde

In het boek Genesis wordt verteld, welk kwaad de HEERE zó ernstig achtte dat Hij besloot om de mensheid door middel van de zondvloed om te brengen. Over dat kwaad schrijft Mozes:

“En de HEERE zag dat de slechtheid van de mens op de aarde groot was, en dat al de gedachtespinsels van zijn hart elke dag alleen maar slecht waren” (Gen.6:5).

Na vele generaties was de slechtheid van het enorme aantal nakomelingen dat Adam had voortgebracht buitengewoon groot geworden.

Gedachtespinsels

Uit Gen.6:5 blijkt dat de HEERE het hart aanziet. De slechtheid van “de mens op de aarde” bleek niet alleen uit wat de mensen *deden*, maar ook uit wat ze *dachten*. Voor “gedachtespinsels” staat in Gen.6:5 een Hebreeuwse uitdrukking die “maaksels van de gedachten” betekent. Dat kan betekenen: de plannen die een mens in zijn hart maakt en de luchtkastelen die hij bouwt. Bedenksels die hij uitvoert als hij ertoe in staat is ¹⁸. De profeet Micha heeft in opdracht van de HEERE tegen zijn volksgenoten gezegd:

“Wee hun die onrecht uitdenken, kwaad uitwerken op hun slaappleats, en het bij het licht van de morgenstond uitvoeren, omdat zij daartoe bij machte zijn” (Micha 2:1).

Het plan van de Agagiet Haman om alle Joden in het Perzische rijk op één dag uit te roeien wordt in de Bijbel een “gedachtespinsel” genoemd (Esther 8:3,5; 9:25).

Tot de “maaksels van de gedachten” behoren behalve iemands plannen ook de gedachtenconstructies die een mens benut om de omgeving

---

¹⁸ In sommige Bijbelteksten heeft het woord dat in Gen.6:5 als “gedachtespinsels” is vertaald, betrekking op de ontwerpen of bouwplannen die een kunstenaar of een architect maakt. Zie bijvoorbeeld Exodus 31:4, 35:32,33,35; 2 Kron.2:14 en 26:15.

waarin hij leeft en de omstandigheden waarin hij verkeert te verklaren: wereldbeelden, ideologieën, filosofische systemen en levensbeschouwingen. Op grond van zulke constructies ontwikkelt een mens zijn denkbeelden over goed en kwaad. Maar wanneer er in die constructies geen plaats is voor een almachtige Schepper, zal het eindresultaat zijn dat de mens het kwade goed noemt en het goede kwaad. De profeet Jesaja heeft over zijn tijdgenoten de volgende rouwklacht uitgesproken:

“Wee hun die het kwade goed noemen en het goede kwaad; die duisternis voorstellen als licht, en licht als duisternis; die bitter voorstellen als zoet en zoet als bitter. Wee hun die in hun eigen oog wijs zijn en naar hun eigen mening verstandig” (Jes.5:20).

Ongetwijfeld beschouwden de mensen die voor de zondvloed leefden bepaalde dingen als goed en andere als kwaad. Maar omdat zij “goddelozen” waren (2 Petr.2:5), dus in hun denken met God geen rekening hielden, werden hun opvattingen over goed en kwaad een *omkering* van Gods standaard betreffende goed en kwaad. De HEERE zag dat “de gedachtespinsels van hun hart elke dag alleen maar slecht waren”. Omdat hun redeneringen niet gebaseerd waren op ontzag voor God, maar op het axioma dat er geen God bestond, ontardden de denkbeelden van de mensheid totaal en werden al hun gevolgtrekkingen pure leugens. Het menselijk denken was uiteindelijk compleet bedorven.

Verdorven

Dit bederf had ernstige gevolgen. Over de samenleving voor de zondvloed schrijft Mozes:

“...De aarde was verdorven voor Gods aangezicht en de aarde was vol met geweld... Daarom zei God tegen Noach: Het einde van alle vlees is voor Mijn aangezicht gekomen, want de aarde is door hen vervuld met geweld; en zie, Ik ga hen met de aarde te gronde richten” (Gen.6:11,13)

Het woord dat is vertaald als “verdorven” betekent letterlijk: “bedorven”, “verrot”, “verwoest”, of: “kapot gemaakt”. In Genesis 6 heeft het betrekking op verdwijning van het ontzag voor de Schepper, dat er aanvankelijk was geweest, en afgodische verheerlijking van menselijke

macht. Toen Israël na de verbondssluiting op de Sinai een gouden kalf maakte om zich daarvoor neer te buigen, zei de HEERE tegen Mozes:

“Ga, daal af, want uw volk, dat u uit het land Egypte hebt geleid, heeft **verderfelijk** gehandeld. Zij zijn al snel afgeweken van de weg die Ik hun geboden had: zij hebben voor zichzelf een gegoten kalf gemaakt, zij buigen zich ervoor neer, offeren eraan en zeggen: Dit zijn uw goden, Israël, die u uit het land Egypte geleid hebben” (Exodus 32:7-8).

In het boek Deuteronomium wordt over de trouwbreuk van Israël gezegd: “Zij hebben **verderfelijk** tegen Hem [= God] gehandeld” (Deuteronomium 32:5). De schrijver legt uit wat dit “verderf” inhield:

“Toen Jesjurun vet werd, trapte hij achteruit... toen verliet hij God, Die hem gemaakt heeft, hij versmaadde de Rots van zijn heil. Zij hebben Hem tot na-ijver gebracht met vreemde goden, met gruwelijke daden hebben zij Hem tot toorn verwekt. Zij hebben geofferd aan de demonen, niet aan God; aan goden die zij niet kenden, aan nieuwe goden, die kortgeleden gekomen zijn, voor wie uw vaders niet gehuiverd hebben. De Rots Die u verwekt heeft, hebt u veronachtzaamd, en u hebt de God Die u gebaard heeft, vergeten” (Deuteronomium 32:15-18).

Tijdens de periode van de Richteren keerde Israël herhaaldelijk terug naar de HEERE, maar het herstel van de goede verering was nooit blijvend. In de Bijbel wordt hierover gezegd:

“Maar bij het sterven van de richter gebeurde het dat zij zich weer afkeerden en nog **verderfelijker** handelden dan hun vaders, door achter andere goden aan te gaan, die te dienen en zich daarvoor neer te buigen. Zij gaven geen van hun daden op en evenmin hun halsstarrige levenswandel” (Richteren 2:19).

In de Bijbel hebben de begrippen “verderfelijk” en “verdorven” dus betrekking op het verlaten van de HEERE en het dienen van afgoden. Als in het boek Genesis wordt gezegd dat de aarde “voor Gods aangezicht was verdorven” (Gen.6:11) betekent dit, dat de mensheid zich van God had afgekeerd en zich had overgeleverd aan demonen, die achter elke afgodendienst schuilgaan (1 Kor.10:20).

Geweld

Het Hebreeuwse woord dat in Genesis 6:11 en 13 met “geweld” is vertaald, komt zestig keer voor in de Bijbel. Het kan een aanduiding zijn van fysiek geweld: oorlog, vernietiging, massaslachting, mishandeling en verkrachting, maar ook van juridisch en economisch geweld: onrecht, onderdrukking, wreedheid, hardvochtigheid, woeker of uitbuiting, en zelfs van laster en propaganda: opzettelijke verdraaiing van andermans woorden en van bepaalde feiten. Wie “de waarheid in ongerechtigheid ten onder houdt” (Romeinen 1:18) doet de waarheid “geweld aan”.

De HEERE zag, dat “de aarde vol was met geweld” (Gen.6:11). Omdat “alle vlees” de aarde had “vervuld met geweld” besloot Hij om “hen met de aarde te gronde te richten” (Gen.6:13). De uitdrukking “alle vlees” kan zowel de mensen als de dieren omvatten (Gen.6:19, 7:15-16; Num.18:15): vogels, vee, wild en kruipende dieren (Gen.7:21-22, 8:17), elk dier waarvan het lichaam bloed bevat (Lev.17:14). Maar in vele gevallen betekent “alle vlees”: alle mensen. Toen Israël bang werd vanwege de majestueuze verschijning van de HEERE op de berg Sinaï zei het volk tegen Mozes:

“Want wie is er van **alle vlees**, die de stem van de levende God heeft horen spreken vanuit het midden van het vuur, zoals wij, en in leven is gebleven?” (Deut.5:26)

Luisteren naar Gods stem, begrijpen wat Hij zegt (Deut.5:27), kunnen alleen mensen, want dieren hebben geen verstand (Psa.32:9). Mensen kunnen bidden (Psa.65:2), maar dieren kunnen dat niet. Met “alle vlees” dat de aarde had “vervuld met geweld” (Gen.6:13) is de mensheid bedoeld, maar tot “alle vlees” dat tijdens de zondvloed omkwam (Gen.6:13) behoorden ook de landdieren.

Uitingen van geweld

In het summiere verslag dat de Bijbel geeft van de wereld voor de zondvloed wordt er op drie plaatsen over geweld gesproken. Kaïn sprak met zijn broer Abel, lokte hem naar het veld waar buiten hun tweeën niemand was en sloeg zijn broer vervolgens dood (Gen.4:8). Hij deed dit

“omdat zijn werken slecht waren en die van zijn broer rechtvaardig” (1 Joh.3:12), omdat hijzelf een offer had gebracht om de gunst van de HEERE te verwerven, maar Abel een offer vanuit liefde en Godsvertrouwen (Hebr.11:4, vgl. Gen.4:4). Kain haatte zijn broer omdat die een vertrouwensband met God bezat die hijzelf miste.

Dezelfde gewelddadigheid openbaarde zich bij Kains nageslacht. Vijf generaties na de schepping van het eerste mensenpaar leefde Kains nakomeling Lamech op aarde. Die zei tegen zijn beide vrouwen:

“Ada en Zilla, luister naar mijn stem; vrouwen van Lamech, hoor mijn woorden aan: Voorzeker! Ik doodde een man om mijn wond en een jongen om mijn striem!” (Gen.4:23).

Lamech was de vader van techniek en cultuur (Gen.4:21-22), maar hij verheerlijkte geweld. Wie hem maar een schrammetje toebracht vermoordde hij onmiddellijk, uit buitensporige wraakzucht (Gen.4:23-24). Hij maakte daarbij waarschijnlijk gebruik van de koperen en ijzeren werktuigen die zijn zoon Tubal-Kain had ontwikkeld (Gen.4:22). In Lamechs omgeving heerste het recht van de sterkste en beslisten de wapens.

Uit Gen.4:23 blijkt bovendien, dat het nageslacht van Kain was overgegaan tot polygamie. Men was afgedwaald van de orde die God in de schepping had gelegd (Mar.10:1-12, Matth.19:3-12).

Over een derde vorm van geweld wordt er gesproken in hoofdstuk zes.

“In die dagen (d.z. de dagen voor de zondvloed) waren er reuzen op de aarde... dit zijn de geweldenaars van oude tijden af, mannen van naam” (Gen.6:4).

Het Hebreeuwse woord *nephilim*, dat als “reuzen” is vertaald, kan “gevallenen” betekenen, maar ook “vellers”: mannen die doen vallen, tirannen die in hun streven naar macht “over lijken gaan”. Uit Num.13:33 blijkt dat deze *nephilim* een buitengewone lichaamslengte bezaten, want de Israëlieten waren “in hun ogen als sprinkhanen” – ze torenden hoog boven hen uit. Om die reden hebben de meeste Bijbelvertalers het woord

nephilim als “reuzen” weergegeven, hoewel het woord *nephilim* niets zegt over lichaamslengte.

Het begrip *gibborim*, dat door de HSV is vertaald als “geweldenaars”, betekent “machtigen”, mensen die leiding geven en invloedrijk zijn. Het woord is in andere Bijbelteksten vertaald als “helden”¹⁹, “geweldigen”²⁰, “sterken”²¹, “machtigen”²², of “oversten”²³. Nimrod was de eerste *gibbor* op aarde na de zondvloed, de eerste aardse machthebber (Gen.10:8 e.v., 1 Kron.1:10). In Gen.6:4 wordt *gibborim* gebruikt in de ongunstige betekenis van “despoten”, mensen die in staat zijn om elke tegenstander uit te schakelen omdat ze over politieke en militaire macht beschikken.

De zinsnede “mannen van naam” (of een verwante uitdrukking) komt behalve in Gen.6:4 nog in drie andere Bijbelteksten voor. Voor “mannen” wordt hier niet het woord *isj* gebruikt (een persoon van het mannelijk geslacht), maar het woord *enosh*, dat “sterveling” betekent. “Mannen van naam” zijn leiders waartegen iedereen opkijkt en waarvan iedereen de namen kent, maar die net zo sterfelijk zijn als elk ander mens. In Numeri 16:2 is “mannen van naam” een parallel van: “leiders van de gemeenschap”. In 1 Kron.5:24 worden “mannen van naam” aangeduid als: “hoofden van hun families”, en die betekenis heeft de zinsnede ook in 1 Kron.12:30.

---

¹⁹ Jozua 1:14, 6:2, 8:3, 10:7; Richt.5:23, 6:12, 11:1; 1 Sam.9:1, 14:52, 16:18; 2 Sam.1:19,21,22,25,27; 10:7, 16:6, 17:8,10; 20:7, 22:26, 23:8,9,16,17,22; 1 Kon.1:8,10; 11:28; 2 Kon.5:1, 24:14,16; 1 Kron. 7:2,5,7,9,11,40; 8:40, 9:13, 11:10,11,12,19,24,26; 12:1,4,8,21,25,28,30; 19:8, 26:6,31; 27:6, 28:1, 29:24; 2 Kron.13:3, 14:8, 17:13,14,16,17; 25:6, 26:12, 32:3,21; Neh.3:16, 11:14; Psa.19:5, 33:16, 45:3, 78:65, 89:19, 103:20, 127:4; Pred.9:11, Hoogl.3:7, 4:4; Jes.3:2, 5:22, 13:3, 21:17, 42:13; Jer.5:16, 14:9, 20:11, 46:5,6,9,12; 48:14,41; 49:22; 50:9,36; 51:30,56,57; Ezech 32:12,21,27; 39:18,20; Hos.10:13, Joël 2:7, 3:9,10,11; Amos 2:14,16; Obadja:9, Nahum 2:3, Zef.1:14, 3:17; Zach. 9:13, 10:5,7.

²⁰ Richt.5:13, Ruth 2:1, 1 Sam.17:51, 2 Kon.15:21, 2 Kron. 28:7, Ezra 7:28, Job 16:14, Psa.24:8, 52:3, 112:2; Spr.21:22, 30:30; Jer.26:21, 32:18; Dan.11:3.

²¹ Jozua 10:2, 1 Sam.2:4, 1 Kron.5:24, Spr.16:32, Jes.9:6, 10:21; Jer.9:23.

²² Deut.10:17, Neh.9:32, Psa.120:4, Jes.49:24,25.

²³ 1 Kron.9:26.

Samenvatting

Over de toestand op aarde die tot het oordeel van de zondvloed leidde vertelt de Bijbel het volgende:

1. Alle gedachtespinsels van de mensheid: hun denkbeelden over oorsprong en einde van het heelal, hun levensvisies, hun opvattingen over goed en kwaad en hun plannen om de wereld te “verbeteren” of vorm te geven waren alleen nog maar “slecht”. Het waren boosaardige misvormingen van de waarheid. Het menselijk denken was volstrekt ontaard (Gen.6:5).
2. In alle menselijke denkbeelden was er niet langer plaats voor God en werd er met Zijn bestaan geen rekening gehouden. De wereld vóór de zondvloed was “de wereld van de goddelozen” (2 Petr.2:5).
3. De aarde was “verdorven voor Gods aangezicht” (Gen.6:11). Het ontzag voor de Schepper was verdwenen. Men verheerlijkte menselijke macht, het schepsel in plaats van de Schepper.
4. De aarde was “vol met geweld” (Gen.6:11,13). Van dat geweld geeft de Schrift drie voorbeelden:
  5. Wie een vertrouwensband met God had en met Hem leefde, werd door zijn medemensen geminacht, gehaat en in sommige gevallen zelfs gedood (1 Joh.3:12, Hebr.11:4, Gen.4:8).
  6. Het recht van de sterkste heerste en de wapens beslisten. Zinloos geweld en buitensporige wraakzucht leidden tot de dood van onschuldigen (Gen.4:23).
  7. Geweldenaars heersten als tirannen en handhaafden hun gezag met brute kracht (Gen.6:4, vgl. 10:8 e.v.). Voor hen telden mensenlevens niet.

Volgens de Bijbel was er naast de bovengenoemde punten nog een andere reden voor de komst van de zondvloed. Die reden is belangrijk genoeg om er in het volgende hoofdstuk aandacht aan te schenken.

* * * * *

De misstap van de “zonen van God”

Naast slechte gedachtespinsels, de verdwijning van elk ontzag voor God en het geweld waarmee de aarde was vervuld, noemt de Bijbel nóg een reden waarom de zondvloed over de wereld kwam. In Genesis 6:1-4 lezen we:

“En het gebeurde, toen de mensen zich op de aardbodem begonnen te vermenigvuldigen en er dochters bij hen geboren werden, dat **Gods zonen** de dochters van de mensen zagen dat zij mooi waren, en zij namen zich vrouwen uit allen die zij uitgekozen hadden. Toen zei de HEERE: Mijn Geest zal niet voor eeuwig met de mens twisten, omdat ook hij vlees is, maar zijn dagen zullen honderdtwintig jaar zijn. In die dagen, en ook daarna, waren er reuzen op de aarde, toen **Gods zonen** bij de dochters van de mensen waren gekomen en die kinderen voor hen baarden; dit zijn de geweldenaars van oude tijden af, mannen van naam”.

Gods zonen (in de Bijbel)

De Hebreeuwse uitdrukking *benee ha-elohim* is in de meeste bijbelvertalingen niet concordant weergegeven, zodat het verband tussen allerlei Schriftplaatsen (Gen.6:2 en 4, Job 1:6, Job 2:1, Job 38:4-7) in de vertaling niet zichtbaar is. In het Oude Testament is *benee ha-elohim* een aanduiding van hemelwezens. Uit het boek Job blijkt, dat “zonen van God” deel uitmaken van de hemelse raadsvergadering en in die hoedanigheid voor Gods aangezicht verschijnen.

“Het gebeurde op een dag, toen **de zonen van God** kwamen om hun opwachting te maken bij de HEERE, dat ook de satan in hun midden kwam” (Job 1:6).

“Opnieuw was er een dag, toen **de zonen van God** kwamen om hun opwachting te maken bij de HEERE, dat ook de satan in hun midden kwam om zijn opwachting te maken bij de HEERE” (Job 2:1).

Satan klaagde de rechtvaardige Job aan bij de HEERE, waarop de Almachtige hem permissie gaf om Job alles af te nemen behalve zijn leven. Toen de HEERE na verloop van vele dagen aan Job verscheen, hem

antwoord gaf vanuit een onweer en hem in zijn eer herstelde, vroeg de Schepper aan hem:

“Waar was u toen Ik de aarde grondvestte?
Maak het bekend, als u echt inzicht hebt.
Wie heeft haar afmetingen bepaald? U weet het immers wel.
Of wie heeft het meetlint over haar uitgespannen?
Waarop zijn haar pijlers neergezonken?
Of wie heeft haar hoeksteen gelegd,
toen de morgensterren samen vrolijk zongen,
en al **de kinderen van God** juichten?” (Job 38:4-7)

In de HSV is *benee ha-elohim* soms weergegeven als “Gods zonen” (Gen.6:2 en 4), soms als “zonen van God” (Job 1:6 en 2:1) en dan weer als “kinderen van God” (Job 38:7). Wie deze vertaling leest, komt niet tot het inzicht dat er in al deze teksten wordt gesproken over leden van de hemelse raadsvergadering. De “morgensterren” of “kinderen van God” die in Job 38:7 worden genoemd prezen de Almachtige toen Hij de aarde grondvestte (Gen.1:1), lang voordat de mens werd geschapen (Gen.1:26-30). Het zijn dus geen mensen, maar hemelwezens.

Godenzonen (in de Bijbel)

In de Psalmen en in het boek Deuteronomium komen uitdrukkingen voor die op de titel “zonen van God” lijken. In Psalm 29:1 zingt David:

“Geef de HEERE, machtige heersers, geef de HEERE eer en macht”

Voor “machtige heersers” staat er in deze tekst: “zonen van de goden”. De “machtige heersers” die David toespreekt zijn geen “aardse machten”²⁴ maar hemelwezens, want ze worden opgeroepen om zich voor de HEERE neer te buigen “in Zijn heerlijk heiligdom”: de ware tempel (vgl. Hebr. 9:11 en 24). De psalmist beschouwt de hemel als één groot heiligdom waarin engelen priesterlijke dienst verrichten. De HEERE daalt uit die hemel neer, met een stem die klinkt als een donderslag, om de

---

²⁴ In de psalmberijming van 1773 is het begin van Psalm 29 ten onrechte als volgt weergegeven: “Aardse machten, looft den Heer, geeft den HEERE sterkt en eer”.

volkeren zee tot bedaren te brengen (Psa.29:3,10) en Zijn volk te redden (Psa.29:11). Zijn donderende stem klinkt in Psalm 29 zeven maal (vs.3,4a,4b,5,7,8,9), net als in het boek Openbaring (Openb.10:3)²⁵.

In Psalm 89:7 zingt Ethan, de Ezrahiet:

“Want wie kan in de hemel met de HEERE gemeten worden? Wie is de HEERE gelijk onder de machtige vorsten?”

Ook hier staat voor “machtige vorsten” in de oorspronkelijke tekst: “zonen van de goden”. Deze “zonen” zijn een soort engelen, want aan het begin van vers 7 wordt gezegd dat zij zich in de hemel bevinden en uit vers 8 blijkt, dat ze deel uitmaken van de hemelse raadsvergadering. Dat vers luidt:

“God is zeer geducht in de raad van de heiligen en ontzagwekkend boven allen die Hem omringen”

De “machtige vorsten” of “zonen van God” waarover Ethan spreekt maken dus deel uit van de “raad van heiligen” rondom de HEERE. Zij behoren tot Zijn hofhouding.

In Daniëls verslag van de lotgevallen van Sadrach, Mesach en Abednego in Nebukadnezars vurige oven blijkt, dat de aanduidingen “godenzoon” en “engel” synoniemen zijn. Nebukadnezar riep verbaasd uit:

“Zie, ik zie vier mannen midden in het vuur vrij rondlopen! Zij hebben geen letsel en de aanblik van de vierde lijkt op die van **een zoon van de goden**” (Dan.3:25).

Toen Sadrach, Mesach en Abednego volkomen onbeschadigd naar buiten kwamen zei hij:

“Geloofd zij de God van Sadrach, Mesach en Abed-Nego, Die **Zijn engel** heeft gezonden en Zijn dienaren heeft verlost, die op Hem hebben vertrouwd” (Dan.3:28).

---

²⁵ Zie Harry Bultema, *Brief Notes on the Psalms*, Grand Rapids 1989, pp.28-29.

“Een zoon van de goden” is dus een synoniem van “een engel”.

In de Statenvertaling is Deuteronomium 32:8 als volgt weergegeven:

“Toen de Allerhoogste aan de volken de erfenis uitdeelde, toen Hij Adams kinderen vaneen scheidde, heeft Hij de landpalen der volken gesteld naar het getal der kinderen Israëls”.

Maar in de Septuagint, de Griekse vertaling van de Tenach die in de Oudheid is gemaakt, luidt dit vers:

“Toen de Allerhoogste de volkeren verdeelde, toen Hij de zonen van Adam vaneen scheidde, stelde Hij de grenzen van de volken **in overeenstemming met het getal van de zonen van God**”.

Met de uitdrukking “zonen van God” doelt de Septuagint op engelvorsten. Over zulke hemelwezens wordt gesproken in de profetieën van Jesaja (24:21), Ezechiël (28:12-15) en Daniël (10:13,20,21). Elk volk op aarde staat onder het opzicht van een engelvorst in de onzichtbare wereld.

Kinderen van de levende God

Naast de uitdrukkingen “zonen van God” en “zonen van de goden” vinden we in één Bijbeltekst nog de zinsnede “kinderen (Hebr. zonen) van de levende God” (*benee el chai*). Die uitdrukking heeft wél betrekking op mensen. De profeet Hosea heeft aangaande het volk Israël voorzeggd:

“En het zal gebeuren dat in de plaats waar tegen hen gezegd is: U bent niet Mijn volk, tegen hen gezegd zal worden: Kinderen van de levende God” (Hos.1:10).

Israëlieten worden in deze tekst “kinderen van de levende God” genoemd. Hoewel Israël vanwege haar zonde is overgegeven in de hand van haar vijanden en in ballingschap is gegaan, zal het volk uiteindelijk terugkeren, talrijk worden, en door God worden gezegend. De HEERE zal Zich opnieuw over hen ontfermen en hen behandelen als Zijn geliefde

kinderen, nadat Hij eeuwenlang tegen hen heeft gezegd: “U bent niet Mijn volk”.

Wat “zoon van God” betekent

De uitdrukking “zonen van God” heeft in de Bijbel betrekking op personen die door een rechtstreeks ingrijpen van God ter wereld zijn gekomen. De Messias wordt “Zoon van God” genoemd, omdat Hij door Gods Geest werd verwekt in Zijn moeder Maria, en geen aardse vader had. De engel Gabriël zei tegen haar:

“De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen. **Daarom ook** zal het Heilige dat uit u geboren zal worden, **Gods Zoon** genoemd worden” (Lukas 1:35).

De eerste mens, Adam, had óók geen aardse vader, maar werd door God geformeerd uit “het stof van de aarde” (Gen.2:7). Daarom wordt Adam in de Bijbel “de zoon van God” genoemd (Luk.3:38). “Dienende geesten” die door God worden uitgezonden (Hebr.1:14), hebben geen “engelvaders” maar zijn rechtstreeks uit Gods hand voortgekomen. Zulke hemelwezens zijn onsterfelijk, de dood treft hen niet (Hebr.2:14-16). Omdat ze niet door de dood worden weggerukt, behoeven ze zich niet voort te planten of huwelijken te sluiten (Matth.22:30). Zulke “zonen van God” waren er eerder dan de mens, want ze juichten al toen God de aarde grondvestte (Job 38:4-7).

Zonen van Seth?

Sommige Bijbelgeleerden beweren dat met “de zonen van God” de nakomelingen van Seth, en met “de dochters van de mensen” de afstammelingen van Kaïn zijn bedoeld (Gen.6:2,4). Mensen die de Schepper vereerden (de Sethieten) zouden huwelijken hebben gesloten met ongelovigen (de Kaïnieten). Deze uitleg van Gen.6:2 is al te vinden in de kanttekeningen van de Statenvertaling. Bij de uitdrukking “Gods zonen” merkten de Statenvertalers op:

“Dat is, de nakomelingen der gelovige voorvaders, die de ware religie beleden, en met hunne huisgezinnen [als zijnde Gods Kerk] van het ongeloovig en vleeschelijk geslacht der Kainieten waren afgescheiden. Gelijk daarentegen door **de dochters der menschen** meest verstaan worden de nakomelingen van Kaïn, plegende afgoderij, en levende naar het vleesch”.

Hoewel deze visie in brede kring geaccepteerd is, is ze om een aantal redenen onhoudbaar:

1. De Hebreeuwse uitdrukking *benee ha-elohim* komt behalve in Genesis 6:2 en 4 ook voor in Job 1:6, 2:1 en 38:7. In het boek Job heeft ze altijd betrekking op hemelwezens (en niet op mensen).

2. De betekenis van de uitdrukking “dochteren van de mensen” (Gen.6:2 en 4) moet worden afgeleid uit het tekstverband. Genesis 6 maakt gebruik van de stijlvorm die bekend staat als een omkering, of een *chiasme*:

A. Toen... er dochters bij hen geboren werden... (vs.1)

B. zagen Gods zonen de dochters van de mensen (vs.2)

B. Toen... Gods zonen bij de dochters van de mensen waren gekomen (vs.4)

A. baarden die kinderen voor hen (vs.4)

In vers 1 staat, dat “de mensen zich op de aardbodem begonnen te vermenigvuldigen en er dochters bij hen geboren werden”. In die tekst wordt er niet gesproken over de familie van Kaïn, maar over de hele mensheid. Als “de dochters van de mensen” in vers 2 en 4 vervolgens tegenover de “zonen van God” worden geplaatst, dan zijn die “zonen van God” dus per definitie géén mensen. De dochters van de mensen waren immers al genoemd in vers 1. Zij waren de vrouwelijke nakomelingen van menselijke ouders. Omdat de zonen van God in vers 2 en vers 4 tegenover de dochters van de mensen worden geplaatst, moeten deze “zonen” schepselen zijn geweest die geen menselijke ouders, maar God als Vader hadden.

3. In Genesis 6 wordt gezegd dat zonen van God “vrouwen namen” uit “de dochters van de mensen”, meisjes die zij hadden uitgekozen. Wie de uitleg van de Statenvertalers wil volgen moet concluderen dat gelovige *mannen* een huwelijk sloten met ongelovige vrouwen, maar dat verbintenissen in omgekeerde richting (huwelijken tussen gelovige *vrouwen* en ongelovige mannen) niet plaatsvonden.

4. Als gelovige mannen in Noachs tijd huwelijken sloten met ongelovige vrouwen, kan niet worden verklaard waarom er in zulke huwelijken abnormale kinderen werden geboren. Genesis 6:4 zegt:

“In die dagen, en ook daarna, waren er reuzen (Hebr. **nephilim**) op de aarde, toen Gods zonen bij de dochters van de mensen waren gekomen en die kinderen voor hen baarden; dit zijn de geweldenaars van oude tijden af, mannen van naam”.

Het Hebreeuwse woord *nephilim* zou “vellers” kunnen betekenen (mannen die doen vallen: kampvechters of tirannen), maar ook “gevallenen” (want in later tijd vielen de *nephilim* door het zwaard, zij werden door hun tegenstanders uitgeroeid). Uit Numeri 13:33 blijkt dat deze mensachtige wezens een abnormale lichaamslengte hadden. Gewone mensen “waren in hun ogen als sprinkhanen”. De Enakieten en Emieten en Refaïeten die in de wet van Mozes worden genoemd waren eveneens reuzen (Deut.2:10-11), evenals de Zamzummiëten (Deut.2:20), Og, de koning van Basan (Deut.3:11) en andere bewoners van het Overjordaanse (Deut.3:13, Jozua 12:4, 13:12). De Filistijnen beschikten over reusachtige kampvechters (1 Sam.17:4, 2 Sam.21:16-22, 1 Kron.20:4-8). Behalve een lichaamslengte van ruim drie meter hadden zulke vechtjassen zes vingers en zes tenen aan hun handen en hun voeten (2 Sam.21:20, 1 Kron.20:6).

Volgens de Bijbel leidde het huwelijk van “zonen Gods” met “dochteren van de mensen” dus tot de geboorte van mensachtige wezens met een abnormaal grote lichaamslengte, uitzonderlijke lichaamskracht en polydactylie.

5. In het Nieuwe Testament wordt er gezinspeeld op verbintenissen tussen “Gods zonen” en “dochteren van de mensen”. Petrus schrijft over “engelen die gezondigd hebben” en die God “niet heeft gespaard”, maar heeft “overgegeven aan ketenen van de duisternis om tot het oordeel bewaard te worden” (2 Petr.2:4). Volgens de HSV werden deze engelen “in de hel geworpen”, maar het woord “hel” in deze tekst is een foutieve vertaling van het Griekse woord *tartaros*. In de Schrift is de *tartaros* een donkere onderaardse ruimte waarin boze geesten zijn opgesloten tot de dag van het oordeel. Volgens 2 Petr.2:9 zullen zij op de oordeelsdag worden gestraft. Uit 2 Petr.2:5 blijkt dat zij hun zonde bedreven in de “oude wereld”, de wereld die voorafging aan de zondvloed.

6. In de brief van Judas wordt verteld hoe deze engelen zondigden. Zij “hebben hun oorspronkelijke staat niet bewaard, maar hun eigen woonplaats verlaten” (Judas:6). Ze woonden in de hemelse gewesten, maar ze verlieten die en begaven zich naar de aarde om “andersoortig vlees achterna te gaan” en “hoererij” te plegen (Judas:7). Zowel deze engelen die hun oorspronkelijke staat niet bewaarden als de mannen van Sodom liepen “andersoortig vlees achterna” (Judas:7) ²⁶. De mannen van Sodom wilden geslachtsgemeenschap hebben met engelen die bij Lot op bezoek waren gekomen (Gen.19:4-5). In Lots tijd wilden “zonen van de mensen” hoererij plegen met “zonen van God”, terwijl in Noachs tijd “zonen van God” gemeenschap hadden met “dochteren van de mensen”, dus met menselijke vrouwen (Gen.6:2 en 4). De engelen die voor de zondvloed met menselijke vrouwen paarden heeft God “met eeuwige boeien in de duisternis in verzekerde bewaring gesteld” (Judas:6). En de mannen van Sodom heeft Hij omgebracht door vuur en zwavel op hen te laten regenen. Zij ondergingen “de straf van het eeuwige vuur” (Judas:7).

---

²⁶ Uit de woorden van Judas blijkt dat de gangbare opvatting, die zegt dat onder de zonde van Sodom homosexualiteit moet worden verstaan, niet juist is. Volgens Gen.19 en Judas:7 bestond de zonde van de inwoners van Sodom uit schending van het gastrecht (gewelddadige verkrachting van onschuldige reizigers) en uit de wens van mensen om met engelen te paren. Bij homosexualiteit lopen mannen “gelijksoortig” vlees achterna, maar de mannen van Sodom wilden zich aan “andersoortig” vlees vergrijpen (Gen.19:4-5).

7. Petrus spreekt ook in zijn eerste brief over de misstap van de “zonen van God” ²⁷. Hij duidt hen aan als “de geesten in de gevangenis, die voorheen ongehoorzaam waren, toen God in Zijn geduld nog eenmaal wachtte in de dagen van Noach, terwijl de ark gebouwd werd” (1 Petr.3:19-20). Mensen *hebben* een geest, maar ze *zijn* geen geesten ²⁸. Met “geesten” worden in de Bijbel wezens uit de onzichtbare wereld bedoeld: engelen en demonen. De “geesten in de gevangenis” die in de dagen van Noach “ongehoorzaam waren” (1 Petr.3:19) zijn de engelen die in de oude wereld zondigden (2 Petr.2:4-5) door “hun woonplaats te verlaten”, “hoererij te plegen” en “andersoortig vlees na te lopen” (Judas:6-7). Aan deze geesten heeft Christus, toen Hij “ter dood gebracht was in het vlees, maar levend gemaakt door de Geest”, dus na Zijn opstanding, “gepredikt”. De opgestane en verheerlijkte Messias maakte als een heraut aan hen bekend, dat Hij de dood had overwonnen en de mensheid zou verlossen uit de slavernij aan de vergankelijkheid.

Een Goddelijk decreet

Toen de “zonen Gods” zich vrouwen genomen hadden uit de “dochters van de mensen” (Gen.6:2) nam de HEERE het volgende besluit:

“Mijn Geest zal niet voor eeuwig met de mens twisten, omdat ook hij [of: “hij ook” ²⁹] vlees is, maar zijn dagen zullen honderdtwintig jaar zijn” (Gen.6:3)

Sommige Bijbelgeleerden zijn van mening dat met de Hebreeuwse uitdrukking *ha adam* in Gen.6:3 is bedoeld: de eerste mens, Adam ³⁰. Toen de zonen van God dochters van de mensen tot vrouwen namen, zou God het besluit hebben genomen dat Adam, die op dat moment achthonderdtien jaar oud was, nog maar honderdtwintig jaar zou blijven leven (vgl. Gen.5:5).

---

²⁷ Zie: R.T.France, *Exegesis in Practice: Two Samples*, 1 Peter 3:18-22, in: I.Howard Marshall (ed.), *New Testament Interpretation*, Exeter 1979, pp.264-281.

²⁸ Zie: H.W.den Haring, *De toestand der doden*. Rotterdam 1977.

²⁹ Aldus de Statenvertaling.

³⁰ Deze opvatting wordt verdedigd in Appendix No.24 van de *Companion Bible*.

Maar uit het tekstverband blijkt, dat de schrijver dit niet heeft bedoeld. Aangezien de uitdrukking in Gen.6:5 opnieuw voorkomt en de verzen 3 en 5 deel uitmaken van één enkel betoog, moet de betekenis in beide teksten dezelfde zijn. In Gen.6:5 blijkt, dat “de mens” in dit hoofdstuk een aanduiding is van de hele mensheid. Niet Adams slechtheid was groot op de aarde, maar de boosheid van het grote aantal nakomelingen dat Adam had voortgebracht was “menigvuldig” geworden.

Volgens vele uitleggers gaf God de mensheid nog honderdtwintig jaar tijd om zich te bekeren. In het geval van onbekeerlijkheid zou zij door de zondvloed worden getroffen, zodra deze termijn was verstreken. Tijdens het uitstel van 120 jaar bouwde Noach de ark en predikte “gerechtigheid” (vgl. 2 Petr.2:5).

Hoewel deze uitleg gangbaarder is dan de vorige, doet ook hij geen recht aan het tekstverband. De zondvloed was in Gen.6:1-5 nog niet genoemd. Het ligt dus niet voor de hand om Genesis 6:3 op de komst van de vloed te betrekken. Volgens het tekstverband was het decreet van de HEERE (dat pas in Gen.6:7 wordt beschreven) een reactie op het optreden van de “zonen Gods”. Het ligt daarom voor de hand om vers 3 als volgt op te vatten:

“Toen zei de HEERE: Mijn geest, de levensadem die Ik in de neusgaten van de mens heb geblazen (Gen.2:7), zal niet voor altijd in hem blijven: de kinderen van de zonen Gods die gebaard worden door de dochters van de mensen, zullen, aangezien ze van moederskant ook vlees zijn, niet onsterfelijk worden zoals hun vaders, maar zullen sterven binnen honderdtwintig jaar” ³¹.

Hoewel de *nephilim* onsterfelijke vaders hadden, zouden ze niet ouder worden dan gewone mensen (en zelfs korter leven dan de meeste mensen in de wereld voor de zondvloed).

---

³¹ Aldus: Umberto Cassuto, *A Commentary on the Book of Genesis, Part One: From Adam to Noah*. Jerusalem 1978, p.296.

En ook daarna

Volgens sommigen zou uit het zinsdeel “en ook daarna” blijken dat de *nephilim* al op aarde aanwezig waren vóóordat de “zonen van God” gemeenschap hadden met de “dochteren van de mensen”. De *nephilim* zouden dus niet uit deze verbintenis zijn ontstaan. Zulke uitleggers interpreteren Gen.6:4 als volgt:

“En in die dagen [toen de mensen talrijk begonnen te worden], en ook daarna [toen Gods zonen bij de dochters van de mensen waren gekomen] waren er *nephilim* op de aarde”

Op grond van de Hebreeuwse zinsbouw ligt de volgende interpretatie van Gen.6:4 echter meer voor de hand:

“De *nephilim* **werden** [= ontstonden] op aarde in die dagen [toen de zonen van God dochters van de mensen tot vrouw namen] en zij [die *nephilim*] waren er ook later, doordat de zonen van God bij de dochters van de mensen waren gekomen en kinderen voor hen hadden gebaar – [zulke kinderen] waren de geweldenaars die er in die oude tijden waren, mannen van naam”³²

Met “en ook daarna” doelt de schrijver op het feit, dat er niet alleen reuzen op aarde waren in de tijd die voorafging aan de zondvloed, maar ook later: in de dagen van de uittocht uit Egypte, de dagen van de richters en de dagen van David en Saul. Na de zondvloed waren er de Enakieten, Emieten, Refaïeten, Zamzummiëten en de inwoners van Basan. Maar zulke reuzen kwamen om in oorlogen met de Israëliëten en hun buurvolken. De kinderen van de zonen van God en de dochters van de mensen waren geen “onsterfelijken” (zoals de halfgoden in de sagen van het oude Kanaän en het oude Griekenland), maar “mannen van naam”, stervelingen waar andere mensen tegen opkeken. Het Hebreeuwse woord *enosh*, dat in Genesis 6:4 als “man” is vertaald, betekent letterlijk: sterveling. De *nephilim* waren de “geweldigen uit de voortijd” (NBG), “stervelingen van naam”. Zij hebben eens op aarde geleefd, maar zijn sinds de tijd van koning David “geveld” en totaal uitgeroeid. Ze zijn neergedaald in de *sjeool* (vgl. Ezech.32:20,22,23,24,27).

---

³² Aldus Cassuto, a.w.

Samenvatting

1. In de tijd die aan de zondvloed voorafging namen zonen van God dochters van de mensen tot vrouw. Uit die verbintenis kwamen *nephilim* voort, die over de mensheid heersten en waar de mensen in letterlijke en figuurlijke zijn tegen opkeken.
2. In het OT hebben de uitdrukkingen “zonen van God” en “zonen van goden” betrekking op leden van de hemelse raadsvergadering (Deut.32:8 LXX, Job 1:6, 2:1, 38:7; Psa.29:1, 89:7, 89:8). Omdat Mozes “zonen van God” stelt tegenover “dochteren van de mensen”, zijn de “zonen van God” waarover hij spreekt per definitie géén mensen. In Gen.6:2 en 4 moeten we aan hemelwezens denken.
3. In het NT wordt met een “zoon van God” een persoon bedoeld die door een rechtstreekse scheppingsdaad van God ter wereld is gekomen (Luk.1:35, 3:38).
4. De gangbare uitleg van Gen.6:1-4, die zegt dat onder “zonen van God” nakomelingen van Seth, en onder “dochteren van de mensen” nakomelingen van Kaïn moeten worden verstaan, is gekunsteld. Want Gen.6:2 spreekt over een verbintenis van mannelijke “zonen van God” met vrouwelijke “dochteren van de mensen”, en niet over verbintenissen in omgekeerde richting. Bovendien kan deze uitleg niet verklaren waarom de kinderen die uit deze verbintenis ontstonden, bijzondere lichamelijke kenmerken hadden (zoals een reusachtige lichaamslengte, een enorme lichaamskracht, en polydactylie).
5. In het NT wordt er op drie plaatsen over een misstap van hemelwezens vóór de zondvloed gesproken (1 Petr.3:18b-20, 2 Petr.2:4-5, Judas:6-7). Petrus en Judas duiden de betrokkenen aan als “engelen”, terwijl Mozes hen “zonen van God” noemt (Gen.6:2,4). Petrus zegt dat zij “on gehoorzaam waren” (1 Petr.3:20) en “zondigden” (2 Petr.2:4). Judas zegt dat zij “hun eigen woonplaats” [de hemel] “verlaten hebben” en “hun

oorspronkelijke staat niet hebben bewaard” (Judas:6). Ze bedreven “hoererij” door “andersoortig vlees” achterna te gaan (Judas:7).

6. De Schepper reageerde op de misstap van de “zonen van God” door af te kondigen, dat hun kinderen, de *nephilim*, niet ouder zouden worden dan 120 jaar. Er was een menselijke levensgeest in deze kinderen en die geest zou niet voor altijd in hen blijven.

7. Ook in de tijd ná de zondvloed waren er *nephilim* op aarde: Enakieten, Emieten, Refäieten, Zamzummieten, sommige inwoners van Basan (waaronder koning Og), en kampvechters van de Filistijnen (zoals de reus Goliath). Deze werden door het volk Israël en door de Edomieten uitgeroeid.

* * * * *

Toch zonen van Seth?

In het vorige hoofdstuk concludeerden we dat met de in Genesis 6:2 genoemde “zonen van God” bepaalde engelen zijn bedoeld: dienende geesten die vanuit de hemelse gewesten over de mensheid moesten waken. Maar deze hemelwezens “hebben hun oorspronkelijke staat niet bewaard”. Ze “verlieten hun woonplaats” en zijn “andersoortig vlees achterna gegaan” (Judas:6-7). Ze namen “dochters van de mensen” tot vrouw en verwekten kinderen bij hen. Zulke kinderen waren de “geweldenaars van oude tijden af, mannen van naam” (Gen.6:1-4). Het waren de wereldleiders uit de tijd voor de zondvloed, die iedereen kende. Ze hadden een grote invloed op het wereldgebeuren – ten kwade. Vanwege hun (wan)bestuur werd “de slechtheid van de mens op aarde groot, en waren al de gedachtespinsels van zijn hart elke dag alleen maar slecht” (Gen.6:5). Toen de maat van de overtreding vol was, verdelgde God de mensheid, de landdieren en de vogels door de zondvloed over de aarde te brengen. Slechts acht mensen: Noach, diens vrouw, diens drie zonen en diens schoondochters werden voor de verdrinkingsdood gespaard doordat ze tijdig de ark binnengingen (Gen.6:18). De engelen die gezondigd hadden, heeft God gevangen gezet. Ze zijn “met eeuwige boeien in de duisternis in verzekerde bewaring gesteld”, tot de dag van het oordeel (Judas:6).

Argumenten tegen de “engel-uitleg” van Genesis 6:2

Bovengenoemde uitleg van Gen.6:1-4 was in de Oudheid gangbaar. Maar in later tijd is er bezwaar tegen gemaakt. Vooral protestantse uitleggers hebben de opvatting verdedigd dat met de “zonen van God” nakomelingen van Seth, en met de “dochters van de mensen” nakomelingen van Kain bedoeld zouden zijn. Sommige protestanten hebben een variant van deze visie voorgesteld. Volgens hen heeft de uitdrukking “zonen van God” betrekking op vorsten, gezagsdragers of aanzienlijke mannen, die over de levens van hun onderdanen konden

beschikken (en in dat opzicht op God leken, vgl. Psa.82:6)³³. Dat “zonen van God” dochters van de mensen tot vrouw namen zou volgens deze interpretatie betekenen dat aardse machthebbers zich voor de zondvloed aan polygamie schuldig maakten en harems vormden waarin zowel dochters van Seth als dochters van Kaïn opgenomen waren.

Beide groepen uitleggers keerden zich tegen de eerdere opvatting op grond van de volgende argumenten³⁴:

1. Het verband tussen “de vermenigvuldiging van de mensen op de aardbodem” (Gen.6:1) en het “zien van de dochters van de mensen door Gods zonen” (Gen.6:2) is niet duidelijk, wanneer met “Gods zonen” engelen bedoeld zouden zijn. Engelen beschikken immers over een gezichtsvermogen dat het onze ver overtreft. Als met “Gods zonen” echter een stam of een familie is bedoeld die afgezonderd leefde, de HEERE vreesde en Zijn naam aanriep, dan kwamen de mensen uit die stam pas met andere mensen in contact toen het aantal mensen op aarde groot was geworden, en de mensheid zich over het aardoppervlak had verspreid.

2. Kaïn werd na de moord op zijn broer Abel door de HEERE uit het gebied bij de hof van Eden weggestuurd. Hij vestigde zich in het land Nod, ver van de landstreek waar zijn broer Seth leefde (Gen.4:14,16). De nakomelingen van Kaïn vereerden menselijke macht en technisch kunnen (Gen.4:19-24), maar de nakomelingen van Seth riepen de naam van de HEERE aan (Gen.4:26). Uiteindelijk heeft de familie van Seth zich met de familie van Kaïn vermengd en zich van de HEERE afgewend, want

---

³³ Volgens A.E.Knoch zou “zonen van God” betekenen: “zonen van de beschikker”, en met die beschikker zou de stamvader van de mensheid, Adam, zijn bedoeld. Adam zou een dynastie van eerstgeboren zonen hebben gevestigd, die over de mensheid regeerde tot de zondvloed over de wereld kwam (zie *De zogenaamde engelenwereld*, Capelle aan den IJssel, 2022). Voor het bestaan van zo’n dynastie is er echter geen enkel Bijbels bewijs.

³⁴ Een goed overzicht van argumenten tegen de uitleg, dat met de uitdrukking *benee ha-elohim* engelen zouden zijn bedoeld, is te vinden bij: J.C.Sikkel (*Het boek der geboorten*, Amsterdam 1906), H.C.Leupold (*Exposition of Genesis*, Grand Rapids 1950) en W.A.van Gemeren (*The Sons of God in Genesis 6:1-4. An Example of Evangelical Demythologization?*) Westminster Theol J 43:320-348, 1981.

bij de zondvloed werd de hele mensheid verdelgd, met uitzondering van het gezin van Noach (Gen.6:8-9,17-18; 7:1). Genesis 6:1-4 laat zien waaróm men God vergat. Doordat gelovigen met ongelovigen trouwden, werden de latere generaties volstrekt ongelovig (Gen.6:6-7,12-13).

3. In het Oude Testament worden sommige mensen aangeduid als “kinderen” van God. In Psalm 73 spreekt Asaf over “het geslacht van Uw [=Gods] kinderen”, waarmee hij de gelovigen uit Israël bedoelt (Psa.73:15). In Deut.32:5-6 noemt Mozes de Ene Israëls “Vader” en de Israëlieten Zijn “kinderen”. In Exod.4:22-23 noemt de HEERE Israël: “Mijn zoon, Mijn eerstgeborene”. In Deut.14:1 zegt Mozes tegen de Israëlieten: “U bent kinderen van de HEERE, uw God”. De titel “zonen van God” kan in bepaalde gevallen betrekking hebben op mensen (vgl. Rom.8:15, Rom.8:19, 2 Kor.6:18, Griekse tekst van Efe.1:5, en Hebr.12:7). Waarop de titel in Gen.6:1-4 betrekking heeft, moet blijken uit het tekstverband.

4. Toen God de wereld schiep, zei Hij:

“Laat de aarde levende wezens **naar hun soort** voortbrengen: vee, kruipende dieren en wilde dieren van de aarde, **naar zijn soort!** En het was zo. En God maakte de wilde dieren van de aarde **naar hun soort**, het vee **naar hun soort**, en alle kruipende dieren van de aardbodem **naar hun soort**” (Gen.1:24-25)

God schiep de dieren “naar hun soort”, en Hij schiep de mens als een afzonderlijk wezen. Dieren van dezelfde soort kunnen onderling paren, en dieren van nauw verwante soorten (zoals paarden en ezels) kunnen worden gekruist, maar dieren die tot totaal verschillende soorten behoren kunnen bij elkaar geen nageslacht verwekken. Een huwelijk van engelen en mensen zou beslist kinderloos blijven, want engelen en mensen behoren tot verschillende levenssferen.

5. Toen de HEERE het besluit nam om de zondvloed over de aarde te brengen, zei Hij niet: “Ik zie dat er uit een ongeoorloofde verbintenis van engelen en mensen een geslacht van *nephilim* is ontstaan”. De HEERE zei: “Ik zie dat de slechtheid van de mens op aarde groot is, en dat de gedachtespinsels van zijn hart elke dag alleen maar slecht zijn” (Gen.6:5).

6. De Bijbel zegt niet, dat de *nephilim* vanwege de verbintenis van de zonen Gods met de dochters van de mensen ontstonden. Er staat, dat er “in die dagen” [toen de mensheid talrijk begon te worden] “en ook daarna” reuzen op de aarde waren (Gen.6:4). Vóór het sluiten van huwelijken van “zonen van God” met “dochteren van de mensen” waren er al reuzen op aarde. En lang nadat die huwelijken waren gesloten waren ze er nog steeds.

7. Van de reuzen, die na de zondvloed in het land Kanaän leefden, zegt de Bijbel dat het de zonen waren van Arba en Enak, dus van reusachtige voorouders, maar niet de zonen van hemelwezens (Jozua 11:21, 15:13-14, Richt.1:20, Num.13:22,28,33; Deut.9:2).

8. Volgens de Here Jezus kunnen engelen niet trouwen of kinderen verwekken. Hij heeft tegen de Sadduceeën gezegd:

“In de opstanding nemen ze [= verlostte mensen] niet ten huwelijk en worden ze niet ten huwelijk gegeven, maar ze zijn **als engelen van God** in de hemel” (Matth.22:30, vgl. Mar.12:25)

Uit het onderwijs van de Here blijkt, dat mensen die uit de dood zijn opgestaan niet langer huwelijksverbintenissen sluiten en in dat opzicht lijken op engelen van God in de hemel. Engelen trouwen dus niet.

9. In 2 Petrus 2:4 noemt de apostel drie situaties waarin God boosdoeners strafe en rechtvaardigen bewaarde. Hij vermeldt allereerst Gods oordeel over bepaalde engelen (dat waarschijnlijk al plaatsvond in Genesis 1:2), daarna het oordeel van de zondvloed (Genesis 6 en 7), en als derde voorbeeld het oordeel over Sodom en Gomorra (Genesis 19:1-29, zie 2 Petr.2:4-10). De woorden: “Want als God [de] engelen die gezondigd hebben, niet gespaard heeft...” hebben betrekking op de val van satan die ertoe leidde dat de aarde “woest en ledig” werd, **niet** op de zondvloed.

10. Uit de woorden “op gelijke wijze als zij” (Judas:7) kan niet worden afgeleid, dat de engelen die waren vermeld in vers 6 op dezelfde wijze “hoererij bedreven en ander vlees achterna gingen” als de inwoners van

Sodom. Het woord “zij” slaat terug op de goddelozen in het land Israël waarover Judas in vers 4 en 5 had gesproken. Engelen kunnen geen “hoererij bedrijven” want zij huwen niet (Matth.22:30, Mar.12:25), maar goddeloze mensen in Israël en in Sodom hebben zich wel aan deze zonde schuldig gemaakt. In Gen.6:1-4 wordt niet gezegd, dat de “zonen van God” hoererij pleegden. “Zich een vrouw nemen” is in de Bijbel de standaard uitdrukking voor “trouwen”, “zich in de echt verbinden”.

Hoe overtuigend zijn deze tegen-argumenten?

Tot zover de argumenten tegen de “engel-uitleg” van Gen.6:2. Hoe overtuigend zijn deze?

1. In de HSV luidt Gen.6:1-2 als volgt: “En het gebeurde, toen de mensen zich op de aardbodem begonnen te vermenigvuldigen en er dochters bij hen geboren werden, dat Gods zonen de dochters van de mensen zagen dat zij mooi waren, en zij namen zich vrouwen uit allen die zij uitgekozen hadden”. Dat God zonen de dochters der mensen “zagen” betekent niet, dat zij ontdekten dat er zulke dochters bestonden. Het Hebreeuwse werkwoord dat in Gen.6:2 als “zien” is vertaald betekent: iets met belangstelling gadeslaan, iets “aanschouwen” of “beschouwen”³⁵, iets bewonderen. De tekst zegt, dat Gods zonen menselijke dochters aandachtig bekeken en tot de conclusie kwamen dat die “tof” waren: “goed”, mooi, “knap”, “aangenaam” of “vriendelijk”. Toen de mensen talrijk werden en dochters kregen, vonden Gods zonen deze dochters aantrekkelijk. Ze kozen de mooiste van hen uit en “namen die als vrouwen”, dat wil zeggen: ze trouwden met hen.

2. Het is waar dat de hele mensheid (met uitzondering van Noach en zijn gezin) uiteindelijk de goddeloze praktijken van mensen als Lamech (Gen.4:23) heeft overgenomen. Het onderscheid tussen vromen en goddelozen is in de loop van de tijd inderdaad verdwenen. Want “de HEERE zag dat de slechtheid van de mens op de aarde groot was, en dat al de gedachtespels van zijn hart elke dag alleen maar slecht waren”

---

³⁵ De oude Statenvertaling zegt, dat Gods zonen de dochters van de mensen “aanzagen”. Die vertaling is correct.

(Gen.6:5). Dat Gen.6:1-4 betrekking zou hebben op huwelijken van gelovige mannen met ongelovige vrouwen, is echter onbewezen.

3. Bepaalde mensen worden in de Bijbel aangeduid als: “zonen van de HEERE” (Deut.14:1, vgl. Deut.32:5 en Psa.73:15), en het volk Israël wordt aangeduid als “Zoon van Mij” (Exod.4:22,23), maar de uitdrukking “zonen **van God**” wordt in de Hebreeuwse Schriften nooit gebruikt voor mensen. In het Nieuwe Testament wordt gezegd dat gelovigen de Geest van de “zoonstelling” (Gr. *huiiothesia*) ontvangen hebben (Rom.8:15) en door Jezus Christus tot “zoonstelling” (Gr. *huiiothesia*) zijn uitverkoren (Efe.1:5), dat wil zeggen: de positie en de rechten van zonen hebben ontvangen, maar in deze teksten worden gelovigen niet als “Gods zonen” aangeduid. In 2 Kor.6:18 zegt de HEERE tegen gelovigen uit Israël en uit de volken: “Gij *zult* Mij tot zonen *en dochters* zijn”. Dit is een belofte voor de toekomst. In Rom.8:19 vinden we de Griekse uitdrukking *huiioon tou theou* (zonen van God), wat een letterlijke vertaling is van de Hebreeuwse uitdrukking *benee ha-elohim*. Maar die “zonen van God” zijn er op dit moment nog niet. Ze zullen pas bij de eerste opstanding geopenbaard worden. In de Bijbel worden mensen Gods zoon genoemd wanneer ze door Gods Geest zijn verwekt (Luk.1:35) of rechtstreeks door de HEERE zijn geschapen (Luk.3:38). De Here Jezus en de eerste mens, Adam, duidt de Bijbel dus aan als “de zoon van God”, maar gelovigen kunnen pas zo worden genoemd wanneer God hen uit de doden heeft doen opstaan. Op grond van de betekenis die de Bijbel aan de titel “Gods Zoon” hecht (Luk.1:35, 3:38; Job 1:6, 2:1, 38:7) is het niet waarschijnlijk dat met “Gods zonen” in Gen.6:2 en 4 de kinderen van Seth zijn bedoeld. De uitdrukking “zonen van God” (Gen.6:2 en 4) komt ook voor in het boek Job (1:6, 2:1, 38:7) en heeft daar betrekking op hemelwezens.

4. Door de beperkte informatie over engelen die de Bijbel geeft wordt de indruk gewekt dat mensen en engelen van elkaar verschillen, maar ook belangrijke overeenkomsten hebben. Engelen zijn niet sterfelijk, de dood treft hen niet (Heb.2:16)³⁶. Als zij met mensen worden vergeleken, zijn ze

---

³⁶ Hebr.2:16 is in de meeste bijbelvertalingen niet nauwkeurig weergegeven. De oorspronkelijke Griekse tekst zegt: “Want waarlijk, niet engelen grijpt hij aan, maar het zaad van Abraham grijpt hij aan” – waarbij “hij” terugslaat op de dood, die in het vorige vers was genoemd. Het

“in sterkte en kracht hun meerdere” (2 Petr.2:11). Maar wanneer engelen verschijnen, zien ze er altijd uit als mannen ³⁷. In die menselijke gedaante kunnen ze een maaltijd nuttigen (Gen.18:8, 19:3). Zonder het te beseffen kan een gastvrij persoon engelen huisvesten (Hebr.13:2). Zo iemand meent dan, dat hij zich over rondreizende vreemdelingen heeft ontfermd. Engelen zien er wel volmaakt “gaaf” en ontzagwekkend uit, en onderscheiden zich in dat opzicht van vergankelijke en gebrekkige mensen (Richt.13:6, Dan.3:25). Ze kunnen in een ogenblik verschijnen of verdwijnen, en voor het oog van toeschouwers in een vuurvlam naar de hemel varen (Richt.13:20). Een huwelijk tussen engelen en menselijke vrouwen is op grond van de Bijbelse geschiedenis niet volstrekt ondenkbaar. Engelen zien er immers uit als mannen. De Bijbel zegt niet dat zo’n verbintenis per definitie kinderloos zal blijven. We weten niet waartoe engelen in staat zijn.

5. Uit Gen.6:4 kan niet worden afgeleid, dat de *nephilim* al op aarde waren voordat Gods zonen dochters van de mensen tot vrouw namen. De Hebreeuwse tekst zegt:

“De *nephilim* werden [= ontstonden] in die dagen, en ook daarna, wanneer Gods zonen kwamen tot de dochters van de mens en zij voor hen baarden. Zij [= die *nephilim*] waren de geweldenaars die er van ouds waren, stervelingen van naam”.

Een sleutelkwestie bij de uitleg van Gen.6:4 is de vraag, waarop “in die dagen” terug slaat. Gezien het voorafgaande (Gen.6:2-3) moet dit betrekking hebben op de dagen waarin “Gods zonen de dochters van de mensen zagen” en “zich vrouwen namen uit allen die zij uitgekozen hadden”. Genesis 6:4 wekt de indruk, dat “zonen van God” zich zowel in de dagen van Noach als in de tijd na de zondvloed verbonden met menselijke vrouwen, en dat zulke vrouwen vervolgens *nephilim* baarden. Hun kinderen werden “geweldenaars”: krijgsheren en kampvechters, zoals de reus Goliath.

---

woord “dood” is in het Grieks mannelijk. Mensen worden, in tegenstelling tot engelen, getroffen door de dood.

³⁷ Zie b.v. Gen.18:1-2, vergelijk met Gen.19:1,5,10,12,15. Zie ook Richt.13:3, vergelijk met Richt.13:6,8-11,13,15-17,20-21.

6. Inderdaad zei de HEERE:

“Ik zie dat de slechtheid van de mens op aarde groot is, en dat de gedachtespinsels van zijn hart elke dag alleen maar slecht zijn” (Gen.6:5).

Hij zei niet:

“Ik zie dat er door een verbintenis van engelen en mensen een geslacht van *nephilim* is ontstaan”.

Maar Gods uitspraak over de menselijke slechtheid volgt op de mededeling van Mozes dat er in die dagen *nephilim* waren en dat zulke *nephilim* als “stervelingen van naam” over de wereld heersten (Gen.6:4). Blijkbaar werd de mensheid door-en-door slecht, omdat zij zich door *nephilim* liet leiden. Als er geen enkel verband was tussen het optreden van de *nephilim* en de ontaarding van de mensheid, zou vers 4 het betoog van Mozes onderbreken. In werkelijkheid is er tussen de verzen 4 en 5 een oorzakelijk verband. Uit het huwelijk van zonen van God met dochters van de mensen werden *nephilim* geboren, en zulke *nephilim* werden wereldleiders. Ze hadden groot aanzien, en vanwege hun invloed werd het menselijk denken compleet bedorven – nog méér bedorven dan het voor die tijd al was geweest.

7. Uit Jozua 11:21 en 15:13-14, Richt.1:20, Num.13:22,28,33 en Deut.9:2 kan worden afgeleid, dat reusachtige voorvaders (zoals Enak of Arba) in staat waren om nakomelingen te verwekken, en dat zulke nakomelingen “een groot en lang volk” waren (Deut.9:2). Maar in deze teksten wordt niet gezegd, hoe Enak en Arba zelf waren ontstaan.

8. Uit de woorden van de Here Jezus blijkt dat engelen in de hemel niet met elkaar trouwen of ten huwelijk worden gegeven. Maar waartoe zulke engelen in staat zijn wanneer ze hun woonplaats in de hemel verlaten en in mensengedaante op aarde rondlopen, zei de Here niet.

9. De bewering dat Petrus in zijn tweede brief niet over twee, maar over drie gelegenheden zou hebben gesproken waarbij God boosdoeners strafe en rechtvaardigen bewaarde, is ongegrond. In sommige Bijbelvertalingen wordt die indruk gewekt, doordat de vertalers woorden aan de tekst hebben toegevoegd. Maar in de oude Statenvertaling, die dicht bij de grondtekst blijft, is de passage als volgt weergegeven:

”Want indien God de engelen, die gezondigd hebben, niet gespaard heeft, maar, die in de hel [Gr. **tartaros**] geworpen hebbende, overgegeven heeft aan de ketenen der duisternis, om tot het oordeel bewaard te worden; en de oude wereld niet heeft gespaard, maar Noach, den prediker der gerechtigheid, en zijn achttal bewaard heeft, als Hij den zondvloed over de wereld der goddelozen heeft gebracht; en de steden van Sodoma en Gomorra tot as verbrandende met omkering veroordeeld heeft, en tot een voorbeeld gezet dengenen, die goddelooslijk zouden leven; en den rechtvaardigen Lot, die vermoeid was van den ontuchtigen wandel der gruwelijke mensen, [daaruit] verlost heeft; (want deze rechtvaardige [man], wonende onder hen, heeft dag op dag [zijn] rechtvaardige ziel gekweld, door het zien en horen van [hun] ongerechte werken); zo weet de Heere de godzaligen uit de verzoeking te verlossen, en de onrechtvaardigen te bewaren tot den dag des oordeels, om gestraft te worden” (2 Petr.2:4-9)

De verzen 7 en 8 gaan over de rechtvaardige Lot en hebben dus betrekking op de gebeurtenis die in vers 6 was genoemd: de omkering van Sodom en Gomorra. Geen enkele Bijbellezer zal daaraan twijfelen. Op grond van de structuur van de tekst, en op grond van een vergelijking met 1 Petrus 3:19-20 is het ook duidelijk, dat 2 Petr.2:4, een vers waarin over het zondigen van engelen wordt gesproken, in verband staat met de gebeurtenis die in vers 5 wordt genoemd: het vergaan van de oude wereld door de zondvloed. In elk van de situaties die Petrus beschrijft, werden er “godzaligen” verlost en “onrechtvaardigen” bewaard tot de oordeelsdag, om gestraft te worden. Het betoog van de apostel is als volgt opgebouwd:

1a. **Gestraften** – zondigende engelen

1b. **Verlosten** – Noach en zijn achttal

1c. **Gestraften** – de oude wereld, de wereld van de goddelozen

2c. **Gestraften** – de steden van Sodom en Gomorra

2b. **Verlosten** – de rechtvaardige Lot

2a. **Gestraften** – de gruwelijke mensen

Uit de structuur blijkt, dat 1a tot 1c betrekking hebben op de wereld vóór de zondvloed, en 2c tot 2a op Sodom en Gomorra. Petrus spreekt hier beslist niet over drie, maar over twee oordelen van God.

10. De passage in de brief van Judas over zondigende engelen en de inwoners van Sodom en Gomorra luidt in de HSV als volgt:

“Geliefden, toen ik mij er met alle inzet toe zette u te schrijven over de gemeenschappelijke zaligheid, werd ik genoodzaakt u te schrijven met de aansporing om te strijden voor het geloof dat eenmaal aan de heiligen overgeleverd is. Want er zijn sommige mensen binnengeslopen, die tot dit oordeel al lang tevoren opgeschreven zijn, goddelozen, die de genade van onze God veranderen in losbandigheid, en die de enige Heerser, God en onze Heere Jezus Christus, verloochenen. Maar ik wil u eraan herinneren – u weet dit eens en voorgoed – dat de Heere, nadat Hij het volk uit het land Egypte verlost had, vervolgens hen die niet geloofden, te gronde heeft gericht. En de engelen die hun oorspronkelijke staat niet hebben bewaard, maar hun eigen woonplaats verlaten hebben, heeft Hij voor het oordeel van de grote dag met eeuwige boeien in de duisternis in verzekerde bewaring gesteld. Evenzo is het met Sodom en Gomorra, en de steden eromheen, die op dezelfde wijze als zij hoererij bedreven hebben en ander vlees achterna zijn gegaan. Zij liggen daar als een waarschuwend voorbeeld, doordat zij de straf van het eeuwige vuur ondergaan” (Judas:3-7).

Sommige tegenstanders van de “engeluitleg” van Gen.6:1-4 beweren, dat de woorden “op dezelfde wijze als zij” in Judas:7 niet terugslaan op “de engelen” uit vers 6, maar op “hen die niet geloofden” uit vers 5 of op de “goddelozen” uit vers 4. In werkelijkheid kunnen deze woorden echter onmogelijk terugslaan op de Israëlieten in de woestijn of op de tijdgenoten van Judas, want:

a. Judas beschuldigde de Israëlieten in de woestijn niet van het plegen van hoererij, maar van **ongeloof**. Ze geloofden niet dat God het land Kanaän aan hen zou geven, en hen in staat zou stellen om de inwoners te verdrijven (Num.13:26-14:39).

b. Judas zegt dat Sodom en Gomorra “ander vlees zijn achterna gegaan”. Voor het woord “ander” staat hier het Griekse woord *heteros*, dat “andersoortig” betekent. “Andersoortig vlees achterna gaan” betekent:

vlees dat niet menselijk is nalopen. Wie geslachtsgemeenschap heeft met zijn huisdier, een kuddedier, of een aap gaat “andersoortig” vlees achterna.

c. In de woestijn hebben de ongelovige Israëlieten hoererij gepleegd, maar ze bedreven die met Moabitische vrouwen, dus niet met “andersoortig” (Gr. *heteros*), maar met menselijk vlees (Num.25).

d. Over de goddeloze tijdgenoten van Judas zegt de apostel Petrus: “Zij hebben ogen, die altijd uitzien naar een overspeelster” (2 Petr.2:14, NBG51). Het waren gehuwde mannen die met gehuwde vrouwen overspel pleegden. Ze maakten zich schuldig aan hoererij, maar niet met “andersoortig” vlees.

e. De hoererij die de inwoners van Sodom en Gomorra wilden bedrijven is beschreven in Genesis 19:4-5. Daar lezen we:

“Nog voor zij zich te slapen legden, omsingelden de mannen van die stad, de mannen van Sodom, van jong tot oud, het huis; heel het volk, niemand uitgezonderd. Zij riepen naar Lot en zeiden tegen hem: Waar zijn die mannen die vannacht bij u gekomen zijn? Breng hen naar buiten, naar ons toe, zodat wij gemeenschap met hen kunnen hebben”.

De “mannen” die zich in Lots huis bevonden, waren engelen (Gen.19:1-3). De inwoners van Sodom wilden engelen verkrachten en in die zin “andersoortig” vlees achterna lopen. De onwettige, gewelddadige en onreine verbintenis waarnaar zij verlangden leek op de verbintenis van de “engelen die hun oorspronkelijke staat niet bewaarden, maar hun eigen woonplaats verlieten”. Zulke ongehoorzame engelen namen het besluit om op aarde te gaan wonen en ook zij “liepen andersoortig vlees achterna”, want ze namen “dochteren van de mensen” als vrouw (Gen.6:1-4, vgl. 1 Petr.3:19-20 en 2 Petr.2:4-5).

f. Wie Judas:7 onbevangen leest, komt tot de conclusie dat het woord “deze” in dit vers moet terugslaan op de engelen uit vers 6. De zin van Judas luidt immers: “En de engelen die hun oorspronkelijke staat niet hebben bewaard... evenzo is het met Sodom en Gomorra...”

g. In het betoog van Judas wordt er vier maal gesproken over schepselen die “hun oorspronkelijke staat niet bewaarden”. (i) De “goddelozen” uit vers 4 waren aanvankelijk wetsgetrouwe en messiasbelijdende Joden geweest, maar nú verloochenden zij “de enige Heerser, God, en onze Heere, Jezus Christus”. (ii) De Israëlieten die God uit Egypte had verlost (vers 5) waren op weg naar het land dat de HEERE aan hen had beloofd. Maar toen ze het gerucht over reuzen en versterkte steden hoorden, trokken ze Gods belofte in twijfel, ondanks alle wonderen die ze tijdens de exodus hadden gezien, en werden ze teruggestuurd, de woestijn in. (iii) Engelen die door de Schepper waren geplaatst in de hemel en daar een taak hadden, bewaarden hun oorspronkelijke staat niet, maar verlieten hun woonplaats (vers 6). (iv) De mannen van Sodom wezen het vlees van Lots dochters af (Gen.19:7-9) en wilden sexuele gemeenschap hebben met hemelwezens (Gen.19:4-5). Ze wilden buiten hun eigen levenssfeer treden.

ii. Omdat Mozes in Gen.6:2 “zonen van God” stelt tegenover “dochters van de mensen”, kunnen deze “zonen van God” géén mensen zijn geweest. Als Mozes geschreven had dat zonen van God dochters van *satan* tot vrouw namen, zou de uitleg dat met “zonen van God” gelovigen, en met “dochters van satan” ongelovigen waren bedoeld, geloofwaardig zijn geweest. Maar Mozes schreef dat niet, en dus mogen we onder de door hem genoemde “zonen van God” geen mensen verstaan.

Samenvatting

Sommige christenen menen dat met de in Gen.6:2 genoemde “zonen van God” gelovigen zijn bedoeld, de nakomelingen van Seth. Een variant van deze visie stelt dat onder “zonen van God” gezagsdragers, en onder “dochters van de mensen” gewone meisjes moeten worden verstaan. Maar wie de argumenten voor zulke visies onderzoekt, komt tot de conclusie dat de oorspronkelijke Joodse uitleg, die onder “zonen van God” engelen verstaat, een steviger basis heeft. Alleen deze visie doet

recht aan de tegenstelling tussen “zonen van God” en “dochteren van de mensen”, die Mozes maakt .

* * * * *

Zoals in de dagen van Noach

Tijdens de reis naar Jeruzalem met Zijn discipelen en later, op de Olijfberg, vergeleek de Here Jezus de tijd van Zijn *parousia* met de dagen van Noach (Luk.17:26-27, Matth.24:37-39). Een Bijbellezer kan zich dus afvragen, hoe de wereld er in de dagen van Noach uitzag en in welk opzicht de slotfase van de tegenwoordige “boze eeuw” volgens het Nieuwe Testament op de dagen van Noach zal lijken.

De wereld in Noachs tijd

Het boek Genesis geeft de volgende beschrijving van de toestand van de wereld in Noachs tijd:

1. “Gods zonen” namen “dochters van de mensen” tot vrouw en verwekten bij hen kinderen die “geweldenaars” werden, “mannen van naam” (Gen.6:1-4).
2. “De slechtheid van de mens op aarde was groot” (Gen.6:5).
3. “De gedachtespinsels van zijn hart waren elke dag alleen maar slecht” (Gen.6:5).
4. “De aarde was verdorven: alle vlees had een verdorven levenswandel” (Gen.6:11,12).
5. “De aarde was vol met geweld... want de aarde was door hen vervuld met geweld” (Gen.6:11,13).

Noach en zijn gezin waren de enigen die “met God wandelden” en zich rechtvaardig en oprecht gedroegen:

“Maar Noach vond genade in de ogen van de HEERE... Noach was een rechtvaardig, oprecht man onder zijn tijdgenoten. Noach wandelde met God... overeenkomstig al wat God hem geboden had, zo deed hij... Noach deed overeenkomstig alles wat de HEERE hem geboden had” (Gen.6:8, 18, 9, 22; 7:5)

Wat we onder “slechtheid”, “slechte gedachtespinsels”, een “verdorven levenswandel” en “geweld” moeten verstaan, is niet onmiddellijk

duidelijk. Maar op grond van de Hebreeuwse tekst kunnen we wel enkele conclusies trekken.

Slechtheid

In de dagen van Noach zag de aarde er heel anders uit dan toen ze net was geschapen. Op de zevende scheppingsdag “zag God al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed” (Gen.1:31), maar nú zag Hij dat “de slechtheid van de mens op de aarde groot was” (Gen.6:5). De aardse bevolking was talrijk geworden, maar de mensheid was totaal ontaard.

Het woord *ra*, dat in Gen.6:5 voor “slechtheid” wordt gebruikt, is in de Bijbel dikwijls de aanduiding van bederf, verval of beschadiging van iets goeds. Eliab verweet zijn broer David “slechtheid” van hart. Hij zou de schapen in de woestijn waarover hij moest waken in de steek hebben gelaten, omdat hij nieuwsgierig was en wilde zien hoe het toeging aan het front (1 Sam.17:28). Het water van Jericho was “slecht” en veroorzaakte dodelijke ziekte en misgeboorte, totdat het door de profeet Elisa gezond werd gemaakt (2 Kon.2:19). In een visioen zag de profeet Jeremia twee manden met vijgen. De vijgen in één van die manden waren “zeer slecht”, compleet bedorven. Ze waren “niet te eten” (Jer.24:2-3).

Voor “groot” gebruikt Mozes het woord *rab*, dat “overvloedig” betekent. De Statenvertaling zegt, dat “de boosheid des mensen *menigvuldig* was op de aarde”. Dat de slechtheid van de mens “groot” was, betekent niet alleen dat hij zich dikwijls slecht gedroeg, maar ook dat zijn misdaden plaats vonden op elk levensterrein en dat ze bijzonder ernstig waren. Het oorspronkelijk goede was compleet verdraaid. De verering van de HEERE was door afgodendienst vervangen (vgl. Rom.1:23). Verlangens waren begeerten geworden, oprechtheid bedrog, beheer bezitsdrang, barmhartigheid hebzucht, goedgeefdsheid gierigheid, lof smaad, eerbetoon roddel, bemoediging ondermijning, trouw ontrouw, het streven naar vrede een stoken van twist (vgl. Rom.1:29-31). De liefde van een man voor zijn eigen vrouw en een vrouw voor haar eigen man, die God als iets “zeer goeds” in de oorspronkelijke schepping had gelegd (Gen.1:27, 2:22-24), waren vervangen door polygamie (Gen.4:10) of

buitenechtelijke en onnatuurlijke sex (vgl. Rom.1:24-28). Buitensporige wraakzucht was in de plaats gekomen van rechtvaardige vergelding (Gen.4:23-24). Het besef dat ieder menselijk individu bescherming verdient (Gen.9:5-6) omdat de mens naar Gods beeld is geschapen (Gen.1:26-27) was verdwenen. Wie jaloezie opwekte, het belang van de groep schaadde, of een bedreiging leek te zijn, werd uit de weg geruimd.

Gedachtespinsels

Tot “gedachtespinsels van het hart” behoren niet alleen de plannen die mensen in hun hart maken om ze later uit te voeren, maar ook de denksystemen die de mens ontwerpt om de werkelijkheid die hij om zich heen ziet te verklaren, de ideologieën op grond waarvan hij de samenleving meent te moeten inrichten, en de filosofieën die hem onderwijzen wat wijsheid en dwaasheid is, of goed en kwaad. Omdat zulke gedachtespinsels het denken en handelen van mensen bepalen, en omdat die spinsels vóór de zondvloed uitgingen van de gedachte dat er geen Schepper was die zich met Zijn schepping bemoeide, zag de HEERE, dat de gedachtespinsels van het menselijk hart “elke dag alleen maar slecht” waren. Wat de HEERE goed achtte, noemde de mens kwaad, en wat de mens beschouwde als de waarheid, werd door de HEERE beschouwd als een boosaardige verdraaiing van de werkelijke stand van zaken.

Verdorvenheid

Het Hebreeuwse woord *shachath*, dat in de HSV als “verdorven” is weergegeven, betekent letterlijk: verwoest of vernietigd door het af te breken ³⁸. De oorspronkelijk prachtige schepping was door menselijk handelen kapot gemaakt. Men schatte zijn medeschepselen gering, en vanuit die geringschatting deinsde men er niet voor terug om wat de HEERE gemaakt had te misbruiken, te slopen of uit te roeien (vgl. Gen.38:9). Men had de aarde totaal verwoest.

---

³⁸ Vgl. Exod.21:26, Lev.19:27, Deut.20:19-20, Richt.6:4-5.

In de Bijbel wordt het woord “verdorven” dikwijls verbonden met het verlaten van de HEERE en het dienen van afgoden ³⁹. Afgoden eisen van hun vereerders zware offers en een hoge tol. Onder hun invloed komt de mens ertoe om rampzalige besluiten te nemen en zijn gezin, zijn land of zijn leefomgeving te gronde te richten.

Geweld

Het woord “geweld” kan in de Bijbel verschillende dingen betekenen:

- gebruik van militaire macht of fysieke kracht om tegenstanders te vernietigen, af te slachten, te mishandelen, te onderwerpen en te onderdrukken ⁴⁰,
- gebruik van economische macht om anderen af te persen en uit te buiten ⁴¹, en
- gebruik van woord en beeld om andermans woorden of historische feiten te verdraaien, zodat men zijn medemensen kan manipuleren en bedriegen ⁴².

Al deze vormen van geweld hebben gemeen, dat medemensen onrecht wordt aangedaan ⁴³. En zulk geweld was de dagelijkse praktijk voordat de zondvloed kwam.

De wereld bij Christus' wederkomst

Volgens de Bijbel zullen de omstandigheden die de dagen van Noach kenmerkten zich eens opnieuw voordoen. In het tijdvak dat voorafgaat

---

³⁹ Exod.32:7; Deut.4:16, 4:25, 9:12, 31:29, 32:5; Richt.2:19, 1 Sam.6:5, 2 Kron.26:16, 27:2; Psa.14:1, 53:1; Jes.1:4; Jer.6:28; Ezech.16:47, 20:44, 23:11, 28:17; Hos.9:9; Zef.3:7.

⁴⁰ Gen.49:5-6, Richt.9:24, 2 Sam.22:3,49; Psa.7:16, 18:48, 25:19, 72:14, 74:20, 140:1,4; Jes.59:6-7; Jer.51:35,46; Joël 3:19; Obadja:10; Hab.1:9, 2:8.

⁴¹ Psa.73:6-8, Spr.3:31, 4:17, Jes.60:18, Ezech.28:16; Amos 3:10, Zef.1:9.

⁴² Exod.23:1, Deut.19:16, 1 Kron.12:17, Psa.27:12, 35:11, 55:9, 140:11; Spr.10:6,11; Jer.20:8.

⁴³ Job 19:7, Psa.11:3-5, 58:1-2; Jes.53:9, Ezech.45:9; Hab.1:3-4, Mal.2:16

aan de wederkomst van Christus zal de mensheid even ernstig, of nóg ernstiger, ontaarden dan ze voor de komst van de zondvloed is ontaard.

Oprecht geloof zeldzaam

In Noachs tijd zag de Schepper “dat de boosheid van de mens menigvuldig was op aarde” (SV), “maar Noach vond genade in de ogen van de HEERE” (Gen.6:5,8). Blijkbaar onderscheidde deze man zich in gunstige zin van de rest van de mensheid, want de Bijbel zegt:

“Noach was een rechtvaardig, oprecht man in zijn geslachten. Noach wandelde met God” (Gen.6:9).

Over de tijd die aan de komst van de Mensenzoon in heerlijkheid zal voorafgaan heeft de Here Jezus iets gezegd dat op Gen.6:5 en 8 lijkt. Hij vertelde aan Zijn discipelen (zie Luk.17:22) een gelijkenis over een arme weduwe en een onrechtvaardige rechter en stelde hun daarna de vraag:

“Maar zal de Zoon des mensen, als Hij komt, **wel het geloof op de aarde vinden?**” (Luk.18:8).

Met “HET geloof” bedoelde Hij het geloof dat uitziet naar de verschijning van de Mensenzoon in heerlijkheid en dat om die komst bidt: de stellige verwachting dat de Messias zal komen om Zijn stad Jeruzalem en Zijn volk Israël recht te verschaffen, het koningschap over de wereld te aanvaarden en Zijn rijk op aarde te vestigen. In de periode die aan de wederkomst voorafgaat, zal zulk geloof héél zeldzaam worden. Met de gelijkenis die de Here vertelde, spoorde Hij Zijn volgelingen aan om naar de komst van het koninkrijk der hemelen te blijven uitzien en op de beloften van Gods woord te blijven vertrouwen.

Slechte gedachtespinsels aanvaard

In de dagen van Noach stelde de HEERE vast, dat de “gedachtespinsels” van het menselijk hart elke dag alleen maar slecht waren (Gen.6:5). Volgens Paulus zal het in de tijd die aan de komst van Christus voorafgaat niet anders zijn. Aan zijn leerling Timotheüs schreef hij:

“Predik het Woord. Volhard daarin, gelegen of ongelegen. Weerleg, bestraf, vermaan, en dat met alle geduld en onderricht. Want er zal een tijd komen dat zij de gezonde leer niet zullen verdragen, maar dat zij zullen zoeken wat het gehoor streelt, en voor zichzelf leraars zullen verzamelen overeenkomstig hun eigen begeerten. Ze zullen hun gehoor **van de waarheid afkeren en zich keren tot verzinsels**” (2 Tim.4:2-4)

De apostel kondigde een tijd aan waarin de meeste mensen niet meer naar de boodschap van de Bijbel willen luisteren, maar de voorkeur geven aan “verzinsels” (Gr. *muthoi*), aan wat Petrus aanduidde als “vernunftig verzonnen fabels” (2 Petr.1:16, Telos). De voorzegging van Paulus, dat de mensheid zich zou afkeren van de waarheid en zich zou keren tot verzinsels is belangrijk genoeg om er in een apart hoofdstuk aandacht aan te schenken. Daar zullen we ons afvragen om welke “verzinsels” of “gedachtespinsels” het gaat.

Massale afval

De laatste dagen van de tegenwoordige boze eeuw worden volgens de Bijbel gekenmerkt door het feit dat mensen die aanvankelijk beleden dat Jezus de Messias is, Hem massaal beginnen te verloochenen. Binnen het volk Israël had deze profetie een voor-ervulling in de tijd die voorafging aan de val van Jeruzalem in het jaar 70. Aan het eind van de tegenwoordige “boze eeuw” zal zich op wereldwijde schaal herhalen wat ook al in de eerste eeuw plaatsvond. De apostelen Petrus, Johannes en Judas die zich richtten tot een Joods lezerspubliek hebben een massale afval aangekondigd. In hun brieven lezen we:

“Er waren echter ook valse profeten onder het volk, zoals er ook onder u valse leraars zullen zijn, die... **de Meester die hen gekocht heeft, zullen verloochenen** en een spoedig verderf over zichzelf brengen” (2 Petr.2:2, Telos)

“Kinderen, het is het laatste uur; en zoals u gehoord hebt dat de antichrist eraan komt, zijn er ook nu al veel antichristen gekomen, waaruit wij weten dat het het laatste uur is. Zij zijn **uit ons midden weggegaan**, maar zij waren niet uit ons; want als zij uit ons geweest waren, dan zouden zij bij ons gebleven zijn. Maar het moest openbaar worden dat zij niet allen uit ons zijn... **Wie is de leugenaar anders dan hij die loochent dat Jezus de Christus is?** (1 Joh.2:18-19,22)

“Want er zijn sommige mensen binnengeslopen, die tot dit oordeel al lang tevoren opgeschreven zijn, goddelozen, die de genade van onze God veranderen in losbandigheid, en **die de enige Heerser, God en onze Heere Jezus Christus, verloochenen**” (Judas:4)

Ook Paulus, die zich als “leraar van de volken” richtte tot gelovigen in de Grieks-Romeinse wereld (1 Tim.2:7), sprak over een toekomstig massaal afhaken van mensen die aanvankelijk tot de heidengemeenten hadden behoord. Aan zijn leerling Timotheüs schreef hij:

“Maar de Geest zegt uitdrukkelijk dat in latere tijden sommigen **afvallig zullen worden van het geloof** en zich zullen wenden tot misleidende geesten en leringen van demonen, door huichelarij van leugenaars, die hun eigen geweten als met een brandijzer hebben toegeschroeid” (1 Tim.4:1-2).

De christenen in het huidige Saloniki kregen te horen:

“...Wij vragen u dringend, broeders, met betrekking tot de komst van onze Heere Jezus Christus en onze vereniging met Hem, dat u niet snel aan het wankelen wordt gebracht of verschrikt, niet door een uiting van de geest, niet door een woord, en ook niet door een brief die van ons afkomstig zou zijn, alsof de dag van Christus al aangebroken zou zijn. Laat niemand u op enigerlei wijze misleiden. Want die dag komt niet, **tenzij eerst de afval gekomen is...**” (2 Thess.2:1-3)

Afval (Gr. *apostasia*) is in de Bijbel de aanduiding van trouwbreuk ten opzichte van de wettige vorst, die recht heeft op gehoorzaamheid (vgl. Hand.21:21). In bovengenoemde teksten gaat het om verwerping van “de enige Heerser” (God, de Schepper) en van “onze Heer” (Jezus Christus). Wanneer het einde van de eeuw nadert zal de “verlichte mensheid” beweren:

"Dat hele verhaal van Jezus Christus, zoon van God, opgestaan uit de dood is nepnieuws".

De afval die zich zal voordoen in de tijd die aan Christus' wederkomst voorafgaat zal lijken op de “verdorven levenswandel” (Gen.6:11-12) in de wereld voor de zondvloed. Ook toen was er sprake van massale trouwbreuk ten opzichte van de Schepper en van ontkenning van Zijn bestaan.

Wereldmijding onbekend

In de dagen van Noach verdween het onderscheid tussen de zonen van Seth en de zonen van Kain uiteindelijk geheel: alleen Noach onderscheidde zich nog. In de “laatste dagen” van de tegenwoordige boze eeuw zal het onderscheid tussen Tora-getrouwe Joden en afvalligen, en tussen gelovigen in Christus en ongelovigen, ook bijna geheel verdwijnen. In Zijn rede op de Olijfberg heeft de Here hierover gezegd:

“Dan zullen zij u overleveren aan verdrukking en u doden, en u zult door alle volken gehaat worden omwille van Mijn Naam. En dan zullen er **velen struikelen** en zij zullen elkaar overleveren en elkaar haten. En er zullen veel valse profeten opstaan en die zullen er **velen misleiden**. En doordat de **wetteloosheid zal toenemen**, zal **de liefde van velen verkillen**” (Matth.24:9-12).

De apostel Petrus schreef kort voor zijn overlijden aan zijn volksgenoten:

“Maar er zijn ook valse profeten onder het volk geweest, zoals er ook onder u valse leraars zullen zijn, die heimelijk verderfelijke afwijkingen in de leer zullen invoeren. Daarmee **verloochenen zij zelfs de Heere**, Die hen gekocht heeft, en brengen zij een snel verderf over zichzelf. En **velen zullen hen**, door wie de weg van de waarheid gelasterd zal worden, **op hun verderfelijke wegen navolgen**. En zij zullen u door hebzucht met verzonnen woorden uitbuiten” (2 Petr.2:1-3).

Zulke nep-leraars waren er al in de tijd van de apostelen (Judas:3-4, 1 Joh.2:18-23), maar ze zullen er vooral zijn in de tijd die aan de komst van de Messias voorafgaat (Matth.24:13-14).

Toen hij afscheid nam van de oudsten van de gemeente in de stad Efeze, heeft de apostel Paulus gezegd:

“Dit weet ik: dat na mijn vertrek **wrede** ⁴⁴ **wolven** bij u zullen binnenkomen, die de kudde niet sparen; en dat uit uw eigen midden mannen zullen opstaan die **de waarheid verdraaien**, om de discipelen **weg te trekken** achter zich aan” (Hand.20:29).

---

⁴⁴ De oorspronkelijke Griekse tekst (en de oude Statenvertaling) zeggen: “**zware** wolven”, dus wolven die de kudde zware lasten zullen opleggen.

En over de gelovigen van de “laatste dagen” zei hij:

“Zij hebben een **schijn** van godsvrucht, maar hebben de kracht ervan verloochend” (2 Tim.3:5)

In de tijd die aan de komst van de Zoon des mensen voorafgaat zal het onderscheid tussen gelovigen en ongelovigen hoe langer hoe kleiner worden. Het onderscheid in het *denken* zal het eerst verdwijnen. De waarheid van Gods woord en de toekomstverwachting van de Bijbel zullen worden vervangen door verzinsels van menselijke of demonische oorsprong. Ook in hun *gedrag* zullen gelovigen zich volgens Paulus uiteindelijk nauwelijks meer van ongelovigen onderscheiden. Eigenliefde, genotzucht, ongehoorzaamheid, ontrouw, liefdeloosheid en allerlei andere ondeugden zullen onder (naam)christenen wijdverbreid zijn en hun keuzes en handelwijze bepalen (2 Tim.3:1-5). Zoals vóór de zondvloed alleen Noach rechtvaardig werd bevonden omdat hij God op Diens woord geloofde, zo zullen er nog maar weinig gelovigen op aarde zijn wanneer de Messias komt.

Demonen besturend

In de tijd vóór de zondvloed verlieten “zonen van God” hun woonplaats in de hemelse gewesten en bewaarden hun oorspronkelijke staat niet (Judas:6). Ze begaven zich naar de aarde en trouwden met “dochters van de mensen”. De kinderen die uit zulke verbintenissen werden geboren, waren “geweldenaars”. Ze wisten meer, en konden meer dan gewone mensen. In de toenmalige samenleving werden zij “stervelingen van naam”, aanzienlijken waartegen de andere mensen opkeken (Gen.6:1-4).

In de tijd die aan de wederkomst voorafgaat, zal er volgens de Bijbel ook zoiets gebeuren. Kwaadaardige engelen zullen de hemelse gewesten verlaten en naar de aarde komen – niet vrijwillig, maar omdat ze uit de hemel worden verjaagd. In een visioen zag Johannes het volgende:

“Toen brak er oorlog uit in de hemel: Michaël en zijn engelen voerden oorlog tegen de draak, ook de draak en zijn engelen voerden oorlog. Maar zij waren niet sterk genoeg, en hun plaats werd in de hemel niet meer gevonden. En de grote draak werd

neergeworpen, namelijk de oude slang, die duivel en satan genoemd wordt, die de hele wereld misleidt. Hij werd neergeworpen op de aarde en zijn engelen werden met hem neergeworpen” (Openb.12:7-9).

De aanvoerder van deze engelen wordt in het laatste Bijbelboek voorgesteld als “de draak”. Hij is “de oude slang, die duivel en satan genoemd wordt” (Openb.12:9). Wanneer deze onzichtbare tegenstander uit de hemel is verbannen, zal hij “oorlog gaan voeren” tegen mensen die “de geboden van God in acht nemen en het getuigenis van Jezus Christus hebben” (Openb.12:17). Hij zal de mensheid niet meer misleiden zoals hij dat altijd heeft gedaan (Openb.12:9), maar godvrezenden openlijk gaan bestrijden, op een unieke manier die kenmerkend is voor de tijd van het einde. Hij zal heel “zijn kracht, zijn troon en zijn grote macht” geven aan een “beest”, de heerser over het laatste wereldrijk dat uit de volkerenzee zal oprijzen (Openb.13:2-3, vgl. Dan.7:3 e.v.). Die wereldleider zal worden vermoord (Openb.13:3,14) maar binnen korte tijd weer levend worden (Openb.13:3,14). Hij zal uit de doden opgestaan lijken te zijn. De geest die na zijn schijnopstanding in hem woont is echter niet zijn oorspronkelijke menselijke geest, maar een boze geest uit de afgrond (Openb.17:8).

De “geweldigsten uit de voortijd” wisten en konden meer dan gewone mensen. Daarom werden zij “mannen van naam” (Gen.6:1-4). De leider van het laatste wereldrijk zal volgens de Bijbel óók over bovenmenselijke capaciteiten beschikken. Omdat de draak “zijn kracht, zijn troon en zijn grote macht” aan deze heerser geeft, zal hij op het wereldtoneel verschijnen met verbazingwekkende vermogens. De apostel Paulus zegt van hem, dat:

“zijn komst ⁴⁵ overeenkomstig de werking van de satan is, met allerlei **kracht, tekenen en wonderen** van de leugen” (2 Thess.2:9)

Hij zal zich als de enige ware god presenteren en elke vorm van godsdienst verbieden, behalve de verering van zichzelf (2 Thess.2:4). In het boek Openbaring wordt hierover gezegd:

---

⁴⁵ Gr. *parousia*, d.w.z. zijn komst en zijn op die komst volgende aanwezigheid.

“En de **hele aarde** ging het beest met verwondering achterna. En zij aanbaden de draak, omdat hij aan het beest macht gegeven had. En zij aanbaden het beest en zeiden: **Wie is aan dit beest gelijk? En wie kan er oorlog tegen voeren?**” (Openb.13:3-4)

Het “beest uit de zee” zal onoverwinnelijk en onsterfelijk lijken, en over onvoorstelbare krachten beschikken. Van de propagandaminister van deze wereldleider: “de valse profeet”, of het “beest uit het land”, zegt het boek Openbaring:

“Het doet grote tekenen, zodat het zelfs **vuur uit de hemel** laat neerkomen op de aarde, voor de ogen van de mensen... En het zegt tegen hen die op de aarde wonen, dat zij een beeld moeten maken voor het beest dat de wond van het zwaard had en weer levend werd. En hem werd macht gegeven om **een geest** te geven aan het beeld van het beest, opdat het beeld van het beest zelfs zou **spreken**, en zou maken dat allen die het beeld van het beest niet zouden aanbidden, gedood zouden worden” (Openb.13:13-15)

De dagen die aan de wederkomst van Christus voorafgaan worden dus gekenmerkt door het optreden van halfmenselijke wezens die buitengewone capaciteiten hebben, en die een kwaadaardig bestuur over de wereld uitoefenen. In dat opzicht komen ze overeen met de dagen van Noach.

Veelvormige slechtheid

In de dagen van Noach was de slechtheid van de mens op aarde “groot” (Hebr. *menigvuldig*), en in de laatste dagen van de tegenwoordige boze eeuw zal die ook buitengewoon groot zijn. Volgens het Bijbelboek Openbaring zullen de mensen die op aarde leven wanneer de dag van de Heer aanbreekt: (1) demonen aanbidden, dus: afgoden van goud, zilver, koper, steen of hout eer bewijzen, en (2) zich schuldig maken aan “moorden, tovenarijen, ontucht en diefstallen” (Openb.9:20-21).

Afgoden vereerd

Over de verering van demonen zegt de Bijbel, dat de mensheid zal overgaan tot aanbedding van de satan, van satans zichtbare plaatsvervanger die “het beest uit de zee” wordt genoemd, en van diens

beeld dat alle mensen zullen moeten maken (Openb.13:14-15). Bij dit “maken van een beeld” hoeven we niet te denken aan een standbeeld van goud, zilver, koper, hout of steen dat mensen in hun huis zullen zetten (al zullen sommige aanhangers van het beest dit misschien doen). Het Griekse woord *eikoon*, dat in de Openbaring wordt gebruikt voor het beeld van het beest (Openb.13:14-15, 14:9,11; 15:2, 16:2, 19:20), is in het NT de aanduiding van de afbeelding van de keizer op een Romeinse munt (Matth.22:20, Mar.12:16, Luk.20:24). Iedere afbeelding is een *eikoon*. In de oudheid kon het een standbeeld, een reliëf, een fresco of een schilderij zijn. Bij de huidige stand van de techniek kan een “beeld” een foto zijn, een hologram of een afbeelding op het scherm van iemands computer, telefoon of tablet. Wanneer zo’n “beeld” wordt gestuurd door intelligente software kan het spreken en vaststellen of de bezitter het eer bewijst (Openb.13:15). De voorzegging dat alle mensen “een beeld moeten maken” (Openb.13:14) kan betrekking hebben op de installatie van een app. Wie weigert om de getoonde afbeelding eer te bewijzen, wordt gedood (Openb.13:15).

Tovenarij en moord

Over moorden en tovenarijen spreekt de Bijbel niet alleen in Openb.9:21, maar ook in Openbaring 18 en in de brief aan de Galaten. Het Griekse woord *pharmakeioon* is in de HSV weergegeven als “tovenarijen”, en in de oude Statenvertaling als “venijngevingen”. De grondbetekenis van dit woord is waarschijnlijk: manipulatie van medemensen door middel van hypnose, beneveling of bedrog. Het kan betrekking hebben op het toedienen van een verdovend middel of een gif met de bedoeling om slachtoffers te verzwakken, te beïnvloeden of te doden (zie Gal.5:20). Om die reden hebben de Statenvertalers het weergegeven als “venijngevingen”, de praktijken van een gifmenger. Er is dus mogelijk een oorzakelijk verband tussen de “moorden” waarvan Openb.9:21 spreekt en de in hetzelfde vers genoemde “tovenarijen”.

In het achttiende hoofdstuk van de Openbaring schrijft Johannes over de val van het economisch centrum van de wereld in de tijd die aan de wederkomst voorafgaat. Over dit “grote Babylon” merkt de ziener op:

“... uw kooplieden waren de groten van de aarde. Door uw **tovenarij** immers werden alle naties misleid” (Openb.18:23).

De miljardairs die in Babylon zetelen zullen volgens deze profetie schatrijk worden door alle naties te misleiden met “tovenarij”. Johannes gebruikt hier het enkelvoud van *pharmakeioon*: het woord *pharmakeia*. Ons woord “farmacie” is van dit Griekse woord afgeleid. In de tijd van het einde zal de mensheid door “kooplieden”, die tevens de “groten van de aarde” zijn (eigenaars van multinationals) op grote schaal worden misleid en gemanipuleerd. Als we het Griekse woord *pharmakeia* in Openb.18:23 onvertaald mogen laten, zal Babylon van “farmacie” gebruik maken om “alle naties te misleiden” en zich ten koste van hen ontzaglijk te verrijken.

Ontucht

Over “ontucht” (Gr. *porneia*, Openb.9:21) als kenmerk van de tijd van het einde wordt mogelijk ook gesproken in Paulus’ eerste brief aan Timotheüs. De apostel zegt daar:

“Maar de Geest zegt uitdrukkelijk dat in latere tijden sommigen afvallig zullen worden van het geloof en zich zullen wenden tot misleidende geesten en leringen van demonen, door huichelarij van leugenaars, die hun eigen geweten als met een brandijzer hebben toegeschroeid. Zij **verbieden te trouwen...**” (1 Tim.4:1-3)

Tijdens de kerkgeschiedenis is dit Bijbelwoord dikwijls betrokken op het celibaat, dat in de roomse kerk voor priesters en kloosterlingen verplicht is gesteld. Maar wat Paulus schreef heeft waarschijnlijk een heel andere betekenis. De apostel voorzegde dat er “in latere tijden”, dus in een tijd die voor hemzelf en voor Timotheüs nog in de verre toekomst lag, demonisch geïnspireerde mensen zouden optreden die kwalijke denkbeelden zouden verspreiden. Zulke mensen zouden zich schuldig maken aan “huichelarij” (Gr. *hupokrisis*). Ze zouden zich oprecht voordoen, maar in werkelijkheid helemaal niet oprecht zijn. Ze zouden beweren de waarheid te spreken, in het volle besef dat wat ze zeiden een

leugen was. Deze mensen zouden zich keren tegen het *huwelijk*: ze zouden “verbieden om te trouwen”.

In 1 Timotheüs 4:3 kondigt Paulus misschien aan dat het huwelijk, de verbintenis van één man en één vrouw die door God bij de schepping is ingesteld (Gen.1:27, 2:24), in de tijd van het einde door sommigen zal worden *verboden*. Het huwelijk zal worden afgeschilderd als een verouderde maatschappelijke instelling, waarbinnen vrouwen eeuwenlang werden onderdrukt en kinderen werden geïndoctrineerd. Leugengeesten zullen beweren dat mensen vrij behoren te zijn om sexuele gemeenschap te hebben met wie ze ook maar willen, en dat kinderen niet behoren te worden opgevoed door hun ouders maar door de staat. In een samenleving waarin het huwelijk is verboden, zal ontucht de regel worden (vgl. Openb.2:14, 2:20-22, 9:21). In zo'n natie zullen mensen vanaf de peuterleeftijd volstrekte eenlingen zijn en de hulpeloze prooi van een almachtige overheid. De leugenaars waarover Paulus spreekt zullen hun onderdanen vrijheid voorspiegelen, maar hen in werkelijkheid in slavernij willen voeren. Ze zijn volstrekt gewetenloos en voeren een verborgen agenda uit, die hun is ingefluisterd door demonen.

Voedingsverboden

Een tweede stelling die door leugenaars zal worden verspreid heeft betrekking op wat mensen *eten*. De nep-leraars van de laatste dagen zullen

“...gebieden **zich te onthouden van voedsel**, dat God geschapen heeft voor de gelovigen en voor hen die de waarheid hebben leren kennen, om onder dankzegging aanvaard te worden” (1 Tim.4:3).

Welk voedsel God aan de mens heeft gegeven, wordt verteld in het boek Genesis. We lezen daar:

“En God zei: Zie, Ik geef u al het zaaddragende gewas dat op heel de aarde is, en alle bomen waaraan zaaddragende boomvruchten zijn; dat zal u tot voedsel dienen” (Gen.1:29)

“Alles wat zich beweegt, waarin leven is, zal u tot voedsel dienen; Ik heb het u allemaal gegeven, evenals het groene gewas” (Gen.9:3)

Het dieet dat God aan de mens heeft gegeven bestaat dus uit: zaden, fruit, groenten en vlees.

Tijdens de kerkgeschiedenis is 1 Timotheüs 4:3 dikwijls betrokken op de jaarlijkse vastendagen, die door de roomse kerk aan gelovigen werden opgelegd. Maar met “gebieden zich te onthouden van voedsel” doelde de apostel waarschijnlijk op een *permanent* verbod om bepaald voedsel te eten. In de tijd van Paulus waren er mensen die meenden dat het niet goed was om vlees te eten, aangezien zulk vlees doorgaans afkomstig was van afgodenoffers. Sommige gelovigen gingen er bovendien van uit dat het een christen niet betaamde om wijn te drinken (Rom.14:1-15:2, 1 Kor.8:1-13). Uit wat Paulus in 1 Tim.4:3 schrijft kan worden afgeleid, dat bepaalde voedingsmiddelen in de “laatste dagen” zullen worden verboden, hoewel zulke voedingsmiddelen door God voor menselijke consumptie zijn bestemd. We kunnen daarbij denken aan vlees en vis, aan vruchten en groenten uit andere werelddelen, aan zuivel en aan landbouwproducten waarvan de teelt veel kunstmest vereist. Voor dit verbod zal men fraai klinkende argumenten hebben, maar er zal een verborgen agenda achter schuil gaan. Door monopolieposities op de voedselmarkt te verwerven zullen machthebbers de wereldbevolking in hun greep weten te krijgen

Samenvatting

1. Wanneer we Genesis 6 vergelijken met wat er in het Nieuwe Testament over de toekomst wordt gezegd, dan blijken er overeenkomsten te zijn tussen de menselijke samenleving voor de zondvloed en diezelfde samenleving aan het eind van de tegenwoordige boze eeuw.

2. Tijdens beide perioden van de geschiedenis is de slechtheid van de mens op aarde groot en neemt talloze vormen aan. Het menselijk denken en het menselijk handelen zijn geheel bedorven. Met Gods wil wordt in geen enkel opzicht meer rekening gehouden. De aarde is vervuld met

geweld. Wat God heeft geschapen, wordt door menselijk handelen kapot gemaakt.

3. Zowel de wereld voor de zondvloed als de wereld voor de wederkomst lopen uit op een situatie waarin de aarde wordt bestuurd door boze geesten, die zich door halfmenselijke wezens laten vertegenwoordigen. In de dagen van Noach waren dit de “geweldigen uit de voortijd”, de *nephilim*. In de jaren die aan de wederkomst van Christus voorafgaan zijn het de beide “beesten” die worden genoemd in het boek Openbaring: het “beest uit de zee” en het “beest uit het land”.

4. Volgens de Bijbel zal het eind van de tegenwoordige boze eeuw worden gekenmerkt door massale afval van mensen die aanvankelijk tot de christelijke gemeente behoorden, vervanging van de Bijbelse waarheid door menselijke en demonische verzinsels, en verdwijning van het onderscheid tussen de levensstijl van gelovigen en ongelovigen.

5. Uit 1 Timotheüs 4:1-5 blijkt dat het instituut van het huwelijk en het gebruik van bepaalde voedingsmiddelen in de tijd van het einde zullen worden verboden.

6. Openbaring 13:11-18 schetst een samenleving waarin één persoon totale controle over de hele mensheid uitoefent via een beeld dat kan spreken en kan detecteren of men het eer bewijst.

7. En Openbaring 18:23 schetst een wereld waarin de groten van de aarde alle naties met behulp van “tovenarij” (zinsbegoocheling, manipulatie, Grieks: farmacie!) zullen misleiden om zich op onvoorstelbare wijze te kunnen verrijken.

* * * * *

Zoals in de dagen van Lot

Tijdens Zijn laatste reis naar Jeruzalem vergeleek de Here Jezus de dagen die aan Zijn wederkomst vooraf zouden gaan met de dagen van Lot (Luk.17:28-33). Op beide momenten in de geschiedenis komen vele mensen plotseling en onverwacht om (Luk.17:28-29) en worden enkele anderen gered door tijdig te vluchten (Luk.17:31-33). Zullen de omstandigheden bij de “voleinding van de eeuw” ook in ander opzicht overeenstemmen met de omstandigheden in Lots tijd? Zal de toekomstige wereld om dezelfde redenen door het oordeel van God worden getroffen als de samenleving in het Jordaandal, die door vuur en zwavel werd verteerd?

De omstandigheden in Lots tijd

Over de redding van Lot en zijn beide dochters uit Sodom schrijft de apostel Petrus, dat de HERE

“[de] rechtvaardige Lot gered heeft die zwaar te lijden had door de wandel in **losbandigheid** van de zedelozen; (want deze rechtvaardige heeft, toen hij in hun midden woonde, dag aan dag [zijn] rechtvaardige ziel door [het] zien en horen gekweld met hun **wetteloze** werken” (2 Petr.2:7-8)

Volgens deze apostel werd het leven in Sodom en Gomorra gekenmerkt door een “wandel in losbandigheid” en door “wetteloze werken”. Maar wat bedoelde hij met “losbandigheid” en met “wetteloze werken”?

Wetteloze werken

Het woord “wetteloos” (Gr. *anomos*) heeft in de Bijbel soms een neutrale klank. God heeft Zijn wet gegeven aan het volk Israël, maar niet aan de heidenvolken. Israël bezit Gods wet, maar de volken hebben die niet. Daarom kon Paulus de volken aanduiden als: “hen die zonder wet zijn” (Gr. *anomois*, dus: wettelozen) en de Joden als: “hen die onder [de] wet zijn” (1 Kor.9:20-21). De dichter van Psalm 147 zegt hierover:

“Hij maakt Jakob Zijn woorden bekend,
Israël Zijn verordeningen en Zijn bepalingen.
Zo heeft Hij voor **geen enkel ander volk** gedaan;
die kennen Zijn bepalingen niet” (Psa.147:19-20)

De volken zijn “wettelozen” (1 Kor.9:21). Dat is vanzelfsprekend, want God heeft Zijn verordeningen en bepalingen niet aan hen gegeven.

In 2 Petr.2:8 heeft het woord *anomos* echter een ongunstige betekenis. De inwoners van Sodom en Gomorra deden niet maar zo af en toe, per ongeluk, iets dat slecht was. Ze gingen openlijk in tegen het recht van God dat zij *kenden* (vgl. Rom.1:32), elke dag opnieuw. Ze *verzetten* zich tegen de regels van goed en kwaad die God aan de hele mensheid heeft gegeven: dat men zijn medemensen niet mag vermoorden, geen afgoden mag dienen, en een ander niet met (economisch of fysiek) geweld mag dwingen tot geslachtsgemeenschap (Gen.9:2-6, Hand.15:20). Hoewel ze wisten wat rechtvaardig was, heerste er in hun steden het grootste onrecht.

Losbandigheid van zedelozen

Het woord *athesmos*, dat in Petrus' brief als “zedeloos” is weergegeven (2 Petr.2:8), betekent letterlijk: zonder norm. En het woord *aselgeia*, dat is vertaald als losbandigheid, betekent: zonder schaamte, zonder terughoudendheid, zonder fatsoen. Wat de apostel Paulus schreef over de volkerenwereld, was in extreme mate van toepassing op de inwoners van Sodom:

“Ze zijn vervuld van allerlei ongerechtigheid, hoererij, boosaardigheid, hebzucht, slechtheid. Ze zijn vol afgunst, moord, ruzie, bedrog, kwaadaardigheid. Kwaadsprekers zijn het, lasteraars, haters van God, smaders, hoogmoedigen, grootsprekers, bedenkers van slechte dingen, ongehoorzaam aan hun ouders, onverstandigen, trouwelozen, mensen zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, onbarmhartig. Zij kennen het recht van God, namelijk dat zij die zulke dingen doen de dood verdienen, en toch doen zij niet alleen zelf deze dingen, maar stemmen ook van harte in met hen die ze doen” (Rom.1:29-32).

De stadgenoten van Lot bedreven niet alleen zelf allerlei openlijke zonden, ze verheugden zich ook over andermans kwaad. Ze hadden er plezier in om anderen misdrijven te zien plegen (Rom.1:32). Zo zijn er vandaag ook velen die zich dagelijks vergapen aan films waarin overspel, geweld en diefstal worden gepleegd.

De omstandigheden in de laatste dagen

De “dagen” die aan Christus’ wederkomst voorafgaan zullen worden gekenmerkt door wetteloos gedrag, net als de dagen van Lot. Aan de gemeente van Thessalonica schreef Paulus over de dag van de Heer:

“[Die komt niet] als niet eerst de afval gekomen is en de mens van de **zonde** geopenbaard is, de zoon van het verderf, die zich verzet en zich verheft tegen al wat God heet of een voorwerp van verering is, zodat hij in de tempel van God gaat zitten en zichzelf vertoont dat hij God is... En nu, u weet wat [hem] tegenhoudt, opdat hij geopenbaard wordt op zijn tijd. Want de verborgenheid van de **wetteloosheid** werkt al. Alleen hij die nu tegenhoudt, [blijft] totdat hij weggenomen wordt. En dan zal de **wetteloze** geopenbaard worden, die de Heer <Jezus> zal verteren door de adem van Zijn mond en te niet doen door de verschijning van Zijn komst; hem, wiens komst naar [de] werking van de satan is met allerlei kracht en tekenen en wonderen van [de] leugen, en met allerlei bedrog van [de] ongerechtigheid voor hen die verloren gaan, omdat zij de liefde tot de waarheid niet hebben aangenomen om behouden te worden. En daarom zendt God hun een werking van [de] dwaling om de leugen te geloven, opdat allen geoordeeld worden die de waarheid niet hebben geloofd, maar een welgevallen hebben gehad in de ongerechtigheid” (2 Thess.2:3-12)

In vers 3 zegt Paulus, dat de dag van de Heer pas komt wanneer “*de mens van de wetteloosheid*” geopenbaard is ⁴⁶. In vers 7 schrijft de apostel dat “*de verborgenheid van de wetteloosheid*” al werkzaam is, en in vers 8 dat “*de wetteloze*” zich uiteindelijk zal openbaren om bij de verschijning van de Messias door de adem van Zijn mond te worden verteerd ⁴⁷.

---

⁴⁶ De Telosvertaling en de oude Statenvertaling zeggen: “de mens van de zonde”. Meer recente vertalingen hebben: “de mens van de wetteloosheid”. In sommige handschriften staat namelijk *ho anthropos tees hamartias*, maar in andere *ho anthropos tees anomias*.

⁴⁷ De uitdrukking “zal verteren door de adem van Zijn mond” is ontleend aan Jes.11:4, waar over de Messias wordt gezegd, dat Hij “met de adem van Zijn lippen de goddeloze zal doden”. In

Wetteloosheid is dus een schakel die de dag van de Heer met de dagen van Lot verbindt.

Ongekende wetteloosheid

In zijn brief legt Paulus uit, welke vorm die wetteloosheid op de dag van de Heer zal aannemen. De mensheid zal zich laten overtuigen van het “feit”, dat de Bijbel een sprookjesboek is maar dat mensen zich kunnen ontwikkelen tot goden door goddelijke eigenschappen te verwerven – zoals alwetendheid en onsterfelijkheid. Een man, die door de apostel “de mens van de wetteloosheid” wordt genoemd, zal zich als de enige ware god presenteren. Hij zal “in de tempel van God gaan zitten” om te laten zien dat hij “god is”. Tegen alles dat als God wordt vereerd zal hij zich verzetten, vooral tegen de God van Israël, en boven zulke goden zal hij zich verheffen. Hij zal zich keren tegen “al wat een voorwerp van verering is”. Heilige plaatsen en heilige gebouwen zal hij ontwijden en heilige dagen zal hij afschaffen ⁴⁸. Alleen hijzelf zal nog maar worden vereerd (vers 4). De opstanding van de Here Jezus zal hij afschilderen als een fabeltje, maar hij zal claimen dat hijzelf wél echt uit de doden is opgestaan (Openb.13:3,14; 17:8) en bij zijn opstanding goddelijke vermogens heeft verworven (Openb.13:4,13,15). Hij zal beweren dat hij de God van de Bijbel vër voorbij is gestreefd (Openb.13:5,6). De satan zal de leugenachtige claims van deze machthebber met allerlei “kracht en tekenen en wonderen” bevestigen, zodat de beweringen van de wetteloze onweerlegbaar lijken. Aan het einde van de eeuw zal de wetteloosheid

---

Openb.19:20-21 blijkt hoe Christus met een enkel bevel de tegenstanders zal uitschakelen. Het laatste Bijbelboek noemt dat bevel: “het zwaard van Zijn mond”.

⁴⁸ In het boek Daniël wordt over de heerser over het laatste wereldrijk gezegd dat hij “de tijden en de wet zal veranderen” (Dan.7:25). Deze profetie heeft in de geschiedenis voorvervullingen gehad: allereerst in het optreden van de Syrische koning Antiochus IV Epiphanes. Tijdens de Franse revolutie wilde men de week van zeven dagen vervangen door een tiendaagse periode, de sabbat, de zondag en alle christelijke feestdagen afschaffen en in plaats daarvan gebeurtenissen herdenken die met de revolutie verband hielden. Van dit voornemen werd echter spoedig afgezien. Tijdens communistische revoluties werd de kalender ook veranderd. De heerser van de eindtijd zal *elk* godsdienstig gebruik afschaffen met de bedoeling om wereldwijde “eenheid” tot stand te brengen en alle volken aan zich te onderwerpen.

zich openbaren als openlijk verzet tegen de woorden van God die men *kent* maar die men veracht, net zoals dat gebeurde in de dagen van Lot.

Verborgen wetteloosheid

Over de wetteloosheid die zich zal manifesteren wanneer de dag van de Heer aanbreekt heeft Paulus gezegd, dat die in verborgen vorm al werkzaam is (2 Thess.2:7). De Engelse schrijver W.E.Vine merkte over Paulus' woorden op:

“De verborgenheid van de wetteloosheid wordt door de wereld niet herkend, want zij bestaat niet alleen uit verwarring en wanorde; het tentoonspreiden van wetteloosheid door de wetteloze zal het gevolg zijn van het streven van de machten van de duisternis om het Godsbestuur omver te werpen”⁴⁹.

Er waren volgens Paulus in zijn tijd al krachten werkzaam die uiteindelijk zouden uitlopen op de openbaring van de wetteloze. Maar die krachten en hun uitingen werden door de meeste mensen niet als wetteloosheid herkend. Hun ware aard en het einddoel waarop ze aanstuurden was nog verborgen, en als we de woorden van de apostel mogen geloven, zijn ze nu nog steeds verborgen.

Globalisering

Paulus leefde in een tijd waarin er in Europa en het Midden Oosten een unieke politieke situatie bestond. Sinds de dagen van keizer Augustus heerste de *Pax Romana*. De Romeinen behandelden lokale culturen en godsdiensten met tolerantie en respect. Het *koinè* Grieks fungeerde in vele opzichten als de wereldtaal. Er was sprake van onderlinge samenwerking en de volken genoten een ongekennde vrede. Het streven naar eenheid leek goede vruchten te hebben voortgebracht.

Maar er zaten bedenkelijke kanten aan dit eenheidsstreven. Aan keizer Octavianus werden goddelijke eigenschappen toegedicht: men gaf hem de titel “Augustus” en op vele plaatsen in het Middellandse zeegebied

---

⁴⁹ W.E.Vine, *An Expository Dictionary of New Testament Words*, Iowa Falls (no date), p.647.

werd hij toegevoegd aan het *pantheon*. De *Pax Romana* werd gehandhaafd door een tot de tanden bewapend leger van meer dan dertig legioenen dat overal ingezet kon worden, en door een gigantisch juridisch en bestuurlijk apparaat. De Romeinen wilden “voor zichzelf een naam maken” (vgl. Gen.11:4).

Mondialisering (of globalisering) is niet iets moderns. Het is een kracht die in Paulus' tijd al werkzaam was. Het is een ontwikkeling die goed en nuttig en onvermijdelijk lijkt te zijn, maar waarachter een verborgen wetteloosheid schuilgaat. De mens meent door eigen kracht tot stand te kunnen brengen wat volgens de Bijbel pas in de toekomstige eeuw door Goddelijk ingrijpen tot stand zal komen: een wereldwijd bestuur van vrede en gerechtigheid (vgl. Jes.2:1-15).

Gezondheidszorg

Een andere ontwikkeling die zich in Paulus' tijd al voordeed was de opkomst van de medische wetenschap. De Griekse arts Hippocrates die overleed in 370 voor Christus wordt beschouwd als de grondlegger van de westerse geneeskunde. Hij scheef ziekte toe aan natuurlijke oorzaken, stelde op grond van lichamelijke symptomen een diagnose, en schreef op basis van zulke waarnemingen een therapie voor. Hippocrates onderkende het belang van hygiëne, gezonde eetgewoonten, lichaamsbeweging en frisse lucht. De inzichten die uit het werk van deze arts uit de Oudheid zijn voortgekomen, hebben de mensheid veel goeds gebracht en de levensomstandigheden en de gezondheid van veel mensen sterk verbeterd.

Maar de geneeskunde heeft schaduwzijden. Vanwege haar successen meent de mensheid ziekte en gezondheid in eigen hand te hebben, en is ze geneigd om ziekte toe te schrijven aan onverantwoordelijk gedrag van de patiënt, dus aan “eigen schuld”. Medische argumenten zijn in de afgelopen eeuwen gebruikt om de wereldbevolking te manipuleren, beslist ook ten kwade. Genetische en moleculair-biologische technieken hebben de mogelijkheid geschapen om te voorspellen hoeveel kans een menselijk individu heeft om een bepaald ziektebeeld te ontwikkelen, en

om “betere” mensen te kweken door te gaan sleutelen aan het menselijk genoom. Op basis van zulke voorspellingen worden op dit moment al talloze kinderen omgebracht in de moederschoot. Vergroting van de medische kennis lijkt nuttig en wordt beschouwd als een ontwikkeling die niet te stuiten is, maar achter dit streven gaat verborgen wetteloosheid schuil: de wil van de mens om over zijn eigen leven te beschikken en heel zijn bestaan naar eigen inzicht vorm te geven. De “nieuwe mensheid” die men door technologisch ingrijpen meent te gaan scheppen, is van volstrekt andere aard dan de “nieuwe mens” die God tot stand zal brengen door Zijn Zoon. Gods “nieuwe mens” is een toonbeeld van gerechtigheid en heiligheid (Efe.4:24), maar de “nieuwe mens” van de medisch-wetenschappelijke elite is half mens en half machine, en wordt gestuurd en beheerst door externe krachten. Gods ingrijpen zal leiden tot volmaakte vrijheid, maar het ingrijpen van de technocraten voert naar ongekende slavernij.

Techniek

Een derde verschijnsel dat zich tijdens het leven van Paulus al voordeed was een snelle ontwikkeling van de techniek, vooral de civiele techniek. De Romeinen legden in heel Europa een netwerk van verharde wegen en bruggen aan. Vervoer over land kon daardoor betrouwbaar en snel plaatsvinden, en briefwisseling werd voor gewone mensen mogelijk. Romeinse ingenieurs bouwden kilometers lange aquaducten, waardoor velden konden worden bevoeid en nederzettingen van water werden voorzien. Vermogende onderdanen van het rijk konden zich vestigen in steden met een ongekend comfort. De woonhuizen van zulke mensen beschikten over warm en koud stromend water en centraal geregelde vloerverwarming.

Maar technisch vernuft heeft duistere kanten. De technisch geörienteerde mens meent dat hij de wereld kan herscheppen in een paradijs. Als hij in de waan verkeert dat er voor elk probleem een technische oplossing bestaat, wordt de techniek voor hem een afgod. Zelfs wanneer zijn technisch ingrijpen grote problemen veroorzaakt, denkt hij die wel te kunnen oplossen: met nog méér techniek! En omdat

machthebbers niet deugen, is techniek in de geschiedenis altijd misbruikt om medemensen te controleren, te onderwerpen en... te vernietigen. Vooral dat laatste zal de HEERE eens doen besluiten om te gaan “verderven wie de aarde verderven” (Openb.11:18).

In het globale eenheidsstreven en de verafgoding van wetenschap en techniek is er volgens Paulus een verborgen wetteloosheid werkzaam die haar ware gezicht zal laten zien wanneer de dag van de Heer aanbreekt. In alle tijden heeft de mens ernaar gestreefd om “als God” te zijn, om eigenmachtig te beslissen over goed en kwaad en om de aardse werkelijkheid naar zijn hand te zetten. Als het einde van de eeuw nadert zal blijken dat de menselijke prestaties op zulke terreinen niet onafhankelijk en zelfstandig tot stand zijn gekomen, maar zijn aangestuurd en geïnspireerd door boze geesten.

Samenvatting

1. De “dagen van de Zoon des mensen” die voorafgaan aan de wederkomst zullen worden gekenmerkt door wetteloosheid - net als de “dagen van Lot” in Sodom.
2. Met het woord wetteloosheid geven de Bijbelschrijvers aan dat de mensen die in die tijd leven zich zullen verzetten tegen de regels van goed en kwaad die de Schepper aan de hele mensheid heeft gegeven en deze regels opzettelijk zullen overtreden.
3. De wetteloosheid van Sodom bestond uit: schending van het gastrecht, gewelddadige verkrachting en moord (Genesis 19), onrecht in de rechtspraak (Jesaja 1:9-17), vol trots doen wat God heeft verboden (Jesaja 3:9), overspel, grootscheepse misleiding (Jeremia 23:14) en weigering om zich over de armen en behoeftigen te ontfermen terwijl men zelf leeft in ontzaglijke overvloed (Ezechiël 16:49).
4. In de tijd die aan de wederkomst voorafgaat zullen de mensen zich net zo gedragen als de inwoners van Sodom (2 Timotheüs 3:1-5, Openbaring 9:20-21), maar de wetteloosheid zal dan nog een andere vorm aannemen.

5. Men zal geloven dat de mens door technisch ingrijpen goddelijke eigenschappen kan verwerven – zoals onsterfelijkheid en alwetendheid.

6. Het eerste voorbeeld van zo'n onsterfelijk geworden mens zal een wereldleider zijn die “in de tempel van God gaat zitten en zichzelf vertoont dat hij god is” (2 Thess.2:4, Openb.13:4,8,12). Deze mens zal ogenschijnlijk zijn opgestaan uit de doden – maar in werkelijkheid zal zijn lichaam worden beheerst en bestuurd door een boze geest uit de afgrond (Openb.13:14, 17:8).

7. De wetteloosheid die zich in het rijk van deze machthebber zal openbaren, is op een verborgen manier al duizenden jaren werkzaam: in de vorm van het streven naar een wereldregering, naar mondiale eenheid, naar beheersing van leven, gezondheid, ziekte en dood door middel van de geneeskunde en naar technische en militaire macht.

* * * * *

Gedachtespinsels

Over de dagen van Noach zegt de Bijbel, dat de gedachtespinsels van het menselijk hart in die tijd “alleen maar slecht waren” (Gen.6:5). Het tijdperk waarin de verheerlijkte Mensenzoon zal worden geopenbaard en dat aan Zijn verschijning “als de bliksem” zal voorafgaan, zal volgens de Here Jezus “zijn als de dagen van Noach” (Matth.24:37-42, Luk.17:26-27). Omdat de Here deze vergelijking maakte, kan een Bijbellezer zich een drietal dingen afvragen:

1. Wat bedoelt de Bijbel met: “gedachtespinsels van het hart?”
2. Zijn de gedachtespinsels die mensen vandaag koesteren ook slecht?
3. Wie staan er onder invloed van kwalijke gedachtespinsels? Zijn alleen ongelovigen daarin gevangen, of ook gelovigen?

In een eerder hoofdstuk hadden we al vastgesteld dat het woord gedachtespinsels betrekking heeft op de plannen van een mens, en ook op de wereldbeelden en levensbeschouwingen die de kern van zijn denken vormen, de filosofieën en ideologieën waardoor hij zich laat leiden. Aan zulke gedachtespinsels ontleent hij zijn maatstaven van goed en kwaad, en met behulp van die maatstaven probeert hij de wereld om zich heen te verbeteren.

Voor “gedachtespinsels” staat in Gen.6:5 letterlijk: “ontwerpen van het hart”. De Hebreeuwse uitdrukking die in Gen.6:5 is vertaald als “gedachtespinsels” komt ook voor in 1 Kron.29:18 (waar David bidt of de HEERE de “gezindheid in het hart” van Zijn volk wil bewaren en hun hart tot Hem wil richten). We vinden de uitdrukking bovendien in Psa.33:11 (waar de psalmist zegt dat de “gedachten van Gods hart” van generatie op generatie blijven bestaan, en waar “gedachten van Zijn hart” een parallel is van “de raad van de HEERE” die voor eeuwig standhoudt). De raad van de HEERE blijft onwankelbaar overeind, in tegenstelling tot de plannen van een mens (vgl. Spr.19:21). Toch is het zo dat een mens zal gaan spreken en handelen zoals hij in zijn hart overlegt en denkt. De

denkbeelden die hij in zijn binnenste koestert bepalen wat voor soort mens hij wordt, want de Bijbel zegt dat de “uitgangen van het leven” uit het hart zijn (Spr.4:23).

Wanneer we nagaan hoe het menselijk denken zich in de afgelopen eeuwen heeft ontwikkeld, is er reden om aan te nemen dat de HEERE over onze tegenwoordige “gedachtespinsels” hetzelfde oordeel velde als over de denkbeelden uit de tijd vóór de zondvloed. In het afgelopen millennium, en vooral in de laatste honderdvijftig jaar, is het denken van de mensheid immers op ontstellende wijze ontaard.

Wereldbeeld

In de negentiende en twintigste eeuw werd het denkbeeld gemeengoed dat alles wat we om ons heen zien door natuurkrachten en een proces van evolutie tot stand is gekomen. Het heelal zou na een oerknal zijn ontstaan. Alle levende wezens op aarde zouden hun oorsprong danken aan een toevallige organisatie van anorganische moleculen. Buiten ons universum bestaat er niets. Al het bestaande is het product van toeval en natuurwetten. De geschiedenis heeft geen bestemming of doel. Het bestaan van elk menselijk individu zal eindigen in de dood. En wanneer de brandstof voor de kernfusie in de zon opdraakt, zal de aarde waarop wij leven eveneens ophouden te bestaan.

Dit “gedachtespinsel” bestond al in de Oudheid, maar het werd eeuwenlang alleen maar gekoesterd door vrijdenkers en filosofen. Binnen de samenleving speelde het geen rol, want de meeste mensen beseften dat er een Schepper was die alle dingen had gemaakt. In de afgelopen eeuwen is de situatie echter ingrijpend veranderd. Bijna niemand gelooft nog in een Schepper, en vrijwel iedereen heeft het (ten onrechte zo genoemde) “wetenschappelijke wereldbeeld” aanvaard.

Over de oorsprong van het heelal en van elk menselijk individu spreekt de Bijbel volstrekt anders. Het uitgangspunt van de Schrift wordt al genoemd in de allereerste zin:

“In het begin schiep God de hemel en de aarde” (Gen.1:1).

Verderop lezen we:

“In zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat erin is, en Hij rustte op de zevende dag” (Exod.20:11).

“Alle dingen zijn door het Woord ⁵⁰ gemaakt, en zonder dit Woord is geen ding gemaakt dat gemaakt is” (Joh.1:3).

Over de instandhouding van het heelal zegt de Bijbel, dat de Schepper “alle dingen draagt door Zijn krachtig woord” (Heb.1:3). Omdat Hij alle dingen draagt, leidt de geschiedenis ook naar het door Hem vastgestelde einddoel. We mogen “naar Zijn belofte nieuwe hemelen en een nieuwe aarde verwachten, waarin gerechtigheid woont” (2 Petr.3:13, Jes.65:17). De Messias moet als Koning regeren totdat Hij “alle vijanden onder Zijn voeten heeft gelegd”. Als laatste vijand zal de dood te niet worden gedaan, en uiteindelijk zal God “alles zijn in allen” (1 Kor.15:25-28). Het bestaan van elk menselijk individu zal volgens de Bijbel beslist **niet** eindigen in de dood, integendeel:

“Zoals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden” (1 Kor.15:22).

De nu nog onvolmaakte schepping wordt door haar Maker gevoerd naar een toekomstige staat van volmaaktheid en onvergankelijkheid.

Het “wetenschappelijke” wereldbeeld is dus in elk opzicht de volstreekte *tegenpool* van het wereldbeeld van de Bijbel. De levende God die door de Bijbel spreekt beschouwt het als: “alleen maar slecht”, totaal krom, één en al leugen.

---

⁵⁰ Dat wil zeggen: Op bevel van God, door Zijn spreken, door de expressie van Zijn gedachten.

Religie

In de afgelopen eeuwen heeft de mensheid ook over godsdienst een “gedachtespinsel” geweven. Het idee dat er een God zou bestaan is volgens moderne inzichten een menselijke projectie.

Omdat er in de aardse werkelijkheid vaders zijn, heeft de oermens een buitenaardse vaderfiguur bedacht, een oude man die vanaf een wolk op ons neerkijkt. Aan zo'n projectie ontleende de mensheid eeuwenlang troost. Omdat hij in een wereld vol onzekerheid en dreiging leefde, was de gedachte dat er een almachtige Vader bestond die voor hem zorgde en hem in de hemel zou opnemen voor de middeleeuwse mens een enorme bemoediging. De rijken en machtigen maakten van deze Godsvoorstelling gebruik om hun onderdanen te onderdrukken en binnen hun machtsgebied stabiliteit te handhaven. Zij gebruikten religie als “opium voor het volk”. Horigen en arbeiders werden gesust met de gedachte: “Nu, op aarde, heb ik het wel slecht, maar straks, in de hemel, zal elk onrecht worden rechtgezet”. Met het denkbeeld dat God de politieke en kerkelijke machtsverhoudingen had ingesteld en van Zijn schepselen gehoorzaamheid eiste werden de massa's onder de duim gehouden.

“Moderne mensen” laten zich door zulke projecties niet meer bedotten. Die beseffen dat ze hun lot zelf in handen moeten nemen, dat ze in staat zijn om hun levensomstandigheden te verbeteren en dat dit moet gebeuren in het hier-en-nu, want verhalen over een hiernamaals zijn sprookjes. De mens moet niet vertrouwen op God, maar op zijn eigen kwaliteiten en mogelijkheden.

Ook van dit gedachtespinsel hoeven we ons niet af te vragen, hoe God het beoordeelt. In de brief aan de Efeziërs schrijft Paulus:

“Daarom buig ik mijn knieën voor de Vader, naar wie alle vaderschap in de hemel en op aarde genoemd wordt” (Efe.3:14-15, Willibrord-vertaling).

Volgens de Bijbel is God niet een droombeeld dat zijn bestaan ontleent aan aardse vaders. Aardse vaders zijn juist zwakke afschaduwingen van de échte Vader die elk mens in het aanzijn riep.

Ook dit gedachtespinsel is een volstreekte tegenpool van de Bijbelse waarheid. Men heeft kopie en origineel verwisseld. De Schepper velte over dit “inzicht” het oordeel: “Leugenachtig en bedrieglijk, alleen maar slecht”. Het oordeel van de Schrift luidt:

“De dwaas zegt in zijn hart: Er is geen God” (Psalm 14:1, 53:2)

Pogingen om de samenleving op atheïstische leest te schoeien hebben niet geleid tot vrijheid, maar tot de vorming van totalitaire systemen die miljoenen mensen hebben vernietigd en miljoenen anderen in diepe ellende hebben gestort. We hoeven maar te denken aan het nationaal-socialisme in West Europa, het communisme in de voormalige Sovjet-Unie en Cuba, de culturele revolutie in China, het regime van Pol Pot in Cambodja, en het stalinisme in Noord Korea. Bij deze pogingen tot wereldverbetering werd onrecht vervangen door een nog veel gróter onrecht.

Volgens de Schrift is de “vreze des HEREN” ⁵¹ het begin van de wijsheid (Psa.111:10, Spr.9:10) en een bron van leven (Spr.14:27, 19:23). Wie God de rug toekeert “heeft veel smarten, maar wie op de HEERE vertrouwt, hem zal de goedertierenheid omringen” (Psa.32:10). In het falen van atheïstische samenlevingen openbaarde zich de waarheid van deze voorzeggingen in de Bijbel. Militant atheïsme leidde niet tot vrijheid maar tot onderdrukking, en het eiste ontelbare slachtoffers.

Moraal

In de Oudheid en de Middeleeuwen meenden de meeste mensen, dat er absolute normen van goed en kwaad bestonden die waren vastgesteld door God, of de goden. Maar volgens een gedachtespinsel dat sinds de zestiger jaren van de vorige eeuw in brede kring is aanvaard is iedere

---

⁵¹ Deze Bijbelse uitdrukking betekent: ontzag voor God.

morele standaard per definitie onwetenschappelijk en volstrekt arbitrair. Wat een mens beschouwt als goed of als kwaad is zijn eigen hoogst persoonlijke keuze of wordt hem opgelegd door de samenleving waarvan hij deel uitmaakt. De acceptatie van dit denkbeeld heeft aan het eind van de twintigste eeuw geleid tot een *omkering* van de moraal op allerlei levensterreinen.

Trouw aan iemands levenspartner werd tot voor kort beschouwd als iets goeds, en vrije sex als iets verkeers. Maar tegenwoordig beschouwen velen huwelijkstrouw als een knellende last, en wisselende sexuele contacten als iets vanzelfsprekends: volstrekt natuurlijk en gezond. Bescheidenheid, kuisheid en zelfopoffering werden eeuwenlang beschouwd als deugden, en arrogantie, onkuisheid en assertiviteit als ondeugden. Maar wat vroeger als deugd werd gezien, vinden de meeste westerlingen nu ziekelijk en abnormaal. Huwelijk en gezin werden altijd beschouwd als de hoeksteen van de samenleving. Maar tegenwoordig wordt het huwelijk door velen afgeschilderd als een anachronisme: een verouderd overblijfsel uit de tijd waarin heteroseksualiteit nog de norm was. Men ziet het als een knellend instituut van vrouwenonderdrukking, en een voedingsbodem van incest.

Ook hier behoeven we ons niet af te vragen, wat God van zulke opvattingen denkt. Volgens de Bijbel wordt de vraag naar goed en kwaad beantwoord door de Ene en niet door ons mensen, want “niemand is goed dan Eén, [namelijk] God” (Matth.19:17, Mar.10:18, Luk.18:19). De Ene zal ieder mens “vergelden naar zijn werk”⁵². Uiteindelijk zal Hij allen “tot rechtvaardigen stellen” (Rom.5:19), dus: allen aan Zijn standaard van het goede doen beantwoorden.

In de Bijbel wordt over de relatie tussen man en vrouw gezegd:

“Laat het huwelijk **bij allen** in ere zijn en het huwelijksbed onbevlekt, want ontuchtplegers en overspelers zal God oordelen” (Hebr.13:4).

---

⁵² Dat wil zeggen: in overeenstemming met zijn daden, zijn manier van doen. Zie Psa.62:13, Jer.17:10, 32:19; Matt.16:27, Rom.2:6, 14:12; 1 Kor.3:8; 2 Kor.5:10; Gal.6:5; Openb.2:23, 22:12.

“Want dit is de wil van God: uw heiliging, dat u uzelf onthoudt van de ontucht, en dat ieder van u zijn lichaam weet te bezitten in heiliging en eerbaarheid, en niet in hartstochtelijke begeerte, zoals de heidenen, die God niet kennen. Laat niemand over zijn broeder heen lopen en hem bedriegen door zijn handelwijze, want de Heere is een Wreker van dit alles, zoals wij u ook van tevoren gezegd en bezworen hebben” (1 Thess.4:3-6)

“Maar ontucht en alle onreinheid of hebzucht, laten die onder u beslist niet genoemd worden, zoals het heiligen past, en evenmin oneerbaarheid” (Efe.5:3-4)

“Vlucht weg van de hoererie. Elke zonde die een mens doet, is buiten het lichaam, maar wie hoererie bedrijft, zondigt tegen zijn eigen lichaam” (1 Kor.6:18)

Wie de door God ingestelde kaders verwerpen, en zelfontplooiing en zelfverwerkelijking als het hoogste goed beschouwen, verwerven geen vrijheid maar storten zichzelf en hun omgeving in het ongeluk. Zulke vrijdenkers schilderen iets prachtigs dat God in de schepping heeft gelegd af als iets lelijks en iets lelijks als iets moois. Ze noemen duisternis licht en licht duisternis. Maar deze waandenkbeelden zullen hun geen zegen brengen.

Waarheid

Volgens een vierde gedachtespinsel, dat met het vorige samenhangt, bestaat er op sociaal, politiek, sexueel en ethisch vlak niet zoiets als dé waarheid, een inzicht dat absoluut vaststaat en dat de tegenpool is van leugen. Waarheid is subjectief. Elk mens mag zijn of haar eigen waarheid hebben en elke burger moet erkennen dat andermans waarheid even waardevol is als die van hemzelf.

Wat waarheid is voor de ene groep, is dat niet voor de andere. Wat mannen schrijven heeft vrouwen niets te zeggen, wat witte mensen zeggen is voor mensen met een andere huidskleur betekenisloos, wat hetero's beweren is binnen de homo- of transgenderwereld onzin. De literatuur uit het verleden is patriarchaal, sexistisch, heteronormatief, en racistisch want ze staat kritisch of afwijzend tegenover andere godsdiensten, culturen en sexuele geaardheden. Heruitgaven van oude boeken moeten van elk element worden ontdaan dat naar huidige

opvattingen aanstootgevend is, of worden verboden. Tot die oude boeken behoort ook de Bijbel.

De waarheid van onderdrukte groepen - zoals vrouwen, arbeiders, tot slaaf gemaakten, allochtonen, homoseksuelen, en transgenders - moet in kunst en cultuur worden getoond en behoort media-aandacht te krijgen, om gelijkheid te bewerkstelligen. Claims waarin wordt beweerd dat de ene godsdienst of de ene cultuur beter is dan de andere, zijn volstrekt onaanvaardbaar. Zulke claims leiden tot onderdrukking. Waarheidsclaims zijn in werkelijkheid machtsgrepen. Wie DE waarheid beweert te kennen, is een fascist die andersdenkenden wil onderdrukken of buitensluiten, of een achterlijk iemand die onderdrukkende structuren uit een ver verleden in stand wil houden. Zo'n spreker moet de mond worden gesnoerd en aan hem (of haar) mag geen podium worden gegeven.

Gods woord spreekt niet zó over waarheid. Wat waarheid is, is dat volgens de Bijbel niet maar alleen voor een enkele bevolkingsgroep, een bepaalde cultuur of een bepaalde tijd. Over de God van Israël zegt Mozes:

“Hij is de Rots, Wiens werk volmaakt is, want al Zijn wegen zijn een en al recht. **God is waarheid** en geen onrecht, rechtvaardig en waarachtig is Hij” (Deut.32:4)

Waarheid is volgens de Bijbel: zoals God spreekt, handelt en oordeelt. Koning David zong over Hem:

“De bepalingen van de HEERE zijn waarachtig [Hebr. waarheid], met elkaar zijn zij rechtvaardig” (Psa.19:10)

“Alle paden van de HEERE zijn goedertierenheid en trouw [Hebr. waarheid]” (Psa.25:10)

Ethan, de Ezrahiet, dichtte een lofzang op de HEERE:

“Gerechtigheid en recht zijn het fundament van Uw troon, goedertierenheid en trouw [Hebr. waarheid] gaan voor Uw aangezicht uit” (Psa.89:15).

In andere psalmen horen we:

“Laat de hemel zich verblijden en de aarde zich verheugen, laat de zee bulderen met al wat ze bevat. Laat het veld van vreugde opspringen met al wat erin is; dan zullen al de bomen van het woud vrolijk zingen voor het aangezicht van de HEERE, want Hij komt, want Hij komt om de aarde te oordelen. Hij zal de wereld oordelen in gerechtigheid en de volken **met Zijn waarheid**” (Psa.96:11-13).

De dichter van Psalm 119 bad tot de HEERE:

“Al uw geboden zijn waarheid... Uw gerechtigheid is gerechtigheid in eeuwigheid, en **Uw wet is de waarheid**”... Al uw geboden zijn waarheid” (Psa.119:86, 142, 151, SV)

“Vanaf het begin is Uw woord waarachtig [Hebr. waarheid], al Uw rechtvaardige bepalingen zijn voor eeuwig” (Psa.119:160)

En de Here Jezus bad voor Zijn discipelen:

“Heilig ze in Uw waarheid, **Uw woord is de waarheid**” (Joh.17:17, SV)

Het gedachtespinsel dat elke waarheid subjectief is en slechts beperkte geldigheid heeft, staat dus haaks op het onderwijs van de Bijbel. En wie als nuchtere buitenstaander tegen dit denkbeeld aankijkt, zal er tegenin brengen: We kunnen de bewering dat er geen waarheid is onmogelijk aanvaarden als de hoogste waarheid. Zo'n denksysteem is innerlijk tegenstrijdig.

Modellen

Op het terrein van de geneeskunde, de milieu- en klimaatwetenschappen heeft zich een omgekeerd proces voltrokken. Computermodellen waarmee de invloed van ziekteverwekkers op de volksgezondheid, van broeikasgassen op het klimaat of van de uitstoot van vervuilende stoffen op milieu en natuur worden voorspeld zijn óók menselijke gedachtespinsels. In de afgelopen decennia is er een heilig geloof in zulke modellen ontstaan. Binnen de politiek lijkt het besef dat modellen simplificaties zijn van de werkelijkheid en dat de uitkomst van elk model afhankelijk is van de gegevens die er ingevoerd worden totaal te

ontbreken. Als een model de werkelijkheid tezeer vereenvoudigt of de ingevoerde data onbetrouwbaar zijn, zijn de modeluitkomsten per definitie ook onbetrouwbaar. Overeenkomst tussen de voorspellingen van een model en bepaalde gebeurtenissen of feiten is geen onomstotelijk bewijs voor de juistheid van het model, maar kan op toeval berusten. Bovendien kunnen de meetwaarden die gebruikt werden om het model te testen gemanipuleerd of onjuist zijn.

Computersmodellen kunnen als politiek instrument worden gebruikt. Door de ingevoerde data zorgvuldig te kiezen kunnen uitkomsten worden verkregen die door machthebbers gewenst zijn. Met zulke uitkomsten kan de bevolking angst worden aangejaagd en de publieke opinie in de “juiste” richting worden gestuurd. Machthebbers kunnen enorme inspanningen van hun onderdanen eisen om de voorspellingen van een bepaald model niet te laten uitkomen, en bepaalde meetwaarden omlaag of omhoog te brengen. Voor dat heilige doel moeten dan hele bedrijfstakken worden opgeofferd ten koste van het beroep of het levensgeluk van ontelbaar velen, en complete bevolkingsgroepen kunnen onder dwang vanuit hun oorspronkelijke woongebied naar elders worden gedeporteerd ⁵³. De modellen hebben dan alle kenmerken gekregen van wat de Bijbel “afgoden” noemt.

Supermens

Een kwalijk gedachtespinsel dat sinds het eind van de negentiende eeuw opgeld doet is het denkbeeld dat de mens zijn evolutie in eigen hand behoort te nemen. Door gepaste maatregelen te treffen kan een kwalitatief beter menstype worden geschapen, een “nieuwe mens” die niet langer behept is met allerlei lichamelijke en psychische gebreken.

In de twintigste eeuw kreeg het idee om de genetische samenstelling van de menselijke bevolking te gaan verbeteren gestalte in de vorm van

---

⁵³ In communistische samenlevingen, zoals het Rusland van Stalin of het China van Mao, werden zulke maatregelen genomen op grond van de staatsideologie. In de toekomst kunnen ze worden genomen op grond van (pseudo)wetenschappelijke inzichten en modellen – waarmee de bevolking nog veel gemakkelijker kan worden misleid.

eugenetische maatregelen die door vele regeringen werden genomen. De “meest geschikte” mensen (gezond van lijf en leden, in het bezit van een goed verstand of van belangrijke technische vaardigheden) werden aangemoedigd om onderling te trouwen en om meer kinderen te krijgen, terwijl de “minder geschikten” (gehandicaptten, mensen met erfelijke afwijkingen of ouderdomskwalen, epileptici, asocialen, en zwakzinnigen) werden onderworpen aan huwelijksverboden of gedwongen sterilisatie. In Nazi-Duitsland was er zelfs sprake van grootschalige onvrijwillige euthanasie (lees: moord). Door consequente toepassing van zulke maatregelen zou een beter menstype kunnen worden gefokt. Na de val van het Derde Rijk en de onthulling van de gruwelen van de Holocaust kwam er een taboe te rusten op eugenetica, maar de “gedachtespinsels” die aan eugenetische maatregelen ten grondslag lagen, zijn niet uit de hoofden van machthebbers verdwenen.

In de tweede helft van de twintigste eeuw doken de denkbeelden van de eugenetica in gewijzigde vorm opnieuw op. Men sprak niet langer van eugenetica, maar van transhumanisme. Transhumanisme is een denkrichting die zich ten doel stelt om de door God gestelde grenzen van het menselijk bestaan te doorbreken en een nieuw wezen te scheppen met capaciteiten die de vermogens van de huidige mens overstijgen. Moderne technieken, zoals de moleculaire biologie, de moleculaire genetica, de nanotechnologie en de digitale elektronica, zullen indien ze op doelgerichte wijze worden toegepast, volgens transhumanisten leiden tot de schepping van een volstrekt nieuwe soort, een intelligent wezen dat de naam “mens” eigenlijk niet meer verdient. De mentale kracht, de gezondheid en de levensduur van dat wezen zullen de vermogens van de huidige mens oneindig ver te boven gaan. Door gericht wetenschappelijk en technisch ingrijpen, waarbij wordt gedacht aan wijziging van het menselijk genoom en aan de versmelting van mens en computer, zal de mens evolueren tot een god. Hij zal onsterfelijk en alwetend worden.

Afgezien van de vraag of het ethisch verantwoord is om aan het genetisch materiaal van de mens te gaan sleutelen en daar nieuwe, kunstmatig ontworpen genen in te gaan aanbrengen (met onbekende consequenties voor de betrokkene en diens nageslacht), kan men zich ook afvragen hoe

de individuen van de geschapen nieuwe soort zich zullen gaan verhouden tot het veel grotere aantal individuen van de oude mensheid, wanneer de experimenten van de transhumanisten slagen. Een Bijbellezer die weet wat er in Genesis en Openbaring over “supermensen” wordt gezegd kan die vraag bij voorbaat al beantwoorden. Wezens die véél meer kunnen en weten dan gewone mensen en die bovendien onkwetsbaar zijn, zullen zich ontpoppen als *nephilim* en *gibborim*, als geweldenaars die op mensen “jagen”, over hen gaan heersen en hen veranderen in machteloze slaven⁵⁴.

Samenvatting

1. Wanneer de Bijbel zegt dat de gedachtespinsels van het menselijk hart voor de zondvloed elke dag alleen maar slecht waren (Gen.6:5), dan worden daarmee niet alleen de concrete plannen bedoeld die de mensen maakten, maar ook (en vooral) de denkbeelden waardoor zij zich lieten leiden: wereldbeelden en levensbeschouwingen, filosofieën en ideologieën.
2. Wie nagaat hoe zulke gedachtespinsels zich in de afgelopen anderhalve eeuw hebben ontwikkeld, stelt vast dat ook van de huidige denksystemen moet worden gezegd dat ze “alleen maar slecht zijn”. Want in de denkbeelden waardoor de huidige mensheid zich laat leiden, is er geen enkele plaats voor God en haar gedachtespinsels zijn in vrijwel ieder opzicht een volslagen omkering van wat de Schepper heeft gezegd. In vroegere eeuwen bestonden er al wel kwalijke filosofieën, maar ze werden slechts gekoesterd door kleine groepjes mensen. Op dit moment zijn goddeloze gedachtespinsels gemeengoed geworden en worden door de massa’s verdedigd als de hoogste waarheid.
3. Onze “dagen” beginnen daarom sterk te lijken op “de dagen van Noach en van Lot” en het is op grond van de Bijbel te verwachten dat de komst van de Zoon des mensen niet lang meer zal uitblijven.

---

⁵⁴ Vgl. Gen.6:4, 10:8-9; Deut.9:2; Openb.13:1-18, 18:23-24.

De overhaaste vlucht

In een gesprek met Zijn discipelen trok de Here Jezus een parallel tussen de “dagen van Lot” en de tijd die aan zijn wederkomst zal voorafgaan (Luk.17:28-33). Over “de dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard zal worden” (Luk.17:30) zei Hij:

“Wie op die dag op het dak zal zijn, met zijn huisraad in huis, moet niet naar beneden gaan om het mee te nemen. En wie op de akker is, moet evenmin terugkeren naar wat hij achterliet. **Denk aan de vrouw van Lot.** Wie zijn leven [Gr. *ziel*] zal proberen te behouden, zal het verliezen. En wie het zal verliezen, zal het behouden” (Luk.17:31-33).

In een later gesprek met hen, op de Olijfberg, legde Hij deze waarschuwing uit. De evangelieschrijvers hebben die uitleg op verschillende manieren weergegeven. In het Lukas-evangelie lezen we:

“Wanneer u zult zien dat **Jeruzalem door legers omringd wordt**, weet dan dat zijn verwoesting nabij is. Laten dan wie in Judea zijn, vluchten naar de bergen en wie in het midden van Jeruzalem zijn, daaruit wegtrekken en wie op de velden zijn, er niet in gaan. Want dit zijn dagen van wraak, opdat al wat geschreven staat, vervuld wordt. Maar wee de zwangeren en de zogenden in die dagen, want er zal grote nood zijn in het land en toorn over dit volk. En zij zullen vallen door de scherpste van het zwaard en in gevangenschap weggevoerd worden onder alle heidenen. En Jeruzalem zal door de heidenen vertrapt worden, totdat de tijden van de heidenen vervuld zullen zijn” (Luk.21:20-24).

Mattheüs schreef:

“Wanneer u dan de **gruwel van de verwoesting, waarover gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan op de heilige plaats** – laat hij die het leest, daarop letten! – laten dan zij die in Judea zijn, vluchten naar de bergen. Wie op het dak is, moet niet naar beneden gaan om iets uit zijn huis te halen, en wie op de akker is, moet niet terugkeren naar wat hij achterliet om zijn kleren te halen. Maar wee de zwangeren en de zogenden in die dagen! En bid dat uw vlucht niet zal plaatsvinden in de winter en ook niet op een sabbat. Want dan zal er een grote verdrukking zijn, zoals er niet geweest is vanaf het begin van de wereld, tot nu toe, en zoals er ook nooit meer zijn zal. En als die dagen niet ingekort werden, zou er geen vlees behouden worden; maar ter wille van de uitverkorenen zullen die dagen ingekort worden” (Matth.24:15-22).

In het Markus-evangelie vinden we vrijwel dezelfde bewoordingen als in het verslag van Mattheüs (Mar.13:14-20).

Wie?

Toen de Heiland sprak over “de vrouw van Lot” was Hij met Zijn discipelen op weg vanuit Galilea naar Jeruzalem (Luk.17:11,22). Zijn waarschuwing dat bepaalde mensen op de “dag waarop de Zoon des mensen geopenbaard wordt” overhaast zouden moeten vluchten (zoals Lot uit Sodom) had, zo blijkt uit de uitleg die Hij later gaf, betrekking op de inwoners van Judéa en Jeruzalem. De waarschuwing was bestemd voor “wie in Judéa zijn” (Luk.21:21, Matth.24:16) en “wie in het midden van Jeruzalem zijn” (Luk.21:21). De Here sprak niet over Joden die zich buiten het land bevonden of over gelovigen uit de volken.

Waarheen?

In Zijn waarschuwing beschreef de Here de omstandigheden in het land Israël. Sommige inwoners van Jeruzalem zouden zich op het platte dak van hun woonhuis bevinden (Luk.17:31). Wanneer ze het signaal zagen dat aanleiding gaf om te vluchten, moesten ze onmiddellijk naar beneden gaan, blijkbaar via een trap die zich aan de buitenkant van hun woning bevond, en direct de benen nemen. Ze mochten geen seconde aarzelen en niet nog even in hun huis gaan om wat kostbare dingen mee te nemen (Luk.17:31, Matth.24:17, Mar.13:15). Ze moesten de stad meteen verlaten, “daaruit wegtrekken” (Luk.21:21).

Andere discipelen zouden op hun akker, in hun boomgaard of in hun wijngaard aan het werk zijn wanneer het signaal verscheen (Luk.17:31, Luk.21:21, Matth.24:18, Mar.13:16). Voor hen zou de verleiding groot zijn om nog even de stad in te gaan (Luk.17:31, 21:21) om wat kleren ⁵⁵ uit hun huis te kunnen meenemen (Matth.24:18, Mar.13:16), maar dat moesten ze beslist niet doen. Ze moesten denken aan de vrouw van Lot en geen seconde verliezen (Luk.17:32).

---

⁵⁵ Zoals een jas, de Bijbelse uitdrukking “een kleed” betekent zoveel als een overjas.

In het gesprek op de weg zei de Here alleen dat zijn discipelen Jeruzalem onmiddellijk moesten verlaten zoals Lot eens wegtrok uit Sodom (Luk.17:28-34), maar in Zijn latere uitleg zei Hij dat ze “naar de bergen” moesten vluchten (Gr. *eis ta oree*, Luk.21:21, Mar.13:14). Volgens het verslag van Mattheüs moesten ze vluchten “**op** de bergen” (Gr. *epi ta oree*, Matth.24:16). De uitdrukking “op de bergen” geeft aan dat de Judeeërs zich naar onherbergzame hooggelegen oorden buiten het cultuurland zouden moeten begeven. Akkers en weidegronden bevonden zich immers in de dalen.

Wanneer? (volgens Lukas)

Uit de verschillende weergaven van de evangeliëschrijvers (Lukas enerzijds, Mattheüs en Markus anderzijds) blijkt, dat de profetie van de Here over de overhaaste vlucht bij minstens twee gelegenheden zou worden vervuld ⁵⁶. Bij Lukas lezen we het volgende:

Teken: “Wanneer u zult zien dat Jeruzalem door legers omringd wordt” ⁵⁷ (Luk.21:20)

Voorzegging: “Weet **dan** dat zijn verwoesting nabij is” ⁵⁸

Opdracht: “Laten **dan** wie in Judea zijn, vluchten naar de bergen en wie in het midden van Jeruzalem zijn, daaruit wegtrekken en wie op de velden zijn, er niet in gaan” (Luk.21:21).

Motivering: “Want dit zijn dagen van wraak ⁵⁹, opdat al wat geschreven staat, vervuld wordt” (Luk.21:22).

---

⁵⁶ De verschillen tussen de evangeliën worden besproken in hoofdstuk 4 van mijn boek: *De (weder)komst van Christus: Een gepasseerd station of nog altijd te verwachten?* (Soest: Uitgeverij Boekencentrum-Boekscout, 2020).

⁵⁷ Hierbij hoeft niet te worden gedacht aan *vijandelijke* legers, de uitdrukking “door legers omringd” kan betrekking hebben op legers van Joodse partizanen die de stad wilden verdedigen.

⁵⁸ De uitdrukking “zijn verwoesting nabij” slaat terug op wat de Heiland over de tempel had gezegd: “Wat betreft deze dingen waarnaar u kijkt: Er zullen dagen komen waarin niet één steen op de andere steen gelaten zal worden die niet afgebroken zal worden” (Luk.21:6).

Gebeurtenissen: “Er zal grote nood zijn in het land en toorn over dit volk. En zij zullen vallen door de scherpte van het zwaard en in gevangenschap worden weggevoerd onder de heidenen” (Luk.21:23-24)

Volgend tijdperk: “En Jeruzalem zal door de heidenen vertrapt worden, totdat de tijden van de heidenen vervuld zullen zijn” (Luk.21:24)

Einde van dat tijdperk: “Er zullen tekenen zijn in zon, maan en sterren... benauwdheid onder de volken... radeloosheid vanwege het bulderen van zee en golven... het hart van de mensen zal bezwijken van vrees en verwachting van de dingen die de wereld zullen overkomen” (Luk.21:25-26)

Komst van de Messias: “En dan zullen zij de Zoon des mensen zien komen in een wolk, met grote kracht en heerlijkheid” (Luk.21:27)

Lukas schetst dus de volgende tijdlijn:

1. Jeruzalem maakt zich gereed voor de oorlog.
2. Zodra ze dat zien, moeten de discipelen onmiddellijk de wijk nemen.
3. Stad en tempel worden door vijandige legers verwoest.
4. Vele Joden komen om en de overlevenden worden weggevoerd.
5. Gedurende lange tijd (“tijden”) hebben de volken het in Jeruzalem voor het zeggen en lopen de stad onder de voet.
6. Er doen zich hevige natuurverschijnselen voor, de mensheid lijkt in haar voortbestaan te worden bedreigd en de volken worden vreselijk bang (maar Jezus’ discipelen mogen op dat moment weten dat het rijk van God nabij is, Luk.21:28,31).
7. De Zoon des mensen komt uit de hemel, in een wolk, met grote kracht en heerlijkheid (en het rijk van God breekt aan).

De punten 1 tot en met 4 uit het verslag van Lukas zijn vervuld in de jaren 66 tot 70, toen de Joodse opstand uitbrak, de volgelingen van Jezus

---

⁵⁹ Dat wil zeggen: de dagen van wraak die Israël zouden treffen omdat men Gods verbond had verbroken (vgl. Deut.28:15-68, Deut.32:35, Hos.9:7-9). Tijdens Israëls geschiedenis zijn er bij meerdere gelegenheden zulke “dagen van wraak” geweest, o.a. tijdens de wegvoering van het tienstammenrijk naar Assur, van het tweestammenrijk naar Babylon en van het Joodse volk naar allerlei plaatsen in het Romeinse rijk in het jaar 70.

vluchtten ⁶⁰, Jeruzalem na een langdurig beleg uiteindelijk viel en de weinige overlevenden als slaven werden verkocht in heel het Romeinse rijk. Punt 5 is ook vervuld. Wij bevinden ons op dit moment waarschijnlijk aan het eind van de “tijden van de heidenen”. Wie het nieuws volgt, krijgt de indruk dat de vervulling van punt 6 nabij is. Op de tijdlijn van Lukas lijken we ons bij de overgang van punt 5 naar punt 6 te bevinden.

Wanneer? (volgens Mattheüs en Markus)

Mattheüs heeft de waarschuwing van de Here Jezus anders weergegeven. In zijn verslag staat:

Teken: “Wanneer u dan de gruwel van de verwoesting, waarvan gesproken is door de profeet Daniël, zult zien staan op de heilige plaats...” (Matth.24:15)

Opdracht: “Laten **dan** zij die in Judea zijn, vluchten naar de bergen...” (Matth.24:16)

Motivering: “Want **dan** zal er een grote verdrukking zijn, zoals er niet geweest is vanaf het begin van de wereld tot nu toe, en zoals er ook nooit meer zijn zal” (Matth.24:21)

Voorzegging: “En als die dagen niet ingekort werden, zou er geen vlees behouden worden ⁶¹; maar ter wille van de uitverkorenen zullen die dagen ingekort worden” (Matth.24:22)

Einde van dat tijdperk: “En **meteen na** de verdrukking van die dagen zal de zon verduisterd worden en de maan zal zijn schijnsel niet geven en de sterren zullen van de hemel vallen en de krachten van de hemelen zullen heftig bewogen worden” (Matth.24:29)

Komst van de Messias en Zijn rijk: “En dan zal aan de hemel het teken van de Zoon des mensen verschijnen; en dan zullen al de stammen van de aarde rouw bedrijven ⁶² en zij zullen de Zoon des mensen zien, als Hij op

---

⁶⁰ Naar de stad Pella. Deze lag aan de oostkant van de Jordaan, in de landstreek Dekapolis.

⁶¹ Dat wil zeggen: zou de mensheid uitsterven, zou er geen enkel mens in leven blijven.

⁶² Het begin van Matth.24:30 moet misschien zó worden weergegeven: “En dan zal het teken van de Zoon-des-mensen-in-de-hemel verschijnen, dan zullen al de stammen van het land

de wolken van de hemel komt met grote kracht en heerlijkheid. En Hij zal Zijn engelen uitzenden onder luid bazuingeschal, en zij zullen Zijn uitverkorenen bijeenbrengen uit de vier windstreken, van het ene uiterste van de hemelen tot het andere uiterste ervan” (Matth.24:30-31)

Mattheüs en Markus schetsen een tijdlijn met een ander begin dan de lijn van Lukas:

1. Op de “heilige plaats”, dat wil zeggen: op de tempelberg in Jeruzalem, zal “de gruwel der verwoesting” worden opgericht waarvan de profeet Daniël (in Dan.12:11) heeft gesproken. Uit Daniëls profetieën (Dan.11:36-45) en uit een brief van de apostel Paulus (2 Thess.2:1-12) blijkt dat een wereldleider zich boven elke god en godsdienst zal verheffen (Dan.11:36) en de offerdienst in de tempel met geweld zal staken (Dan.12:11) om die te vervangen door de verering van zichzelf (2 Thess.2:4).
2. Zodra de volgelingen van Christus in Judea zien dat de offerdienst in de tempel is gestaakt en door een gruwel (=afgodsdienst) is vervangen ⁶³, moeten zij onmiddellijk vluchten.
3. Wie niet onmiddellijk vlucht, zal in een ongekend zware verdrukking terecht komen, waarvan de details in Openb.13:14b-17 worden beschreven.
4. Volgens de profetie van Daniël zal de verwoestende gruwel 1290 dagen blijven staan en zal het messiaanse rijk 1335 dagen na het oprichten van de gruwel aanbreken, bij de opstanding van de rechtvaardigen (Dan.12:11,12; vgl. Dan.12:1-4).
5. De HERE zal het leven van sommige uitverkorenen sparen (Matth.24:22), zodat deze mensen bijeenverzameld kunnen worden en naar Jeruzalem kunnen terugkeren wanneer de verdrukking voorbij is (Matth.24:31).

---

rouw bedrijven”. Het teken is volgens deze interpretatie de uitstorting van de Geest van de genade en de gebeden op het Joodse volk, waardoor Israël gaat inzien dat de Zoon des mensen in de hemel, die zij hebben doorstoken, de Messias is en heel het volk over Hem een rouwklacht aanheft (Zach.12:10-13:1, Openb.1:7). Niet slechts een menigte van 3000 mensen, zoals op de Pinksterdag, maar het hele volk zal dan tot inkeer komen.

⁶³ Aangezien er in de tempel een dagelijks morgen- en avondoffer wordt gebracht, zal men dit spoedig opmerken.

6. Wanneer het eind van de verdrukking nadert, zullen er angstaanjagende natuurverschijnselen plaatsvinden: verduistering van zon en maan, vallende sterren (meteorietinslagen?). De wereld lijkt te vergaan.

7. Dan komt de Zoon des mensen uit de hemel. Israël komt tot berouw en bekering, en het messiaanse rijk breekt aan.

De punten 6 en 7 van de tijdlijn van Mattheüs en Markus komen overeen met de gelijknamige punten op de tijdlijn van Lukas. Maar de eerste 5 punten van beide tijdlijnen komen niet overeen. Terwijl Lukas de “tijden van de heidenen” beschrijft die zouden verlopen tussen de val van Jeruzalem en de komst van de Mensenzoon uit de hemel, is de blik van Mattheüs gericht op de laatste drie-en-een-half jaar die aan Zijn komst voorafgaan.

Samenvatting

1. Uit de manier waarop Lukas (enerzijds) en Markus en Mattheüs (anderzijds) de eindtijdrede van de Here Jezus hebben weergegeven blijkt dat Zijn profetie over een overhaaste vlucht bij twee gelegenheden wordt vervuld.

2. De eerste gelegenheid deed zich voor toen Jeruzalem door legers (of legerkampen) omringd werd (Lukas 21:20), in de zestiger jaren van de eerste eeuw. De stad werd verwoest in het jaar 70. Discipelen van de Here Jezus zijn aan het begin van de Joodse opstand gevlucht naar Pella, aan de overzijde van de Jordaan.

3. De tweede gelegenheid heeft zich in de geschiedenis nog niet voorgedaan. Drie-en-een-half jaar voor de wederkomst van Christus zal de tempel in Jeruzalem worden ontwijd, het dagelijks offer worden gestaakt en een afgodendienst worden gestart. Die “gruwel” heeft ten doel om de dienst van de HEERE te gronde te richten. Daarom wordt hij “de gruwel der verwoesting” genoemd. Wie op de hoogte zijn van de voorzegging van Christus, zullen overhaast vluchten zodra ze de gruwel op de heilige plaats zien staan. Ze zullen zich spoeden naar “de bergen”

(Mar.13:14, Matth.24:16). Volgens een visioen van Johannes bevinden die bergen zich in “de woestijn” (Openb.12:13-16). Het zou kunnen gaan om een bergachtig gebied ten oosten van Jeruzalem, in het Bijbelse Edom.

5. De opdracht van de Here om bij het zien van een bepaald teken overhaast te vluchten betreft inwoners van de stad Jeruzalem en het gewest Judéa, dus niet gelovigen in Europa of Amerika.

6. De verwoestende gruwel zal volgens de profetieën van Daniël (7:25, 12:7) en het boek Openbaring (12:6, 12:14, 13:5) drie-en-een-half jaar (1260 dagen) blijven functioneren. Na 1290 dagen zal de heilige plaats weer gereinigd zijn (Dan.12:11).

7. Bij Zijn wederkomst zal de Here Zijn uitverkorenen verzamelen uit de vier windstreken en hen terugbrengen naar het beloofde land (Matth.24:31, Mar.13:27). Een verblijf van het volk Israël in de woestijn en een terugkeer naar het land is aangekondigd door de profeten (Hos.2:13-14, Jes.63:1).

* * * * *

Het Bijbels perspectief

In sommige Bijbelteksten wordt het oordeel dat de wereld zal treffen wanneer de Messias geopenbaard wordt (Luk.17:26-30, Luk.21:34-35, Matth.24:37-39) aangeduid als “de komende toorn”.

De komende toorn

Johannes de dooper gebruikte deze uitdrukking in een felle veroordeling van de Farizeeën en de Sadduceeën. Hij zei tegen hen:

“Adderengebroid! Wie heeft u laten weten dat u moet vluchten voor de **komende toorn**?” (Matth.3:7)

Johannes zei dit niet alleen tegen Israëls godsdienstige leiders, maar ook tegen de “menigte die uitliep om door hem gedoopt te worden” (Luk.3:7), gewone mensen die meenden dat onderwerping aan een doopritueel voldoende was om in Gods oog aanvaardbaar te zijn. Vele Judeeërs wilden zich wel door de profeet laten dopen, maar waren niet bereid om in overeenstemming met Gods wil te gaan leven en hun levens door God te laten veranderen.

Volgens Johannes zou “elke boom die geen goede vrucht voortbrengt worden omgehakt en in het vuur geworpen” (Matth.3:10, Luk.3:9). De Messias zou komen met “een wan in Zijn hand”. Hij zou

“Zijn dorsvloer grondig **reinigen** en de tarwe in Zijn schuur verzamelen, maar het kaf... met onuitblusbaar vuur verbranden” (Matth.3:12, Luk.3:17)

Wanneer het koninkrijk der hemelen (Matth.3:2) openbaar werd, zou de Messias verschijnen en Zijn “dorsvloer” (of “akker”, volgens Matth.13:38 “de wereld”) grondig reinigen. Wie “de wetteloosheid deden” zouden worden verwijderd en er zou niets van hen overblijven (Matth.3:12, 13:30, 13:41-42, 13:49-50). Struikelblokken die tot zonde verleiden zouden worden weggedaan (Matth.13:41). Maar de rechtvaardigen zouden blijven

leven, het rijk van de Messias binnengaan en in dat rijk mogen stralen (Matth.13:43,49). Johannes noemde de komende toorn een reiniging.

Gered van de komende toorn

In de brieven van Paulus wordt “de komende toorn” ook genoemd. De apostel schreef aan de christenen in Thessalonica, dat zij zich van de afgoden tot God bekeerd hadden om:

“de levende en waarachtige God te dienen en Zijn Zoon uit de hemelen te verwachten, Die Hij uit de doden heeft opgewekt, namelijk Jezus, Die ons **verlost van de komende toorn**” (1 Thess.1:10)

Voor “verlossen” staan in deze tekst niet *lutroo* of *exagorazoo*, woorden die betrekking hebben op het kopen of vrijkopen van een slaaf. De apostel gebruikte het werkwoord *ruomai*, dat “redden” betekent, in de zin van “te hulp snellen”, “beschermen”, bevrijden, bewaren, in veiligheid brengen, verlossen uit dreigend gevaar.

Over wat er zal gebeuren wanneer “de toorn” over de wereld komt schreef Paulus:

“...Wanneer zij zullen zeggen: Er is vrede en veiligheid, dan zal een **onverwacht verderf** hun overkomen, zoals de barensweeën een zwangere vrouw, en zij zullen het beslist niet ontvluchten” (1 Thess.5:3)

Uit het tekstverband (1 Thess.5:1-11) blijkt, dat de apostel met het woord “zij” wees op de ongelovige wereld, de mensen die de Bijbelse waarheid beschouwden als een fabeltje ⁶⁴. In zijn tweede brief noemde hij de komende toorn een “wraakoefening”, dat wil zeggen: een herstel van het rechtsevenwicht door God ⁶⁵.

---

⁶⁴ Uit Openb.6:15-17, 14:9-10, 16:19 en 19:15 wordt ook over de komende toorn van de HEERE gesproken en wordt er verteld wie er door die toorn zullen worden getroffen.

⁶⁵ Het laatste Bijbelboek spreekt op dezelfde manier over Gods toorn (vgl. Openb.11:17-18).

“Het is immers rechtvaardig van God verdrukking te vergelden aan hen die u verdrukken en aan u die verdrukt wordt, samen met ons verlichting te geven, bij de openbaring van de Heere Jezus vanuit de hemel met de engelen van Zijn kracht, wanneer Hij met vlamvend vuur wraak oefent over hen die God niet kennen, en over hen die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn. Zij zullen als straf het **eeuwig verderf** ondergaan, weg van het aangezicht van de Heere en van de heerlijkheid van Zijn macht...” (2 Thess.1:6-9)

De uitdrukkingen “een onverwacht verderf” en “eeuwig verderf” verwijzen naar wat de Here Jezus tegen Zijn discipelen had gezegd:

“... Zoals ze bezig waren in de dagen voor de zondvloed met eten, drinken, trouwen en ten huwelijk geven, tot op de dag waarop Noach de ark binnenging, en het niet merkten, totdat de zondvloed kwam en hen allen **wegnam**, zo zal ook de komst van de Zoon des mensen zijn” (Matth.24:37-39).

Volgens Paulus zijn leden van “de gemeente in God, de Vader, en de Heere Jezus Christus” (1 Thess.1:1, 2 Thess.1:1) niet langer Gods vijanden, maar met “God verzoend door de dood van Zijn Zoon”. Ze zullen niet door de komende toorn worden getroffen, want zij zijn “geliefden van God en geroepen heiligen” (Rom.1:7).

“God echter bevestigt Zijn liefde voor ons daarin dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Veel meer dan zullen wij, nu wij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed, door Hem **behouden worden van de toorn**. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij, nu wij verzoend zijn, behouden worden door Zijn leven” (Rom.5:8-10).

“Want God heeft ons **niet bestemd tot toorn**, maar tot het verkrijgen van de zaligheid, door onze Heere Jezus Christus” (1 Thess.5:9)

Wanneer Gods toorn over de ongelovige wereld komt, zullen gelovigen “verlichting” ontvangen (2 Thess.1:7). Het Griekse woord *anesis* betekent “ontspanning”, “verkwikking” of “rust” en is in Paulus’ betoog de tegenpool van verdrukking.

De aanleiding tot de toorn

In zijn brieven maakt Paulus duidelijk, waarom de toorn van God eens over de wereld zal komen.

“Want de **toorn van God** wordt geopenbaard vanuit de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van de mensen, die de waarheid in ongerechtigheid onderdrukken, omdat wat van God gekend kan worden, hun bekend is. God Zelf heeft het hun immers geopenbaard. Want de dingen van Hem die onzichtbaar zijn, worden sinds de schepping van de wereld uit Zijn werken gekend en voorzien, namelijk én Zijn eeuwige kracht én Zijn Goddelijkheid, zodat zij niet te verontschuldigen zijn. Want zij hebben, hoewel zij God kennen, Hem niet als God verheerlijkt of gedankt, maar zij zijn verdwaasd in hun overwegingen en hun onverstandig hart is verduisterd. Terwijl zij zich uitgaven voor wijzen, zijn zij dwaas geworden, en hebben zij de heerlijkheid van de onvergankelijke God vervangen door een beeld dat lijkt op een vergankelijk mens, op vogels en op viervoetige en kruipende dieren” (Rom.1:18-23)

“Want dit weet u, dat geen enkele ontuchtpleger, onreine of hebzuchtige, die een afgodendienaar is, een erfdeel heeft in het Koninkrijk van Christus en van God. Laat niemand u misleiden met inhoudsloze woorden, want om deze dingen komt de **toorn van God** over de kinderen van de ongehoorzaamheid” (Efe.5:5-6)

“Dood dan uw leden die op de aarde zijn: ontucht, onreinheid, hartstocht, kwade begeerte, en de hebzucht, die afgoderij is. Door deze dingen komt de **toorn van God** over de ongehoorzamen” (Kol.3:5-6).

De toorn van God zal over de wereld komen omdat de mensen Hem niet eren als de Schepper en onrechtvaardig handelen ten opzichte van hun naasten. In Rom.1:18 noemt Paulus *asebeia* (“goddeloosheid”, letterlijk: gemis aan verering) en *adikia* (“ongerechtigheid”, letterlijk: gemis aan rechtvaardigheid) als ondeugden die Gods toorn opwekken. In zijn latere brieven spreekt de apostel over ontucht, onreinheid, hartstocht, kwade begeerte (iets willen hebben ten koste van je naaste) en hebzucht als aanleidingen voor Gods toorn. Om zulke dingen werd de oude wereld getroffen door de zondvloed, en om diezelfde reden zal de toorn van God ook in de toekomst over de wereld komen.

Wanneer Gods toorn ontbrandt, wordt dit veroorzaakt door het feit dat Zijn schepselen zich zozeer hebben misdragen dat de grens van Zijn geduld is bereikt. De HEERE zal ingrijpen, omdat Hij niet toestaat dat

Zijn schepselen Zijn schepping totaal “verderven” en het werk van Zijn handen volledig te gronde richten (Gen.6:11-13, Openb.11:17-18).

Weggerukt

Hoe Christus de Zijnen zal redden van de komende toorn maakt de apostel duidelijk in zijn brieven aan de Thessalonicenzen en de Korinthiërs. We lezen daar:

“...Dit zeggen wij u met **een woord van de Heere**, dat wij die levend zullen overblijven tot de komst van de Heere, de ontslapenen beslist niet zullen voorgaan. Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem van een aartsengel en met een bazuin van God neerdalen uit de hemel. En de doden die in Christus zijn, zullen eerst opstaan. Daarna zullen wij, de levenden die overgebleven zijn, samen met hen opgenomen worden in de wolken, naar een ontmoeting met de Heere in de lucht. En zo zullen wij altijd bij de Heere zijn” (1 Thess.4:15-17).

Met “een woord van de Heere” bedoelt Paulus: een “geheimenis” dat de opgestane Heere vanuit de hemel aan hem had geopenbaard. Een waarheid die in de Schriften van het Oude Testament niet is te vinden, en die tijdens het aardse leven van de Heere Jezus nog niet bekend was gemaakt. Want de apostel schrijft in 1 Kor.15:51-54:

“Zie, ik vertel u **een geheimenis**: Wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, in een oogwenk, bij de laatste bazuin. Immers, de bazuin zal klinken en de doden zullen als onvergankelijke mensen opgewekt worden, en ook wij zullen veranderd worden. Want dit vergankelijke moet zich met onvergankelijkheid bekleden en dit sterfelijke moet zich met onsterfelijkheid bekleden. En wanneer dit vergankelijke zich met onvergankelijkheid bekleed zal hebben, en dit sterfelijke zich met onsterfelijkheid bekleed zal hebben, dan zal het woord geschieden dat geschreven staat: De dood is verslonden tot overwinning”.

Het Griekse woord *keleuma*, dat in 1 Thess.4:16 is weergegeven als “een geroep” betekent: “een bevel” of “een commando”⁶⁶. Het is een militaire term. De aanvoerder van een leger kan zo’n commando geven, waarna de aanval wordt ingezet en de strijd losbarst. Uit het boek Openbaring

---

⁶⁶ Zie het *Grieks-Nederlands Woordenboek* van Prof.Dr.G.J.M.Bartelink (Het Spectrum, Utrecht 1975, Aula pocket no.7).

blijkt, dat er aan de zichtbare verschijning van Christus op aarde een strijd in de onzichtbare wereld zal voorafgaan. Gods vijanden zullen allereerst uit de hemel worden verdreven (Openb.12:7-10). “Weinig tijd” later (Openb.12:12) zal er ook aan hun optreden op aarde een einde worden gemaakt. Het grote Babylon zal worden verwoest (Openb.18:1-19:6), beest en valse profeet zullen in de vuurpoel worden geworpen, hun menselijke volgelingen zullen omkomen en de satan zal worden gebonden en in de afgrond worden opgesloten (Openb.19:11-20:3).

Volgens 1 Thess.4:16 zal er eens een bevel worden gegeven met de stem van een aartsengel, en in Openb.12:7 wordt verteld dat de aartsengel Michaël op dat moment met zijn leger zal gaan oorlogvoeren tegen de draak en diens leger – een strijd die voor de draak zal uitlopen op een nederlaag. Uit 1 Thess.4:15-17 blijkt dat de “gemeente in God, de Vader, en de Heere Jezus Christus” (1 Thess.1:1) in veiligheid zal worden gebracht zodra God de strijd met Zijn vijanden aanbindt. Het werkwoord *harpazoo*, dat in 1 Thess.4:17 is vertaald als “opgenomen” betekent letterlijk: “wegrukken”, “weggrijpen” of “wegroven”⁶⁷.

Het ligt voor de hand, om dit “wegrukken” van de gelovigen in Christus te vereenzelvigen met de “redding van de komende toorn” waarover Paulus eerder had gesproken (1 Thess.1:10) en met de “vereniging met Hem” waarover hij in een latere brief nog zou spreken. In 1 Thess.4:17 belooft de apostel dat gelovigen zullen worden weggerukt voor een “ontmoeting met de Heere in de lucht”, waarna zij “altijd bij de Heere zullen zijn”. Diezelfde gebeurtenis duidt hij in zijn tweede brief aan als “onze vereniging met Hem”.

Barensweeën

Over de komst van de toorn over de ongelovige wereld merkt Paulus op:

---

⁶⁷ Hetzelfde werkwoord is in de Statenvertaling weergegeven als “met geweld nemen” (Matth.11:12 en Joh.6:15), “wegrukken” (Matth.13:19, Joh.10:28 en 29, Hand.23:10, Openb.12:5), “grijpen” (Joh.10:12, Judas:23), “wegnemen” (Hand.8:39) en “optrekken” (2 Kor.12:2 en 4).

“...Dan zal een onverwacht verderf hun overkomen, zoals de barenswееn een zwangere vrouw” (1 Thess.5:3)

Door de gerichten die de aarde zullen treffen te vergelijken met barenswееn lijkt de apostel te wijzen op een plotselinge, hevige pijn. Het punt van de vergelijking is daartoe beperkt, want de barenswееn van een zwangere vrouw beginnen plotseling in de vorm van hevige pijn, maar “onverwacht” zijn ze beslist niet.

Barenswееn als beeld van heftige gebeurtenissen worden in meerdere Bijbelteksten genoemd. In Hand.2:24 spreekt Petrus over “de ween van de dood” die door God werden ontbonden om Zijn Zoon, Jezus Christus, te doen opstaan. In Zijn “rede over de laatste dingen” op de Olijfberg noemde de Here Jezus oorlogen, aardbevingen, besmettelijke ziekten, hongersnoden en onlusten “het *begin* [of: de aanvangen] van de ween” (Matth.24:6-8, Mar.13:8). Israël (voorgesteld als een vrouw bekleed met de zon) zal volgens een visioen van Johannes het eens “uitschreeuwen in barensood en in haar pijn om te baren” (Openb.12:2). En in Rom.8:22 schreef Paulus:

“Wij weten dat heel de schepping gezamenlijk zucht en gezamenlijk in **barensood** verkeert tot nu toe”

In deze teksten wordt het Griekse woord *oodin* (“wee”) gebruikt, en de daarvan afgeleide werkwoorden *oodinoo* (“ween hebben”) of *sunoodinoo* (“samen ween hebben”). Door deze woordkeuze plaatst de Bijbel het lijden van de tegenwoordige wereld (en vooral het lijden van de “laatste dagen”) in een hoopvol kader. Dat leed is wel buitengewoon hevig, maar niet hopeloos of zinloos, want het zal uitlopen op de geboorte van een nieuw wereldtijdperk. De wederkomst van Christus is niet “het einde van de wereld” ⁶⁸. Volgens de oorspronkelijke Griekse tekst van het Nieuwe Testament is het “de voleinding van de eeuw” (*sunteleia tou aionos*, Matth.13:39,40,49; 24:3, 28:20). Wanneer de Messias terugkomt, zal de wereld niet vergaan, maar zal de “toekomstige eeuw” aanbreken

---

⁶⁸ Deze titel is in de HSV geplaatst boven Mattheüs 24. Zulke opschriften behoren echter niet bij de oorspronkelijke Bijbeltekst.

(Matth.12:32, Mar.10:30, Luk.18:30, 20:35; Efe.1:21, 2:7; Hebr.6:5). In de Joodse traditie is men bekend met “de barenswéeën van de Messias” die zullen uitlopen op de geboorte van het messiaanse rijk.

Reiniging en oogst

De Bijbel vergelijkt de voleinding van het huidige wereldtijdperk, het slot van de tegenwoordige “boze eeuw”, niet alleen met een reiniging, maar ook met een oogst. Over de “komende toorn” (Matth.3:7, Luk.3:7) zei Johannes de dooper:

“De bijl ligt zelfs al aan de wortel van de bomen; elke boom dan die geen goede vrucht voortbrengt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen” (Matth.3:10, Luk.3:9)

Tegen Zijn discipelen (Matth.5:1-2) zei de Here Jezus later precies hetzelfde:

“Iedere boom die geen goede vrucht voortbrengt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen” (Matth.7:19).

Johannes had over zijn Opvolger, de Messias, gezegd:

“Zijn wan is in Zijn hand en Hij zal Zijn dorsvloer grondig reinigen en Zijn tarwe in Zijn schuur verzamelen en Hij zal het kaf met onuitblusbaar vuur verbranden” (Matth.3:12, Luk.3:17)

De Here Jezus zei over de “voleinding van de eeuw” en de verschijning van de Mensenzoon precies hetzelfde:

“Zoals dan het onkruid verzameld en met vuur verbrand wordt, zo zal het ook zijn bij de voleinding van deze wereld (Gr. *eeuw*): de Zoon des mensen zal Zijn engelen uitzenden, en zij zullen uit Zijn Koninkrijk verzamelen alle struikelblokken, en hen die de wetteloosheid doen, en zij zullen hen in de vurige oven werpen; daar zal gejammer zijn en tandengeknars. Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon, in het Koninkrijk van hun Vader” (Matth.13:40-43)

“Zo zal het bij de voleinding van de wereld (Gr. *eeuw*) zijn: de engelen zullen uitgaan en de slechten uit het midden van de rechtvaardigen afzonderen, en zij zullen hen in de vurige oven werpen” (Matth.13:49-50).

Het omhakken en afvoeren van bomen die geen goede vrucht voortbrengen is een beeld van reiniging en zuivering. Het wassen van de tarwe, waarna de graankorrels zullen worden opgeslagen en het kaf als afval zal worden verbrand, is eveneens een beeld van reiniging, maar tevens een beeld van de oogst.

Vrede en gerechtigheid

Door het vuur van Gods toorn zal de wereld een andere aanblik krijgen. De barensweeën die hemel en aarde treffen zullen leiden tot de geboorte van het messiaanse rijk. Het rijk van koning Salomo was van dat toekomstige rijk een type. Over die periode uit de geschiedenis wordt in het Oude Testament gezegd:

“Hij had **vrede** aan al zijn zijden, van rondom. En Juda en Israël woonden **onbezorgd**, ieder onder zijn wijnstok en onder zijn vijgenboom, van Dan tot Berseba, al de dagen van Salomo” (1 Kon.4:24-25)

Over het rijk dat na de toekomstige toorn zal aanbreken, wordt in de Psalmen verteld, dat de Koning van dat rijk

“zal neerdalen als regen op het gemaaide veld,
als regendruppels die de aarde bevochtigen.
In Zijn dagen zal de rechtvaardige tot bloei komen;
er zal **grote vrede** zijn, tot de maan er niet meer is.
Hij zal heersen van zee tot zee,
van de rivier de Eufraat tot de einden der aarde” (Psa.72:6-8).

Van het volk Israël staat in dezelfde Psalm geschreven:

“Zij zullen U [=God] vrezen, zolang de zon en de maan er zijn,
van generatie op generatie” (Psa.72:5).

En van de heidenvolken:

“Alle koningen zullen zich voor Hem neerbuigen,
alle heidenvolken zullen Hem dienen...
Alle heidenvolken zullen Hem gelukkig prijzen” (Psa.72:11,17).

Jesaja heeft van dat rijk geprofeteerd:

“Het zal in het laatste der dagen geschieden dat de berg van het huis van de HEERE vast zal staan als de hoogste van de bergen, en dat hij verheven zal worden boven de heuvels, en dat alle heidenvolken ernaartoe zullen stromen. Vele volken zullen gaan en zeggen: Kom, laten wij opgaan naar de berg van de HEERE, naar het huis van de God van Jakob; dan zal Hij ons onderwijzen aangaande Zijn wegen, en zullen wij Zijn paden bewandelen. Want uit Sion zal de wet uitgaan, en het woord van de HEERE uit Jeruzalem. Hij zal oordelen tussen de heidenvolken en veel volken vonnissen. En zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegscharen en hun speren tot snoeimessen. **Geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen. Oorlog voeren zullen zij niet meer leren**” (Jes.2:2-4, vgl. Micha 4:1-5).

Bij de komst van de Messias zal er met Israël het volgende gebeuren:

“Zij zullen blij zijn voor Uw aangezicht, zoals men zich verblijdt bij de oogst, zoals men zich verheugt wanneer men de buit verdeelt. Want het juk van hun last, de stok op hun schouders, en de knuppel van hun slavendrijver hebt U verbroken als eens op Midiansdag. Ja, **elke laars, stampend met gedreun, iedere soldatenmantel, gewenteld in bloed, zal verbrand worden, voedsel voor het vuur**” (Jes.9:2-4).

Aan oorlog, onderdrukking, gijzelneming en slavernij zal er een definitief einde komen. Beschietingen en terroristische aanslagen, die nu nog schering en inslag zijn, zullen tot het verleden behoren. Het Davidische koningschap zal worden hersteld, want Jesaja merkt op:

“Aan de uitbreiding van deze heerschappij en aan de vrede zal geen einde komen **op de troon van David** en over zijn koninkrijk, om het te grondvesten en het te ondersteunen door recht en gerechtigheid, van nu aan tot in eeuwigheid” (Jes.9:6).

Dat de messiaanse Koning het recht zal handhaven, wordt ook gezegd in het elfde hoofdstuk van Jesaja's profetie:

“Zijn ruiken zal zijn in de vreze des HEEREN. Hij zal niet oordelen naar wat Zijn ogen zien en Hij zal niet vonnissen naar wat Zijn oren horen. Hij zal de armen recht doen in gerechtigheid en de zachtmoedigen van het land zal Hij met rechtvaardigheid vonnissen. Maar Hij zal de aarde slaan met de roede van Zijn mond en **met de adem van Zijn lippen zal Hij de goddeloze doden**. Want gerechtigheid zal de gordel om Zijn heupen zijn, en de waarheid de gordel om Zijn middel” (Jes.11:2-5).

Vers 4 van Jesaja 11 wordt door Paulus op de wederkomst van Christus betrokken:

“Wij vragen u dringend, broeders, met betrekking tot de komst van onze Heere Jezus Christus en onze vereniging met Hem... Laat niemand u op enigerlei wijze misleiden. Want **die dag komt niet**, tenzij eerst de afval gekomen is en de mens der wetteloosheid, de zoon van het verderf, geopenbaard is, de tegenstander, die zich ook verheft boven al wat God genoemd of als God vereerd wordt, zodat hij als God in de tempel van God gaat zitten en zichzelf als God voordoet... **De Heere zal hem verteren door de Geest van Zijn mond** en hem teniet doen door de verschijning van Zijn komst...” (2 Thess.2:1,3-4,8)

Jesaja en Paulus kondigden aan dat de Messias bij Zijn komst de “mens der wetteloosheid”, de “zoon van het verderf”, de “tegenstander” of “antichrist”, zal uitschakelen, waarna er op aarde een toestand van ongekende vrede en veiligheid zal ontstaan:

“Een wolf zal bij een lam verblijven, een luipaard bij een geitenbok neerliggen, een kalf, een jonge leeuw en gemest vee zullen bij elkaar zijn, een kleine jongen zal ze drijven. Koe en berin zullen samen weiden, hun jongen zullen bij elkaar neerliggen. Een leeuw zal stro eten als het rund. Een zuigeling zal zich vermaken bij het hol van een adder, en in het nest van een gifslang zal een peuter zijn hand steken. **Men zal nergens kwaad doen of verderf aanrichten** op heel Mijn heilige berg, want de aarde zal vol zijn van de kennis van de HEERE, zoals het water de bodem van de zee bedekt” (Jes.11:6-9)

Volgens Jesaja zal deze ongekende vrede niet alleen het gevolg zijn van de wederkomst en het rechtvaardige bestuur van de Messias (Jes.32:1-2), maar ook tot stand komen doordat God “de Geest uit de hoogte” over Israël uitstort (Jes.32:15). In de tegenwoordige “boze eeuw” dwaalde het Joodse volk telkens opnieuw van Hem af, keerde Hem de rug toe en diende andere goden, maar in de toekomstige eeuw zal Israël de HEERE trouw zijn en zal elke Israëliet barmhartig zijn tegenover zijn naaste:

Dan zullen de ogen van wie zien, zich niet afwenden, en de oren van wie horen, zullen er acht op slaan. Het hart van onbedachtzamen zal inzicht krijgen, en de tong van stamelaars zal bedreven zijn om duidelijk te spreken. Een dwaas zal niet langer edelmoedig genoemd worden, en van een bedrieger zal niet gezegd worden: Hij is vrijgevig, want een dwaas spreekt dwaasheid en zijn hart bedrijft onrecht door het plegen van goddeloosheid, het spreken van lastertaal tegen de HEERE, het

onverzadigd laten van de hongerige, en het de dorstige aan drinken doen ontbreken” (Jes.32:3-6)

Van het Israël uit de toekomstige eeuw wordt gezegd:

“Al uw kinderen zullen door de HEERE onderwezen zijn, en de vrede van uw kinderen zal groot zijn” (Jes.54:13)

En tijdens die eeuw zal de “HEERE van de legers”, de “Heilige van Israël” die Zijn volk heeft verlost, “de God van heel de aarde” genoemd worden (Jes.54:5). Alle volken zullen dan erkennen dat Hij de enige ware God is.

De satan gebonden

Volgens de Bijbel is er nog een derde reden voor de ongekende vrede die er in de toekomstige eeuw zal heersen. In het laatste Bijbelboek vertelt Johannes dat de satan gedurende dat tijdperk in een onderaardse gevangenis zal worden opgesloten.

“En ik zag een engel neerdalen uit de hemel met de sleutel van de afgrond en een grote ketting in zijn hand. En hij greep de draak, de oude slang, dat is de duivel en de satan, en bond hem voor duizend jaar, en wierp hem in de afgrond, en sloot hem daarin op en verzegelde die boven hem, opdat hij de volken niet meer zou misleiden, totdat de duizend jaar tot een einde gekomen zouden zijn...” (Openb.20:1-3)

Uit de beschrijving van Johannes blijkt dat de boze in het toekomstige wereltijdperk geen enkele bewegingsvrijheid zal genieten. Hij wordt dan allereerst “gebonden”, vervolgens in de afgrond “opgesloten”, en die onderaardse gevangenis wordt boven hem “verzegeld”. Satan wordt in hechtenis genomen “opdat hij de volken niet meer zou misleiden”. Terwijl de boze in het huidige tijdperk nog “de hele wereld verleidt” (Openb.12:9) zal hij dat in de toekomstige eeuw duizend jaar lang niet meer kunnen doen.

Het boek Openbaring laat zien dat de misleiding van de boze er vooral op is gericht om op aarde oorlogen te ontketenen. De boze is een “mensenmoordenaar van het begin af” (Joh.8:44). Hij scheidt er behagen

in om de naties zover te krijgen dat ze elkaar gaan afslachten. En hij zal erin slagen om hen aan het eind van de tegenwoordige eeuw oorlog te laten voeren tegen “God en Zijn Gezalfde”, want Johannes schrijft:

“... Ik zag uit de bek van de draak, uit de bek van het beest en uit de mond van de valse profeet drie onreine geesten komen, als kikvorsen. Dit zijn namelijk de geesten van de demonen, die tekenen doen en die uitgaan naar de koningen van de aarde en van de hele wereld, **om hen te verzamelen voor de oorlog** van de grote dag van de almachtige God” (Openb.16:13-14)

Over die oorlog lezen we in het laatste Bijbelboek:

“Zij zullen **oorlog voeren** tegen het Lam, maar het Lam... zal hen overwinnen” (Openb.17:14)

“... Ik zag het beest en de koningen van de aarde en hun legers bijeenverzameld om **oorlog te voeren** tegen Hem...” (Openb.19:19)

Wanneer de satan voor “een korte tijd wordt losgelaten” na duizend jaar gebonden te zijn geweest, zal hij de volken opnieuw misleiden om tegen het volk Israël en Israëls Messias oorlog te gaan voeren:

“En wanneer die duizend jaar tot een einde gekomen zijn, zal de satan uit zijn gevangenis worden losgelaten. En hij zal uitgaan om de volken te misleiden die zich in de vier hoeken van de aarde bevinden, Gog en Magog, **om hen te verzamelen voor de oorlog**. En hun aantal is als het zand van de zee. En zij kwamen op over de breedte van de aarde, en **omsingelden de legerplaats van de heiligen en de geliefde stad**. Maar er daalde vuur van God neer uit de hemel en dat verslond hen. En de duivel, die hen misleidde, werd in de poel van vuur en zwavel geworpen...” (Openb.20:7-10)

Aan de militaire inspanningen van de volken ligt misleiding door de satan ten grondslag, Daarom zal er in de wereld een ongekende vrede heersen wanneer de boze in de afgrond is opgesloten, en meer dan duizend jaar later in de poel van vuur en zwavel is geworpen.

Samenvatting

1. In verband met de komst van de Messias en de vestiging van het messiaanse rijk spreekt de Bijbel over “de komende toorn” (Matth.3:7, Luk.3:7, 1 Thess.1:10).
2. Gods toorn zal ontbranden wanneer de grens van Zijn geduld is bereikt. Hij zal eens gaan “vernietigen wie de aarde vernietigen” (Openb.11:18). Hij zal niet toelaten dat boze geesten en gewetenloze mensen het werk van Zijn handen volledig te gronde richten. Hij zal de hele aarde reinigen. Alle “struikelblokken” en “hen die de wetteloosheid doen” zullen worden verzameld en verwijderd (Matth.13:40-42).
3. Wie tot “de gemeente in God, de Vader, en de Heere Jezus Christus” behoren zullen worden gered van de komende toorn (1 Thess. 1:1,10). Zij zullen onsterfelijk en onvergankelijk worden en worden weggerukt, “de Heere tegemoet in de lucht” (1 Thess. 4:16-17), voordat de Heere de strijd met Zijn vijanden aanbindt. Ze zullen na deze wegrukking altijd bij Hem zijn.
4. Hoewel de aarde door zware gerichten zal worden getroffen wanneer Gods toorn losbarst, plaatst de Bijbel deze gebeurtenissen in een positief kader. De Schrift noemt het “barensweeën” die zullen leiden tot de geboorte van het messiaanse rijk en de openbaring van een nieuwe wereld (Matth.24:6-8, Mar.13:8, 1 Thess.5:3).
5. Het toekomstige tijdperk, dat op de tegenwoordige “boze eeuw” zal volgen, wordt gekenmerkt door wereldwijde vrede en gerechtigheid (Psa.72, Jes.2:2-4, Micha 4:1-5, Jes.9:6, 11:6-9, 54:13). Die toestand van ongekende vrede, veiligheid en rust zal om drie redenen ontstaan:
6. De Messias zal in heerlijkheid verschijnen om namens zijn Vader over de hele aarde te regeren. Hij zal het recht handhaven en met grote strengheid elk kwaad bestraffen (Psa.72, Jes.2:4, 9:6, 11:2-5; 2 Thess.2:8).

7. Gods Geest zal over het volk Israël worden uitgestort. Het volk zal God vrezen, van ontrouw en afgodendienst in hun midden zal er niet langer sprake zijn (Psa.72:5, Jes. 32:15, 54:13; Ezech.11:19-20, 36:26-27, 39:29; Joël 2:28-29; Zach.12:10-13:2). De volken zullen God en Zijn Messias eren en dienen (Psa.72:11,17; Jes.2:2-3; Micha 4:2). De aarde zal vol zijn van de kennis van de HEERE (Jes.11:9, Hab.2:14).

8. De satan die in het huidige tijdperk de volken verleidt en hen tot oorlogvoeren aanzet, zal dan zijn gebonden en in de afgrond zijn opgesloten, die boven hem verzegeld is (Openb.20:1-3).

* * * * *

Nawoord

Tegen de menigten die naar Hem kwamen luisteren zei de Here Jezus, dat ze hadden nagelaten om over hun eigen tijd na te denken en om in te zien in welke fase van de heilsgeschiedenis zij zich bevonden. Bij een andere gelegenheid zei hij, dat het tijdperk dat aan Zijn wederkomst voorafgaat zou lijken op “de dagen van Noach” en “de dagen van Lot”.

Wanneer je aan medechristenen vraagt, of onze “dagen” op de tijd van Noach en van Lot beginnen te lijken, dan geven velen het antwoord: “Dat valt nog wel mee. Het tijdperk dat aan de zondvloed voorafging was zó verschrikkelijk, daar kunnen we ons nauwelijks een voorstelling van maken. In die tijd waren er reuzen op aarde die op mensen jaagden. En in Lots tijd was Lot de enige betrouwbare persoon in een hele landstreek. Zó erg is de toestand in de wereld van vandaag beslist nog niet”.

Dit antwoord is verontrustend. De sprekers verwijzen immers naar de *eindfase* van de ontwikkeling die er in de dagen van Noach en van Lot plaatsvond, en ze zwijgen over het feit dat er aan die eindfase een geleidelijk proces van ontarding vooraf was gegaan. Dat proces behoorde ook tot “de dagen van Noach” en “de dagen van Lot”.

Het antwoord is nog om een andere reden verontrustend. Hebben gelovigen de denkbeelden van de wereld misschien klakkeloos overgenomen zonder dit te beseffen? Zijn christenen misschien verstrikt geraakt in gedachtespinsels die de wereld om hen heen heeft geweven, en zijn ze daarom niet langer in staat om te onderscheiden dat het menselijk denken in de afgelopen eeuwen op ontstellende wijze is ontaard?

Wie nagaat wat de Bijbel zegt over de dagen van Noach en van Lot ontdekt talloze parallellen tussen de toenmalige tijd en de tijd waarin wij leven. Het slechte nieuws waartoe zo'n onderzoek leidt is de conclusie dat onze wereld gerichtstrijp wordt en binnen afzienbare tijd door haar Schepper zal worden gericht. Maar er mag op grond van de Schrift vooral

een *goed* bericht worden verspreid: Aan het huidige wereldbestuur zal er een eind komen en er zal een wereldwijd koninkrijk van vrede en gerechtigheid op aarde worden gevestigd.

Nadat “het gerechtshof zitting heeft gehouden” zullen “het koningschap en de heerschappij en de grootheid van de koninkrijken onder heel de hemel gegeven worden aan het volk van de heiligen van de Allerhoogste. Zijn koninkrijk zal een eeuwig koninkrijk zijn, en alles wat heerschappij heeft, zal Hem eren en gehoorzamen” (Dan.7:26-27). “De HEERE zal Koning worden over heel de aarde. Op die dag zal de HEERE de Enige zijn en Zijn Naam de enige” (Zach.14:9).

* * * * *

Om verder te lezen

De zienswijzen van de schrijvers van onderstaande boeken en tijdschriftartikelen komen beslist niet altijd overeen met de opvattingen die in dit boek verdedigd worden. Sommige schrijvers verkondigen op bepaalde punten zelfs een volstrekt tegengestelde opvatting. Om een gefundeerd standpunt te kunnen innemen is het nuttig om de Bijbelse gegevens vanuit verschillende invalshoeken te bezien en de argumenten voor de verschillende visies af te wegen.

Over Lukas 17 en Mattheüs 24

Anonymus. *Zoals in de dagen van Noach*. Document op bijbelsfundament.info.

----- (2022) *Leven we in de dagen van Lot?* Document op godskalender.nl.

----- *The Days of Noah and Lot*. Document op truthunchained.com.

----- (2022) *Comme aux jours de Noé – des avertissements pour notre époque*. Document op vieespoiretverite.org.

Bouter, H (2016) *Zoals het was in de dagen van Noach*. Document op oudesporen.nl.

Chapman, J (2016) *As In the Days of Noe*. Pegram, TN: Bible Believers Books.

Henn, EL (1996) *As In the Days of Lot*. Artikel in het tijdschrift *Forerunner*, July 1996. Geplaatst op bibletools.org.

Faraoanu, I (2015) *The waiting of Parousia. Aspects of Lukan eschatology (Luke 17:20-37)*. *Int Lett Soc Hum Sci* 57:85-93.

----- (2016) *The Day of the Son of Man and its Anticipation (Luke 17:26-30)* *Int Lett Soc Hum Sci* 67:1-10.

Gordon, I (z.j.) *As it Was In the Days of Lot*. Document op jesusplusnothing.com.

- Herbst, G (2022) *Wie in den Tagen Noahs und Lots (Lukas 17,28-30)*. Document op www.kahal.de.
- Jugel, W (2003) *Urzeit und Endzeit*. Unsere Zeit im Lichte der Urzeit von Adam bis zum Turmbau (1. Mose 1-11). Heilbronn: Paulus-Verlag.
- Juza, RP (2016) *One of the Days of the Son of Man: A Reconsideration of Luke 17:22*. J Bibl Lit 135:575-595.
- Kinley, J (2022) *As It Was in the Days of Noah*. Warnings from Bible Prophecy About the Coming Global Storm. Eugene, OR: Harvest House Publishers.
- Lang, TJ (2011) "You will desire to see and you will not see [it]: Reading Luke 17:22 as Antanaclasis". J Study New Testament 33:281-302.
- Langhenkel, D (2021) *Leven wij in de dagen van Noach?* Zwolle: Scholten Uitgeverij.
- Leaney, R (1955) *The Days of the Son of Man (Luke xvii. 22)*. Exp Times 67:28-29.
- Maitland, CD (1832) *The History of Noah's Day*. Practically Considered, and Viewed in Connexion with Our Own Times, and the Coming of the Son of Man, in a Series of Twelve Discourses. London: J.Hatchard and Son.
- Malan, J (2014) *Een herhaling van de dagen van Noach en van Lot*. Document op bibleguidance.co.za.
- McNeely, D (2019) "As in the Days of Noah" – Revisited. Artikel in Beyond Today Magazine, September-October 2019, geplaatst op ucg.org.
- Ritenbaugh, RT, Henn, EL (z.j.) *What the Bible Says About the Days of Lot*. Document op bibletools.org.
- Ryle, JC (1856) *Gedenk aan Lot – eene roepstem ook tot onzen tijd*. Amsterdam: H.Höveker.
- Schot, A (2021) *De geschiedenis herhaalt zich (Lukas 17:26-30)*. Document op prekenweb.nl.

- Spurgeon, CH (1868) *Noah's Flood*. "The Flood Came and Took Them All Away". Sermon about Matthew 24:30, March 5, 1868. Published in: Metropolitan Tabernacle Pulpit, Volume 14.
- Van der Schoot, J (2016) *De dagen van Noach*. Artikel in Het Zoeklicht, Jaargang 92, No.23.
- Van Genderen, D (2013) *Als in de dagen van Lot*. Document op dirkvangenderen.nl.
- Van Groningen, S. *Het zal zijn als in de dagen van Noach*. Document op dezedagen.com [Over deze website].
- Van Teeffelen, PJM (1998) *De moderne dagen van Noach*. Den Haag: Christelijke Uitgeverij Initiaal.
- Van Waarde, A (2020) *De (weder)komst van Christus*. Een gepasseerd station, of nog altijd te verwachten? Soest: Boekencentrum-Boekscout (bc.bs).
- Vos, W (2018) *Gedenkt aan Noach en de vrouw van Lot*. Document op bijbelseoverdenkingen.nl.
- Westerink, J (2012) *De dagen van Noach*. Heerenveen: Uitgeverij Groen.
- Winstanley, EW (1913) *Days of the Son of Man*. Exp Times 24:533-538.
- Woringer, LA (1880) *Unsere Zeit und die sie unterscheidende Merkmale, nach der heiligen Schrift beleuchtet in vier Vorträgen*. Augsburg: Richard Prenß.

Over het boek Genesis

- Bultema, H (1948) *Brief Notes on Genesis*. Grand Rapids: Grace Mission.
- Cassuto, U (1978) *A Commentary on the Book of Genesis, Part One: From Adam to Noah*. Jerusalem: The Magnes Press (The Hebrew University).
- Delitzsch, F (1888) *A New Commentary on Genesis, Volume I*. Edinburgh: T. & T.Clark.

- Den Breejen, KA (1970) *Schepping, val en vloed*. Franeker: T.Weaver.
- Gaebelein, AC (1912) *The Book of Genesis. A Complete Analysis of Genesis with Annotations*. New York City: Our Hope Publication Office.
- Leupold, HC (1950) *Exposition of Genesis*. Grand Rapids: Baker Book House.
- Reisel, M (1972) *Genesis – Transcriptie – Verklaring – Vertaling*. Den Haag: Kruseman.
- Sikkel, JC (1923) *Het boek der geboorten*. Verklaring van het boek Genesis. Amsterdam: H.A. van Bottenburg [2^e druk].
- Slagter, HB (2008) *De dagen van Noach*. Wijk bij Duurstede: Het Morgenrood.
- Ströter, EF (1925) *Das erste Buch Mose*. Artikelenserie in *Das Prophetische Wort*, Jaargang 17-19, 1923-1925.

Over de “zonen Gods” uit Genesis 6

- Anonymus (1995) *Die Riesen der Urzeit*. Artikel uit het Zweedse tijdschrift *Väckelseropet*, Nr. 12/1995. Vertaald in het Duits, geplaatst op bibeltemplet.net.
- Bullinger, EW (1922) *Appendices to the Companion Bible*. Oxford: Oxford University Press. Appendix No.23: *The Sons of God in Genesis 6:2,4*; No.24: *The Hundred and Twenty Years of Genesis 6:3*; No.25: *The Nephilim or Giants of Genesis 6, etc*; No.26: *Noah “Perfect” (Genesis 6:9)*.
- Doedens, JJT (2013) *The Sons of God in Genesis 6:1-4*. Proefschrift. Kampen: Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland.
- Erades, PE (2005) *De zonen Gods*. Document op “Uit de Schriften” website [van het web verdwenen].

- Fleming, J (1879) *The Fallen Angels and the Heroes of Mythology*, the Same with “the Sons of God” and “the Mighty Men” of the Sixth Chapter of the First Book of Moses. Dublin: Hodges, Foster and Figgis.
- Knoch, AE (2022) *De zogenaamde engelenwereld*. Capelle aan den IJssel: Stichting Da-ath.
- Kurtz, JH (1858) *Die Söhne Gottes in 1 Mos.6,1-4 und die sündigenden Engel in 2 Petr.2,4.5 und Jud.Vs.6.7*. Mitau: Aug. Neumann’s Verlag.
- Longva, R (z.j.) *Did Fallen Angels Create a Hybrid Race?* Document op godisgod.ca.
- Scholz, P (1865) *Die Ehen der Söhne Gottes mit den Töchtern der Menschen*. Eine exegetisch-kritische, historische und dogmatische Abhandlung über den Bericht Genesis 6,1-4. Regensburg: Georg Joseph Manz.
- Schwartzbauer, A (no date) *The Truth about Giants*. Document op psu.edu.
- Sielaff, D (2013) *Who are the Nephilim?* Document op askelm.com.
- Van Gemeren, WA (1981) *The Sons of God in Genesis 6:1-4 (An Example of Evangelical Demythologization?)* Westminster Theol J 43:320-348.

Over de historiciteit van de zondvloed (en andere catastrofes)

- Balsiger, D, en Sellier, CE (1977) *Op zoek naar de ark van Noach*. Feiten over een mysterie. Haarlem: Uitgeverij J.H.Gottmer.
- Deurloo, K. en Zuurmond, R. (1991) *De dagen van Noach*. De verhalen rond de vloed in Schrift en oudste traditie. Baarn: Ten Have.
- McCready Price, G (1931) *The Geological Ages Hoax*. A Plea for Logic in Theoretical Geology. New York: Fleming H. Revell Company.
- Montgomery, JW (1975) *The Quest for Noah’s Ark*. A Treasury of Documented Accounts from Ancient Times to the Present Day of

Sightings of the Ark and Explorations of Mount Ararat, with a Narration of the Author's Successful Ascent to the Summit of Noah's Mountain. Minneapolis, MN: Bethany Fellowship, Inc.

Nelson, BC (1931) *The Deluge Story in Stone*. A History of the Flood Theory of Geology. Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House.

Parrot, A (1955) *De zondvloed en de ark van Noach*. Nijkerk: G.F.Callenbach.

Ouweneel, WJ (1977) *De ark in de branding*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.

Rehwinkel, AM (1972) *De zondvloed in het licht van de Bijbel, de geologie en de archeologie*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn [3^e druk]

Tollmann, E en Tollmann, A (1994) *De zondvloed*. Van mythe tot historische werkelijkheid. Baarn: Tirion.

Velikovsky, I (1972) *Worlds in Collision*. London: Abacus Books.

----- (1974) *Earth in Upheaval*. London: Abacus Books.

Whitcomb, JC en Morris, HM (1975) *The Genesis Flood*. The Biblical Record and Its Scientific Implications. Grand Rapids, MI: Baker Book House.

Wiegiers, H en Van der Louw, C (1996) *De zondvloed in Nederland* [Amersfoortse Studies no.23] Leiden: Uitgeverij J.J.Groen en Zoon.

Over passages in het NT betreffende de “laatste dagen”

Du Toit, SJ (1880) *Een sprekend portret van de laatste dagen*. In duidelijke trekken geteekend door den apostel Paulus in 2 Tim.III:1-9: verklaard en op onzen tijd toegepast. Paarl: F.du Toit & Co.

Einert, W (2006) *Jakobus, 1+2 Petrus, 1-3 Johannes, Judas*. Berlin: SDL Verlag und Druck [Kurzkomentar zum Neuen Testament]

Green, M (1977) *The Second Epistle of Peter and the Epistle of Jude*. Grand Rapids, MI: William B Eerdmans [Tyndale New Testament Commentaries]

Haring, HW den (1977) *De toestand der doden*. Rotterdam: Comité tot verbreiding van de waarheid der Schriften.

Heijkoop, HL (1978) *De brief van Judas*. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid.

Howard Marshall, I (editor, 1979) *New Testament Interpretation*. Essays on Principles and Methods. Exeter: The Paternoster Press.

Kelly, W (1912) *Lectures on the Epistle of Jude*. London: F.E.Race.

Koekkoek, HG (2005) *Profetie en Toekomst* [2 delen] Alphen aan den Rijn: Stichting Het Licht des Levens.

Van Baaren, JI (1984) *Het geheimenis der wetteloze*. Amsterdam: Stichting Moria.

Van Waarde, A (2017) *Acht gelijkenissen over het koninkrijk der hemelen*. Wijk bij Duurstede: Everread Uitgevers.

Vine, WE. *An Expository Dictionary of New Testament Words*. Iowa Falls: Riverside Book & Bible House.

Over maatschappelijke ontwikkelingen in de “laatste dagen”

Croughs, R.W.M. (1976) *Leven in de tussentijd*. Gods heilsplan en onze imitaties. Franeker: Uitgeverij T.Weaver.

Desmet, M (2022) *De psychologie van totalitarisme*. Kalmthout: Pelckmans.

Dreher, R (2020) *Live Not by Lies*. A Manual for Christian Dissenters. New York City: Sentinel.

- James, S (2022) *The Lies We Are Told, the Truth We Must Hold. Worldviews and Their Consequences.* Fearn, Scotland: Christian Focus Publications.
- Kennedy, RF (2021) *De gevaarlijkste Dr. op aarde. Dr.Fauci, Big Pharma, Bill Gates en de wereldwijde samenzwering tegen volksgezondheid en democratie.* Amsterdam Books.
- Meester, R (2022) *Wetenschap als nieuwe religie. Hoe Corona de spirituele schaarste in onze samenleving blootlegde.* Baarn: Uitgeverij Ten Have.
- Ouweneel, WJ (1976) *Operatie supermens. Een bijbels-biologische blik op de toekomst.* Amsterdam: Buijten & Schipperheijn/Groningen: De Vuurbaak [2^e druk].
- Pember, GH (1889) *Earth's Earliest Ages, and their Connection with Modern Spiritualism and Theosophy.* London: Hodder and Stoughton [5th edition]
- Van Thiel, ABHM en Wolters, W (2023) *De vierde tirannie. Zorgvlied:* Elkbooks.

Covertekst

Onze Heer, Jezus Christus, vergeleek de tijd die aan Zijn wederkomst zou voorafgaan met “de dagen van Noach” en “de dagen van Lot”. Hij riep Zijn volksgenoten op om waakzaam te zijn, om scherp op te letten en het karakter van de tijd waarin ze leefden te onderscheiden bij het licht van de Schrift.

Omdat de Here het slot van het tegenwoordige wereldtijdperk vergeleek met de tijd van Noach en de tijd van Lot, is het van belang om na te gaan hoe de wereld er tijdens die perioden van de Bijbelse geschiedenis uitzag. Wie de toestand van onze huidige wereld vergelijkt met het tijdperk dat voorafging aan de zondvloed en het leven in de stad Sodom komt tot de conclusie dat onze eigen tijd nog niet voor honderd procent met die historische perioden overeenkomt, maar er wel sterk op begint te lijken.

Het is daarom hoog tijd om de blik op Gods beloften te vestigen, de Bijbelse waarschuwingen (van Paulus, Petrus, Judas en Johannes) ernstig te nemen en zich niet door de denkbeelden en praktijken van de huidige samenleving te laten meeslepen.

“De nacht is ver gevorderd en de dag is nabijgekomen. Laten wij dus de werken van de duisternis afleggen en de wapens van het licht aandoen” (Rom.13:12).